

Gedragsonderzoek verkiezingscommunicatie

Onderzoeksrapport

Project: M250162

Lieke Bos

Bram van der Lelij

Julia Pluim

Daniëlle van Velzen

20-6-2025

l.bos@motivaction.nl

b.vanderlelij@motivaction.nl

j.pluim@motivaction.nl

d.vanvelzen@motivaction.nl

Inhoud

Achtergrond	<u>3</u>
Methode	<u>5</u>
Conclusies	<u>7</u>
Resultaten	
Opkomstgedrag en drijfveren	<u>14</u>
Gedragsbepalers: statistisch model	<u>19</u>
Resultaten van de gedragsbepalers	<u>25</u>
Doelgroepen	<u>36</u>
Jongeren 18-28	<u>38</u>
Kwetsbare buitenstaanders	<u>44</u>
Bijlagen	
Overzicht gevonden factoren	<u>50</u>
Overige onderzoeksresultaten	<u>55</u>
Toegankelijke tabellen	<u>73</u>
Definities onderstromen	<u>103</u>

Achtergrond

Nederland is een parlementaire democratie waarin burgers periodiek hun stem uitbrengen om vertegenwoordigers te kiezen voor zowel lokale als nationale bestuursorganen. Een hoge opkomst bij verkiezingen is belangrijk voor een evenredige vertegenwoordiging en daarmee een legitieme democratie. Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) streeft ernaar om via publiekscommunicatie de opkomst bij verkiezingen te bevorderen. Dit resulteert in campagnes zoals "Elke stem telt", die mensen aansporen om hun stem uit te brengen.

Kwetsbare Buitenstaander

In 2022 heeft BZK een CASI-traject uitgevoerd om de effectiviteit van deze campagnes te verbeteren. Uit dit traject kwam naar voren dat de 'Kwetsbare Buitenstaander' (KB), een term afkomstig uit een onderzoek van KiesKompas in 2018, een veelbelovende doelgroep is om te stimuleren

deel te nemen aan verkiezingen. De KB is geïdentificeerd als een type situationele niet-stemmer, en tijdens de campagne voor de Europees Parlementsverkiezingen van 2024 werd extra aandacht besteed aan deze groep. Het bleek echter lastig om goed in te spelen op de politieke interesse, leefwereld en mediaconsumptie van de KB. Daardoor had de campagne minder effect op deze doelgroep dan gehoopt. Dit heeft geleid tot de behoefte aan een verdiepend onderzoek naar de KB, waarbij ook een vergelijking wordt gemaakt met het Algemene Publiek (AP), de totale groep kiesgerechtigden.

Jongeren

Daarnaast wil BZK meer inzicht verkrijgen in hoe jongeren het beste bereikt kunnen worden. Het doel is om jongeren vroegtijdig te betrekken bij verkiezingen, zodat stemmen een gewoonte wordt en ze ook bij toekomstige verkiezingen stemmen.

Doelstelling

Dit onderzoek richt zich op het verkrijgen van meer inzicht in de leefwereld van de KB en jongeren, en het identificeren van de belangrijkste gedragbepalers die invloed hebben op hun opkomstgedrag.

Door de verschillen en overeenkomsten tussen de KB, jongeren en het algemeen publiek te analyseren, kan een effectieve communicatie- en campagne strategie worden ontwikkeld om de opkomst bij verkiezingen te bevorderen. De resultaten van dit onderzoek zullen dienen als input en onderbouwing voor toekomstige campagne strategieën.

Onderzoeksvragen

Hoofdvraag

Het onderzoek moet antwoord geven op de vraag:

Hoe kan BZK in een campagne zo goed mogelijk inspelen op de leefwereld en gedragsbepalers van de kwetsbare buitenstaanders en jongeren om ze te stimuleren om te gaan stemmen?

Bijbehorende deelvragen zijn:

- Wat is het opkomstgedrag en de stemintentie van Nederlanders van 18 jaar en ouder, van kwetsbare buitenstaanders en van jongeren bij de verschillende soorten verkiezingen?
- Welke gedragsbepalers spelen een rol en in welke mate?
- Hoe kijken de KB en jongeren aan tegen de politiek en de overheid?
- Hoe ziet de belevingswereld van de KB en van jongeren eruit? Hoe staan zij in het leven? Welke hobby's en interesses hebben zij?
- Wat is het mediagebruik van de KB en van jongeren?

Methode - Doelgroepbepaling

Doelgroepbepaling

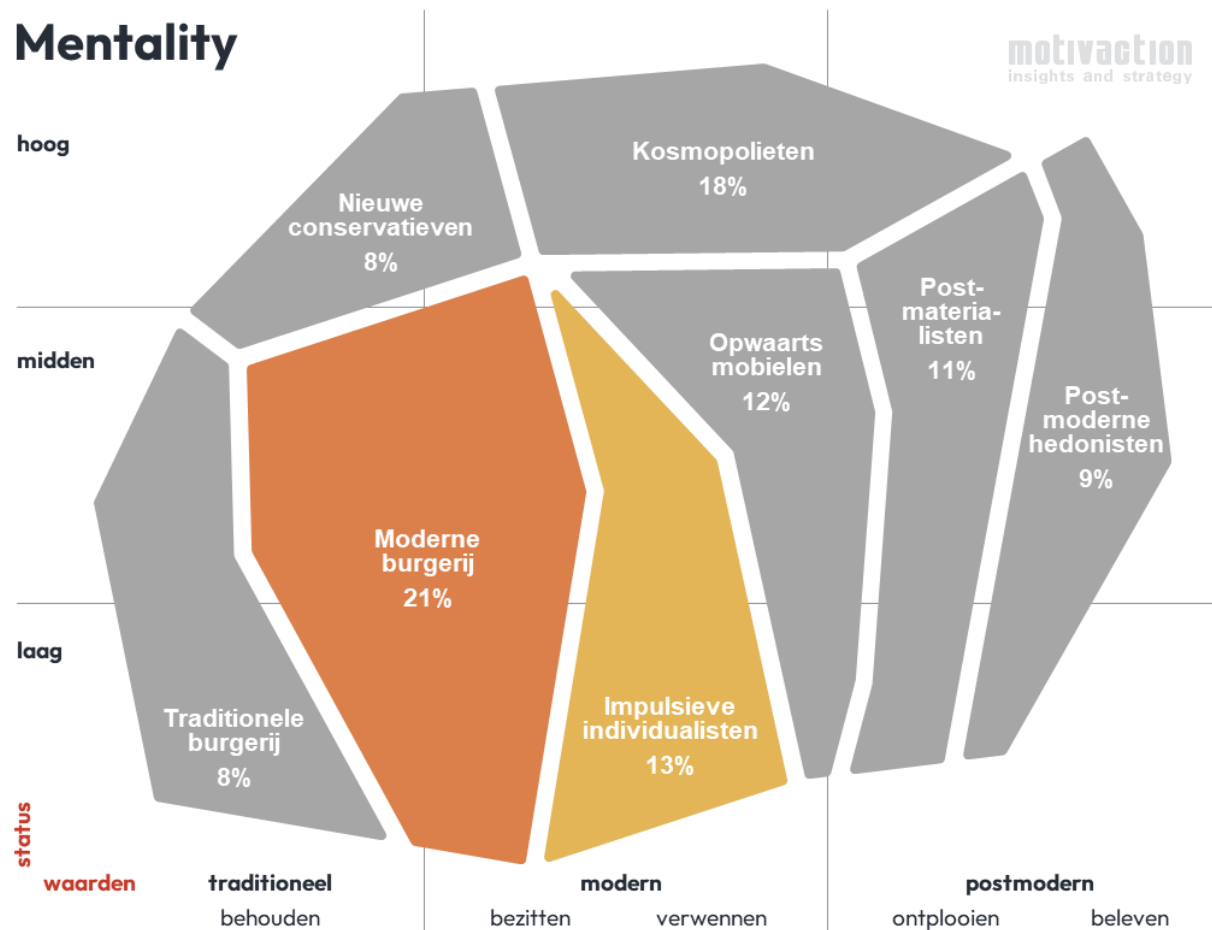
Omdat er geen algoritme beschikbaar was, konden we de KB niet op exact dezelfde wijze in ons onderzoek betrekken als in het KiesKompas-onderzoek. Als alternatief hebben wij daarom gebruik gemaakt van ons eigen waardensegmentatiemodel **Mentality**, zodat we respondenten uit ons StemPunt-panel konden selecteren die in een op de KB gelijkend segment vallen.

Om te kijken welke segmenten het meest overeenkomen met de KB hebben we een data-analyse uitgevoerd om de sociale milieus te matchen met de KB op basis van de definiërende elementen die kwamen uit het KiesKompas-onderzoek (zoals lage maatschappelijke betrokkenheid en institutioneel vertrouwen) en typerende achtergrondgegevens, waaronder een gemiddeld lagere leeftijd en hoger sociaal media gebruik.

Onze analyse bevestigde onze eerste inschatting dat het sociaal milieu **impulsieve individualisten** (II, ca. 13% van AP) zeer sterk overeenkomt met de KB, evenals de **moderne burgerij** (MB, 21%). Impulsieve individualisten zijn spontane consumenten die in de eerste plaats streven naar een plezierig en comfortabel leven. De moderne burgerij is de conformistische, statusgevoelige burgerij die het evenwicht zoekt tussen traditie en moderne waarden als consumeren en genieten.

In overleg met BZK is besloten om deze groepen samen te nemen als de KB in dit onderzoek.

Mentality

Methode – Opzet

Verkennd kwalitatief onderzoek

Om de leefwereld en het opkomstgedrag van (kiesgerechtigde) jongeren en de KB goed in kaart te brengen, hebben we 4 focusgroepen uitgevoerd, elk bestaande uit drie tot vier deelnemers. De gesprekken vonden plaats in Amsterdam en online, om mensen uit de regio ook goed te kunnen betrekken.

Tijdens de focusgroepen onderzochten we de gedragsbepalers van opkomstgedrag en verkregen we inzicht in de waarden, opleiding, werk en vrijetijdsbesteding van de deelnemers. De resultaten van deze gesprekken werden direct na afloop gedeeld met BZK tijdens een debrief, waarna een compacte notitie werd opgesteld ter input voor de ontwikkeling van de kwantitatieve vragenlijst. Deze notitie hielp bij het formuleren van vragen die aansluiten bij de taal en belevingswereld van de doelgroepen.

Kwantitatief onderzoek

Op basis van de input uit de focusgroepen en de CASI-handreiking kwantitatief gedragsonderzoek heeft Motivaction in samenwerking met BZK een vragenlijst opgesteld. Deze vragenlijst is online verspreid onder de doelgroepen.

Doelgroep, steekproef en representativiteit

Voor dit onderzoek waren er 3 doelgroepen: algemeen publiek (18+), stemgerechtigde jongeren (18 – 28 jaar) en KB. In totaal hebben de volgende aantallen de vragenlijst volledig ingevuld:

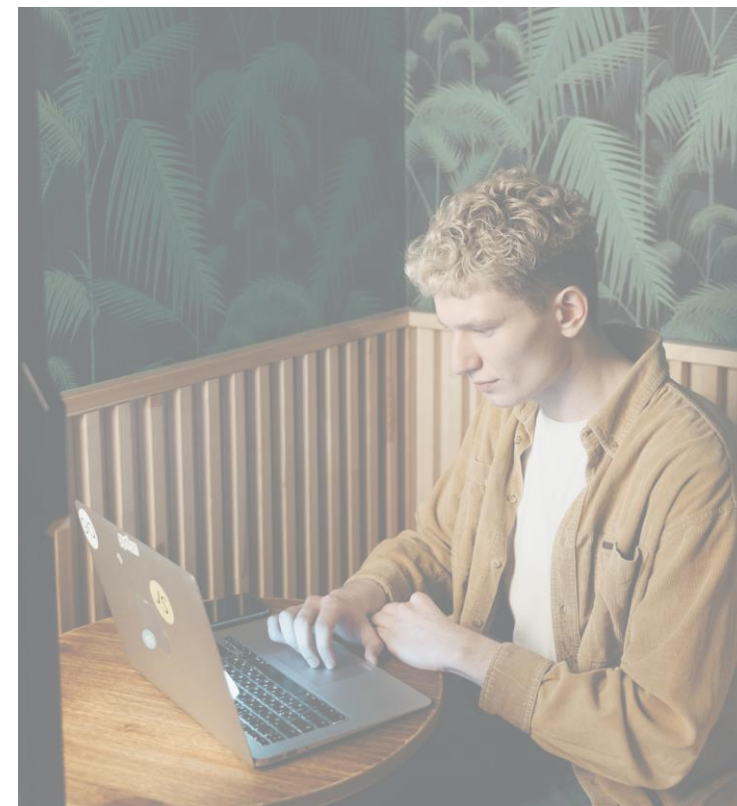
- n= 541 AP18+
- n= 502 jongeren (18 – 28 jaar)
- n= 578 KB

De steekproef is afkomstig uit het ISO-20252:2019-gecertificeerde panel van Motivaction: StemPunt, aangevuld met respondenten via een partnerbureau.

De steekproef van Nederlanders van 18 t/m 80 jaar is representatief voor geslacht, leeftijd, opleiding, regio, waardenoriëntatie (Mentality). Representativiteit is geoptimaliseerd via weging. Als ijkbestand voor de weging is gebruikgemaakt van de Gouden Standaard van het CBS. Voor de verdeling o.b.v. waardenoriëntatie is de tweejaarlijkse schriftelijke Mentality-metingen van Motivaction als ijkbestand gebruikt. Voor jongeren is de steekproef representatief op geslacht, leeftijd, regio, opleiding en Mentality. Voor de KB op geslacht, leeftijd, regio, opleiding en Mentality.

Veldwerk

Het veldwerk liep van 18 mei t/m 4 juni 2025. Het eindigde net nadat kabinet Schoof is gevallen.

Conclusies - Opkomstgedrag, stemintentie en drijfveren

Opkomstgedrag | Nederlanders geven aan meestal te stemmen, het vaakst voor de Tweede Kamerverkiezing

Nederlanders (AP18+) geven aan het vaakst te stemmen bij de Tweede Kamerverkiezingen: ze geven zichzelf hiervoor gemiddeld een score van 85 op 100 (0=ik stem nooit en 100=ik stem altijd). Bij de Provinciale Staten- (gem. 75,9), de gemeenteraads- (gem. 75,6) en Europees Parlementsverkiezingen (gem. 72,4) ligt de opkomst lager. Het laagst is de opkomst voor de Waterschapsverkiezingen (gem. 65,3).

Stemintentie | Stemintentie ligt het hoogst voor de Tweede Kamerverkiezingen: Ruime meerderheid verwacht dan te gaan stemmen

De intentie om te stemmen is het hoogst bij de Tweede Kamerverkiezingen (76%). Bij de volgende Europees Parlementsverkiezingen is 62% van plan te gaan stemmen. Bij lokale verkiezingen ligt de stemintentie tussen de 55% (waterschapsverkiezingen) en 67% (gemeenteraadsverkiezingen).

Thema's | Gezondheids- en ouderenzorg belangrijkste onderwerp bij stemkeuze

Gezondheids- en ouderenzorg is momenteel voor Nederlanders het belangrijkste onderwerp bij hun stemkeuze (42%), gevolgd door thema's als immigratie en integratie (28%), inkomen, economie en werkgelegenheid (28%) en sociale zekerheid (27%). Onderwerpen als energie (7%), mobiliteit (6%) en politiek/bestuur (6%) zijn voor minder mensen belangrijk bij het bepalen van hun stem.

Motivators | Eerlijkere communicatie van politici, informatie in makkelijke taal en meer uitleg over verkiezingen zijn de belangrijkste motivators om vaker te stemmen

Nederlanders geven aan dat zij vaker zouden stemmen als politici eerlijker communiceren (38%). Ook moet verkiezingsinformatie duidelijker, begrijpelijker en concreter wordt aangeboden. Zo zou het helpen als informatie over waar politieke partijen voor staan, in makkelijke taal wordt aangeboden (32%) en moet er meer uitleg zijn over wat er concreet op het spel staat bij verkiezingen (29%).

Conclusies - Overzicht van relevante gedragsebepalers

Bepalers van het opkomstgedrag

Welke factoren bepalen (deels) of Nederlanders gaan stemmen? Hieronder staat een overzicht van alle bepalers die samenhangen met opkomstgedrag, uitgesplitst naar het totale opkomstgedrag (alle bestuurslagen samen), opkomstgedrag voor de Tweede Kamerverkiezingen, lokale verkiezingen en Europees Parlementverkiezingen.

Een deel van de factoren heeft een positieve samenhang. Dat betekent: hoe *hoger* de ene factor, hoe *hoger* de andere factor. Het andere deel heeft een negatieve samenhang: hoe *hoger* de ene factor, hoe *lager* de andere factor.

Concreet betekent dat:

- **Positieve samenhang:** hoe hoger bijvoorbeeld de kennis, hoe groter de kans dat iemand gaat stemmen.
- **Negatieve samenhang:** hoe groter bijvoorbeeld de weerstand, hoe lager de kans dat iemand gaat stemmen.

Gedragsebepalers	Totaal	Tweede Kamer	Lokaal	Europees Parlement
Algemene verkiezingskennis	12,5% +	16,9% +	10,5% +	9,1% +
Positieve sociale norm	11,2% +	14,4% +	9,2% +	9,1% +
Houding: stemmen geeft invloed	9,2% +	7,8% +	8,8% +	9,0% +
Emoties niet-stemmen: negatief	7,4% +	Niet significant	7,9% +	11,8% +
Weerstand: aversie, inertia, scepsis	6,8% -	9,3% -	5,4% -	5,4% -
Houding: stemmen is leuk	5,6% +	Niet significant	6,6% +	6,0% +
Kennis van bestuurslagen	4,1% +	Niet significant	5,3% +	4,4% +
Bewuste afweging per verkiezing	5,5% -	0,8% -	9,1% -	8,8% -
Locus of control: intern	1,2% -	1,0% -	1,2% -	1,2% -
Maatschappelijke betrokkenheid	Niet significant	Niet significant	2,5% +	Niet significant
Kunnen: politieke interesse	Niet significant	Niet significant	Niet significant	7,6% +
Totaal verklaarde variantie model	52%	43%	49%	42%

- = Negatief verband + = Positief verband % = Relative weight, oftewel de bijdrage aan verklaarde variantie cq. spreiding in opkomstscores.

Conclusies - Gedragsbepalers (1/2)

9 bepalers van het opkomstgedrag

Welke factoren bepalen (deels) of Nederlanders gaan stemmen? De volgende negen bepalers hangen hiermee samen:

1. Algemene verkiezingskennis

De *kennis* die Nederlanders hebben *over verkiezingen* hangt het sterkst samen met 'gaan stemmen'. Dit houdt in dat Nederlanders die hoog op deze gedragsbepaler scoren vaker weten wanneer de verkiezingen zijn, waar ze informatie kunnen vinden over de verkiezingen, op wie ze kunnen stemmen, hoe ze kunnen achterhalen welke partij bij hen past, dat ze iemand mogen machtigen en dat ze blanco kunnen stemmen. We zien een positieve samenhang tussen algemene verkiezingskennis en opkomstgedrag: hoe meer kennis Nederlanders hebben over de verkiezingen, hoe vaker ze stemmen.

2. Positieve sociale norm

Nederlanders die hoog scoren op de gedragsbepaler *positieve sociale norm*, vinden vaker dat je hoort te stemmen in een democratie en hebben dit ook van huis uit meegekregen. Ook gaan zij er vaak vanuit dat mensen die belangrijk voor hen zijn, vinden dat stemmen belangrijk is, doorgaans gaan stemmen en dat deze mensen er iets van zouden zeggen als zij niet gaan stemmen. We zien hier een positieve samenhang: hoe sterker de positieve sociale norm m.b.t. stemmen wordt ervaren, hoe vaker ze stemmen.

3. Houding: stemmen geeft invloed

Nederlanders die hoog scoren op *houding: stemmen geeft invloed* zijn vaak van mening dat stemmen hen invloed geeft op politieke beslissingen, op welke partijen aan de macht komen en hoe dingen om hen heen geregeld worden. Kortom, door te stemmen denken ze invloed te hebben op keuzes voor Nederland. Stemmen geeft hen het gevoel een goede burger te zijn en gehoord te worden. Ze vinden dat je door te stemmen de mensen steunt die zich politiek inzetten voor ons land. Als je niet stemt, moet je volgens deze Nederlanders ook niet klagen over de politiek. Deze houding hangt positief samen met opkomstgedrag: hoe meer Nederlanders het idee hebben dat stemmen hen invloed geeft, hoe vaker ze gaan stemmen.

4. Emoties niet-stemmen: negatief

Emoties niet-stemmen: negatief refereert naar de emoties die Nederlanders voelen als ze *niet gaan stemmen*. Hierbij gaat het om de emoties *schuldig*, *teleurgesteld*, *machteloos*, *boos* en *spijt*. We zien hier een positieve samenhang: hoe sterker Nederlanders negatieve emoties ervaren wanneer zij *niet gaan stemmen*, hoe vaker ze gaan stemmen.

Conclusies - Gedragsbepalers (2/2)

5. Weerstand: aversie, inertia, scepsis

Weerstand zien we terug in verschillende vormen: *inertia en scepsis*. Aversie refereert naar negatieve gevoelens of irritatie hebben rondom het stemproces zelf. Inertia is het niet tot actie komen door gewoonte, gemakzucht of vergeetachtigheid, ook al ben je niet per se tegen stemmen. Scepsis verwijst naar twijfels over het nut of de impact van stemmen. Weerstand hangt negatief samen met opkomstgedrag: hoe meer weerstand Nederlanders ervaren om te stemmen, hoe minder vaak ze gaan stemmen.

6. Houding: stemmen is leuk

Houding: stemmen is leuk houdt in dat Nederlanders die hier hoog op scoren, stemmen leuk vinden. Ze zien het als een leuk spel om aan deel te nemen (met winnaars en verliezers). De officiële sfeer in het stemlokaal spreekt hen aan. Hier zien we een positieve samenhang: Nederlanders die hoog scoren op de houding 'stemmen is leuk', gaan vaker stemmen.

7. Kennis van bestuurslagen

Kennis van bestuurslagen wordt gemeten aan de hand van het aantal verschillende onderwerpen dat Nederlanders zouden kunnen noemen waar diverse bestuurlijke organisaties zich mee bezig houden, namelijk de Tweede Kamer, de gemeenteraad, de Provinciale Staten, de waterschappen en het Europees Parlement. Hier zien we een positieve samenhang met opkomstgedrag: hoe meer onderwerpen Nederlanders kunnen noemen, hoe vaker ze stemmen.

8. Bewuste afweging per verkiezing

Nederlanders die hoog scoren op *bewuste afweging per verkiezing* stemmen niet automatisch maar beslissen per verkiezing of ze gaan stemmen. Hier zien we een negatieve samenhang: Nederlanders die hoog op deze gedragsbepaler scoren, gaan minder vaak stemmen.

9. Locus of control: intern

Nederlanders die hoog scoren op *locus of control: intern* denken zelf invloed te hebben op hun leven. Zo denken ze dat wat zij bereiken in hun leven, vooral afhangt van hun eigen inzet en dat je succes vooral zelf in de hand hebt. Ze geloven zelf verantwoordelijk te zijn voor wat er met hen gebeurt. Hier zien we een negatieve samenhang: hoe meer Nederlanders dit idee hebben, hoe minder vaak ze stemmen.

Conclusies – Verschillen tussen verkiezingen

Tweede Kamerverkiezingen

Voor de Tweede Kamerverkiezingen zijn *algemene verkiezingskennis*, *positieve sociale norm* en *weerstand: aversie, inertia en scepis* de belangrijkste gedragsbepalers.

Verder zien we, net als op totaalniveau (alle bestuurslagen samen), een samenhang met *houding: stemmen geeft invloed*, *locus of control: intern* en *bewuste afweging per verkiezing*.

Bij de Tweede Kamerverkiezingen hangen *emoties niet-stemmen: negatief*, *houding: stemmen is leuk* en *kennis van bestuurslagen* niet samen met opkomstgedrag, terwijl deze factoren in het totaalmodel wel samenhangen met opkomstgedrag.

Lokale verkiezingen

Bij de lokale verkiezingen zijn *algemene verkiezingskennis*, *positieve sociale norm* en *bewuste afweging per verkiezing* de belangrijkste gedragsbepalers.

In vergelijking met het totaalmodel zien we dat *maatschappelijke betrokkenheid* bij lokale verkiezingen samenhangt met het opkomstgedrag; bij de andere verkiezingen en op totaalniveau is deze gedragsbepaler niet significant.

Europees Parlementsverkiezingen

Voor de Europees Parlementsverkiezingen is *emoties niet-stemmen: negatief* de belangrijkste gedragsbepaler. Daarnaast zijn *algemene verkiezingskennis*, *positieve sociale norm* en *houding: stemmen geeft invloed* belangrijke gedragsbepalers.

Voor de Europees Parlementsverkiezingen hangt *kunnen: politieke interesse* samen met opkomstgedrag, terwijl deze gedragsbepaler bij andere verkiezingen niet significant is.

Conclusies - Doelgroepen

Jongeren en kwetsbare buitenstaanders stemmen minder vaak

Jongeren en kwetsbare buitenstaanders geven aan minder vaak te stemmen bij (bijna) alle verkiezingen. Ook verwachten ze minder vaak de volgende verkiezingen te gaan stemmen. Dit zijn voor het ministerie interessante groepen om op in te zoomen. We vergelijken deze groepen met het algemene publiek.

Jongeren | Minder kennis over verkiezingen en bestuurslagen

Jongeren worden op een aantal factoren vaker dan gemiddeld geremd om te gaan stemmen.

We zien dat zij over het algemeen *lagere kennis* hebben over de verkiezingen (gem. 3,9 vs. 4,1 op een schaal van 1-5). Daarnaast geven ze ook aan minder te weten over de bestuurslagen (gem. 3,0 vs. 4,1).

Jongeren ervaren ook *meer weerstand* tegenover stemmen dan het algemene publiek (gem. 2,6 vs. 2,1).

Verder zien we dat jongeren vaker denken *invloed* te hebben op hun *eigen leven* dan het algemene publiek (gem. 3,8 vs. 3,7).

Daarentegen zijn er ook factoren die hen er juist meer toe zetten om te gaan stemmen: zo ervaren ze *vaker negatieve emoties* als ze niet gaan stemmen (gem. 2,9 vs. 2,7) en geven ze vaker aan *stemmen leuk* te vinden (gem. 3,2 vs. 3,0).

Kwetsbare buitenstaanders | Negatievere houding ten aanzien van stemmen

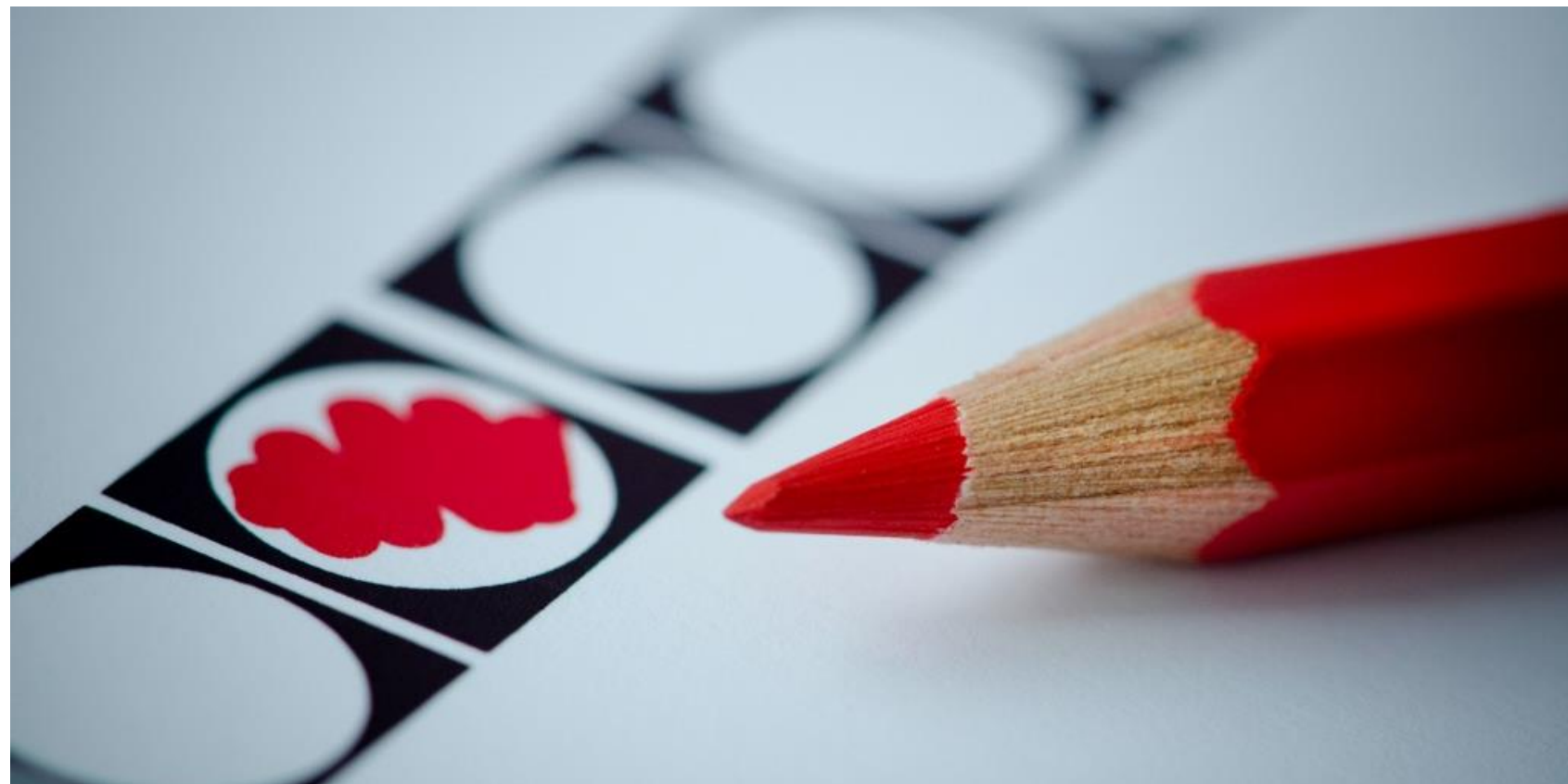
Kwetsbare buitenstaanders worden door veel factoren vaker dan gemiddeld geremd om op te komen.

Hun *kennis is lager* dan van het algemene publiek, zowel de algemene verkiezingskennis (gem. 3,8 vs. 4,1) als kennis van de bestuurslagen (gem. 2,8 vs. 4,1).

Daarnaast staan kwetsbare buitenstaanders negatiever tegenover stemmen dan het algemene publiek. Zo denken ze *minder vaak dat stemmen hen invloed geeft* (gem. 3,3 vs. 3,6) en dat *stemmen leuk is* (gem. 2,8 vs. 3,0). Ook ervaren ze *meer weerstand* (gem. 2,4 vs. 2,1). Verder ervaren ze *minder vaak negatieve emoties* als ze niet stemmen (gem. 2,3 vs. 2,7).

De *positieve sociale norm is minder aanwezig* onder kwetsbare buitenstaanders dan onder het algemene publiek (gem. 3,4 vs. 3,7).

Ze zeggen *vaker dat ze per verkiezing een bewuste afweging* maken of ze gaan stemmen (gem. 3,1 vs. 2,7).

Resultaten

Opkomstgedrag en drijfveren

Opkomstgedrag - Nederlanders geven aan meestal te stemmen, het vaakst voor de Tweede Kamerverkiezing

Nederlanders geven aan het vaakst te stemmen bij de Tweede Kamerverkiezingen. Gemiddeld geven zij zichzelf hiervoor een score van 85 op een schaal van 0 (ik stem nooit) tot 100 (ik stem altijd).

Voor de Provinciale Staten en Gemeenteraadsverkiezingen ligt de zelf gerapporteerde opkomst iets lager: Nederlanders geven zichzelf hiervoor gemiddeld een score van ongeveer 75.

Bij de Europees Parlementsverkiezingen ligt dit gemiddelde op 72, en het minst vaak gaan mensen stemmen bij de Waterschapsverkiezingen (65,3).

Deze cijfers zijn gebaseerd op de eigen inschatting van de respondenten. Het gaat hier dus niet om feitelijke opkomstcijfers, wat verklaart dat deze cijfers kunnen afwijken van de daadwerkelijke opkomst.

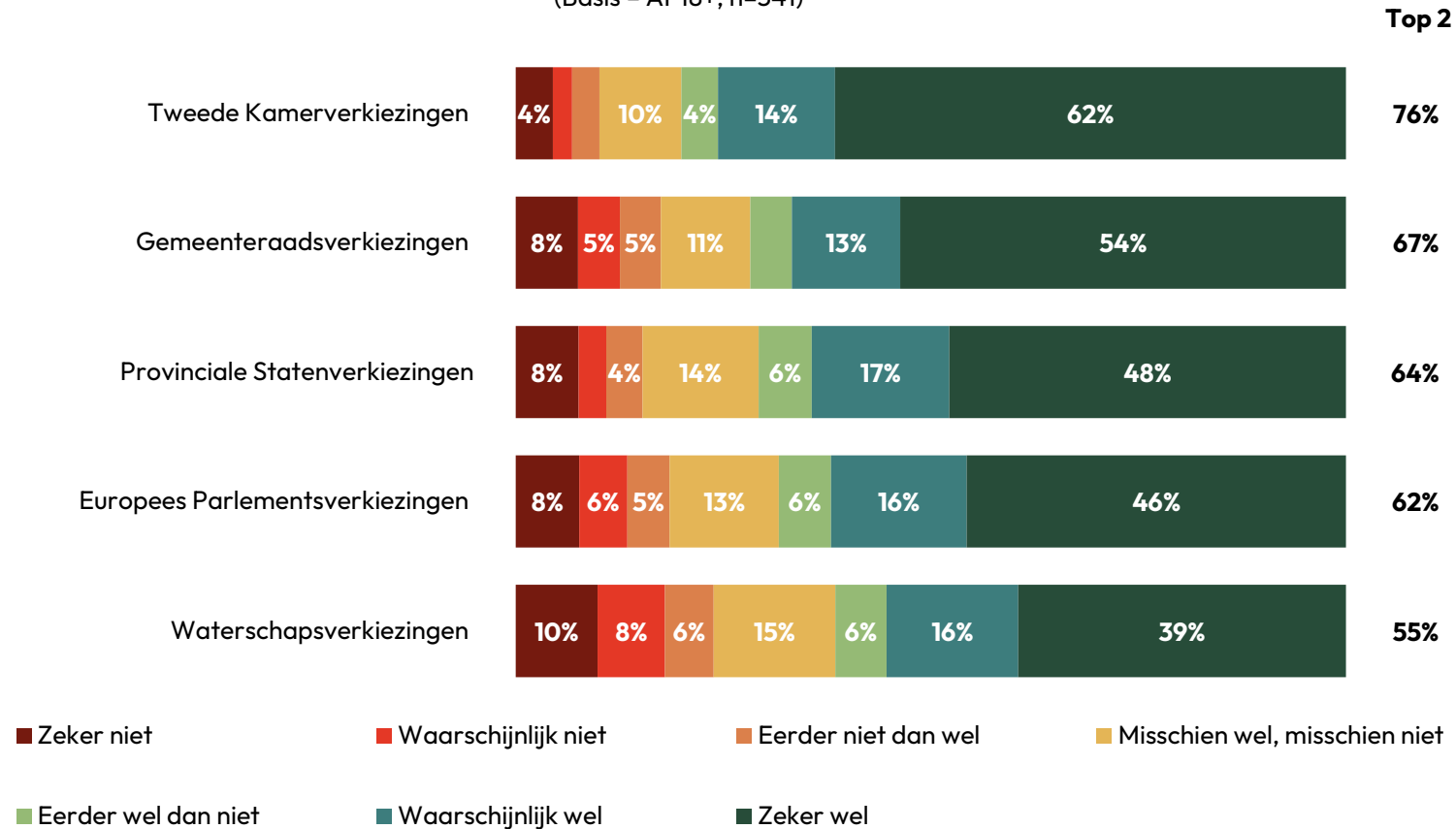
** Ongeveer 2% van de respondenten geeft aan dat zij tot nu toe nog niet hebben kunnen stemmen. Deze respondenten zijn niet verwerkt in deze resultaten.*

Kun jij per verkiezing aangeven hoe vaak jij gaat stemmen?
(gemiddelde, 0 = Ik stem nooit, 100 = Ik stem altijd)
(Basis – AP18+, n=541)*

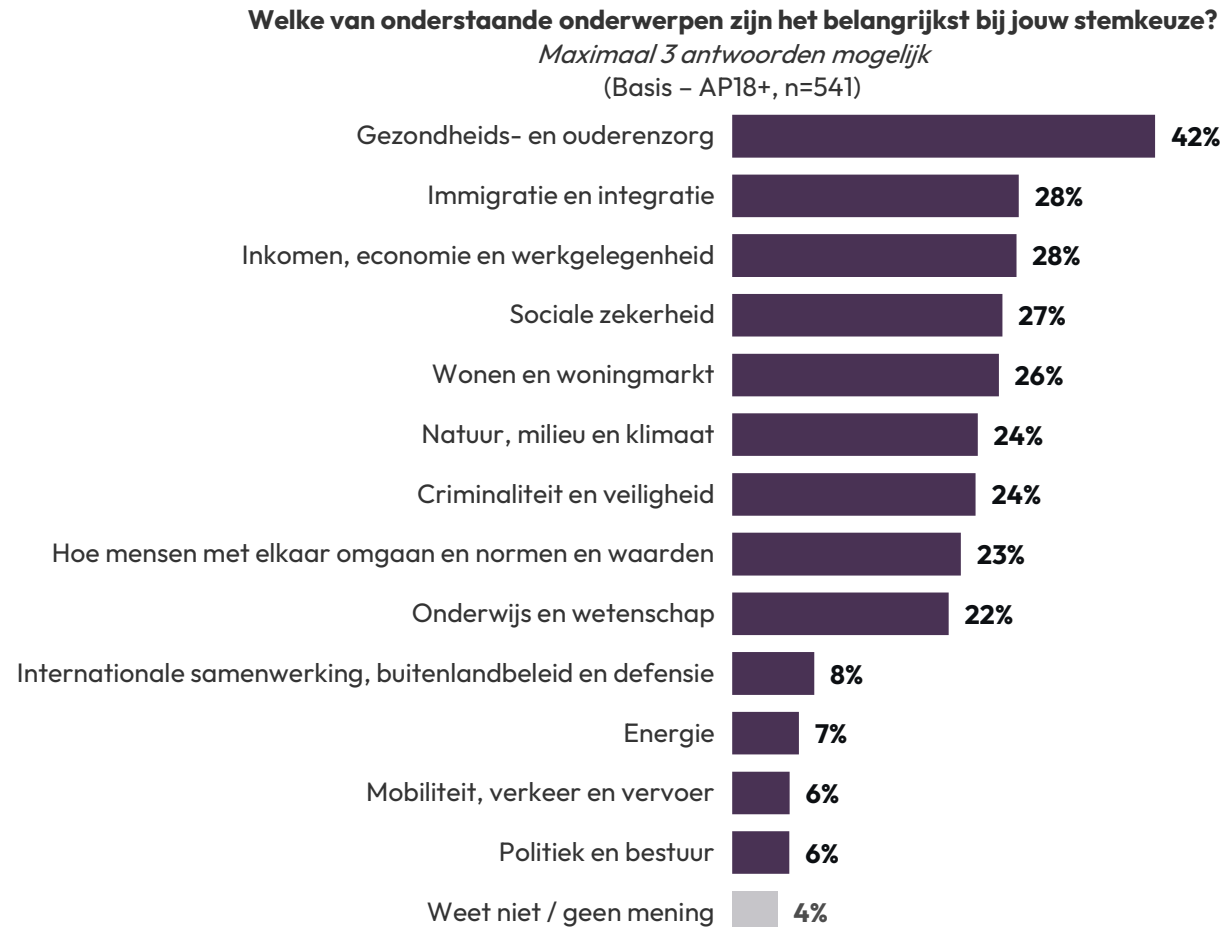

Opkomstintentie - Stemintentie ligt het hoogst voor de Tweede Kamerverkiezingen: ruime meerderheid verwacht dan te gaan stemmen

Verwacht je dat je bij de volgende verkiezingen gaat stemmen?
(Basis – AP18+, n=541)

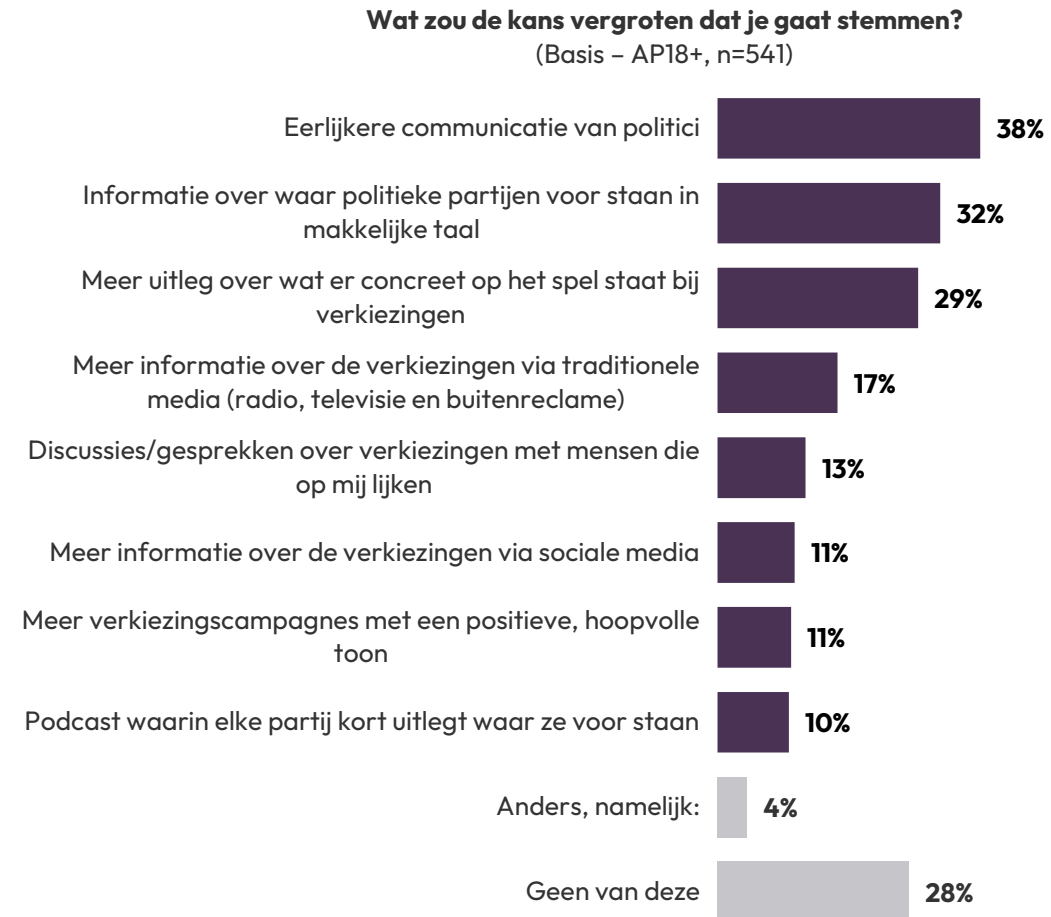

Thema's - Gezondheids- en ouderenzorg belangrijkste onderwerp bij stemkeuze

Motivators – Eerlijkere communicatie van politici, informatie in makkelijke taal en meer uitleg over verkiezingen zijn de belangrijkste motivators om vaker te stemmen

Mensen geven aan zichzelf in deze motivators te herkennen. In het hoofdstuk hierna bekijken we welke factoren opkomst beïnvloeden op basis van verdiepende statistische analyses.

Gedragbepalers: statistisch model

Gedragmodel - Leeswijzer

Op de volgende pagina's beschrijven we welke verdiepende analyses we hebben gedaan om inzicht te krijgen in welke factoren belangrijk zijn voor opkomstgedrag in het algemeen (alle bestuurslagen samengenomen).

- Op pagina [21](#) beschrijven we welke analyses we hebben gedaan en wat daarvan de belangrijkste uitkomsten zijn.
- Op pagina [22](#) staan deze resultaten visueel weergegeven in een overzicht.
- Op pagina [23](#) staan de belangrijke gedragsebepalende factoren nader toegelicht.

Na deze resultaten van de verdiepende analyse tonen we voor wat betreft de belangrijkste gedragsebepalers de resultaten op de onderliggende stellingen.

Naast gedragsebepalers van opkomst in het algemeen (alle bestuurslagen samengenomen) hebben we ook apart de gedragsebepalers geanalyseerd voor opkomst bij Tweede Kamerverkiezingen, lokale verkiezingen (gemeente, provinciale staten en waterschap) en het Europees Parlement. Een overzicht van deze modellen is te vinden bij de conclusies.

Gedragmodel - Analyse en toelichting gedragsbepalende factoren

Gedragsbepalers

In dit onderzoek is in kaart gebracht welke gedragsbepalers samenhangen met opkomst cq. gaan stemmen. De gedragsbepalers gebruiken we om uiteindelijk beter te kunnen begrijpen waar BZK op kan inzetten, met als doel om de opkomst bij verkiezingen te bevorderen.

Gedragsbepalers in kaart brengen

Om de onbewuste gedragsbepalers in kaart te brengen, zijn 69 stellingen aan respondenten voorgelegd en 5 achtergrondkenmerken (geslacht, leeftijd, opleiding, regio en kwetsbare buitenstaanders (vs. overige groepen)) meegenomen.

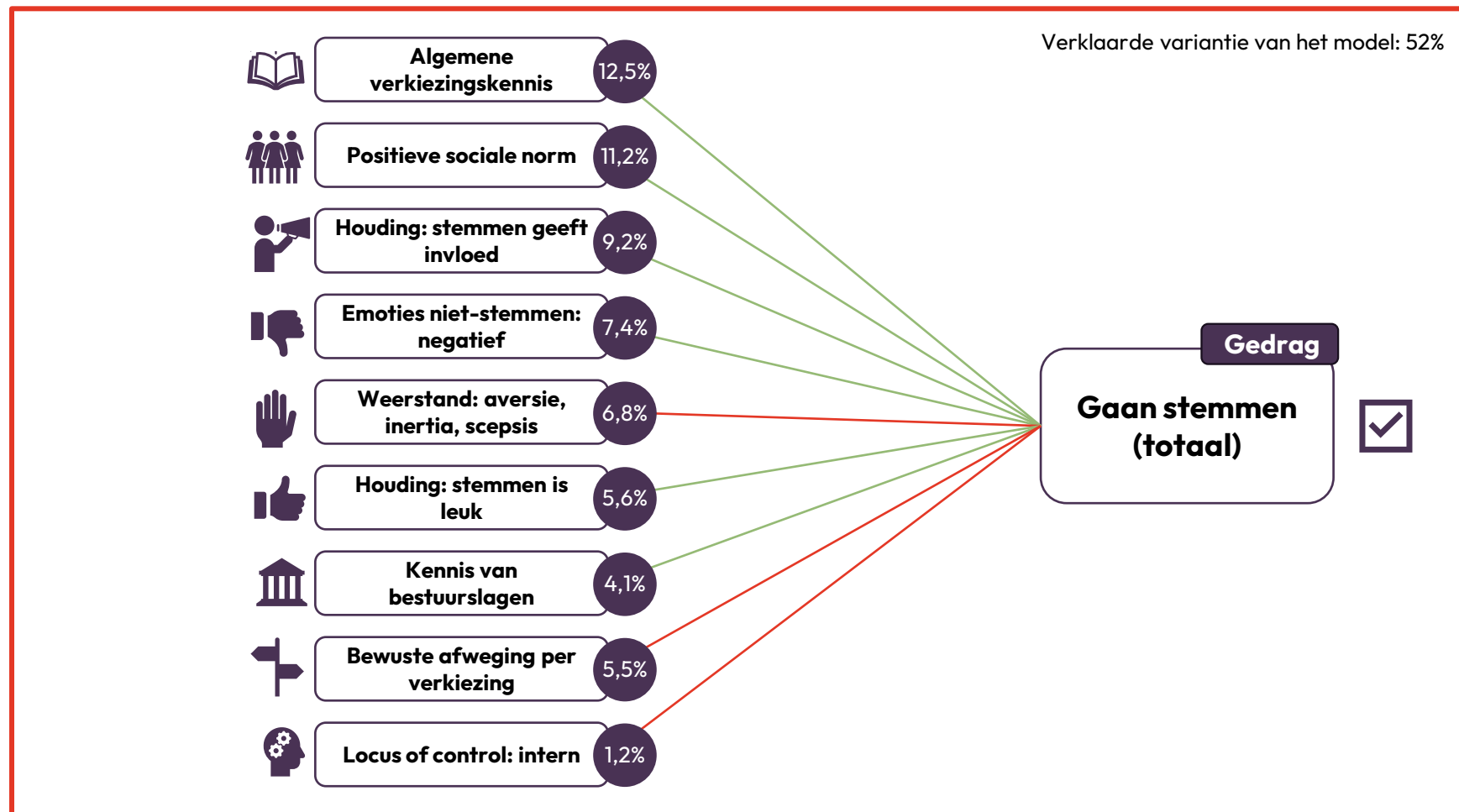
- Allereerst is met behulp van een **factoranalyse** gekeken welke van deze stellingen met elkaar samenhangen en gezamenlijk geclusterd kunnen worden tot een beperkter aantal overkoepelende gedragsbepalers (zoals 'positieve sociale norm'). Zie voor een overzicht van alle factoren en onderliggende stellingen de bijlage.
- Vervolgens is door middel van **betrouwbaarheidsanalyses** vastgesteld of de verschillende stellingen binnen een gedragsbepaler voldoende samenhangen om een *betrouwbare* overkoepelende gedragsbepaler te vormen. Zie de Cronbach's alpha (maat voor samenhang) in de bijlage.
- Door middel van een **regressieanalyse** is een model ontwikkeld dat de samenhang van verschillende mogelijke gedragsbepalers met het opkomstgedrag meet, terwijl het controleert voor alle andere gedragsbepalers en achtergrondkenmerken in het model.

Resultaten

In het model op de volgende pagina zien we dat er 9 gedragsbepalers zijn die (statistisch) aantoonbaar samenhangen met het opkomstgedrag:

1. **Algemene verkiezingskennis.** Hoe meer kennis Nederlanders hebben over verkiezingen, hoe vaker ze stemmen.
2. **Positieve sociale norm.** Hoe sterker de positieve sociale norm om te stemmen wordt ervaren, hoe vaker ze stemmen.
3. **Houding: stemmen geeft invloed.** Hoe meer Nederlanders het idee hebben dat stemmen hen invloed geeft, hoe vaker ze gaan stemmen.
4. **Emoties niet-stemmen: negatief.** Hoe sterker Nederlanders negatieve emoties ervaren wanneer zij *niet gaan stemmen*, hoe vaker ze gaan stemmen.
5. **Weerstand: aversie, inertia, scepsis.** Hoe meer weerstand Nederlanders ervaren om te stemmen, hoe minder vaak ze gaan stemmen.
6. **Houding: stemmen is leuk.** Hoe leuker Nederlanders het vinden om te stemmen, hoe vaker ze gaan stemmen.
7. **Kennis van bestuurslagen.** Hoe meer onderwerpen Nederlanders kunnen noemen waar de bestuurslagen zich mee bezighouden, hoe vaker ze stemmen.
8. **Bewuste afweging per verkiezing.** Hoe meer Nederlanders per verkiezing de bewuste afweging maken of ze gaan stemmen, hoe minder vaak ze stemmen.
9. **Locus of control: intern.** Hoe meer Nederlanders het idee hebben zelf invloed te hebben op hun leven, hoe minder vaak ze stemmen.

Gedragmodel - Visuele weergave van gedragsbepalers die samenhangen met opkomstgedrag

- Positieve samenhang (als de één hoger is, dan is de ander ook hoger)
- Negatieve samenhang (als de één hoger is, dan is de ander juist lager)
- % Relative weight (bijdrage aan de verklaarde variantie)

[Klik hier om de visuele weergave van de verschillende verkiezingen te bekijken.](#)

Gedragmodel - Definities gedragsebepalers voor opkomstgedrag

Algemene verkiezingskennis

De *kennis* die Nederlanders hebben *over verkiezingen* hangt het sterkst samen met 'gaan stemmen'. Dit houdt in dat Nederlanders die hoog op deze gedragsebepaler scoren vaker weten wanneer de verkiezingen zijn, waar ze informatie kunnen vinden over de verkiezingen, op wie ze kunnen stemmen, hoe ze kunnen achterhalen welke partij bij hen past, dat ze iemand mogen machtigen en dat ze blanco kunnen stemmen. We zien een positieve samenhang tussen algemene verkiezingskennis en opkomstgedrag: hoe meer kennis Nederlanders hebben over de verkiezingen, hoe vaker ze stemmen.

Positieve sociale norm

Nederlanders die hoog scoren op de gedragsebepaler *positieve sociale norm*, vinden vaker dat je hoort te stemmen in een democratie en hebben dit ook van huis uit meegekregen. Ook gaan zij er vaak vanuit dat mensen die belangrijk voor hen zijn, vinden dat stemmen belangrijk is, doorgaans gaan stemmen en dat deze mensen er iets van zouden zeggen als zij niet gaan stemmen. We zien hier een positieve samenhang: hoe sterker de positieve sociale norm m.b.t. stemmen wordt ervaren, hoe vaker ze stemmen.

Houding: stemmen geeft invloed

Nederlanders die hoog scoren op *houding: stemmen geeft invloed* zijn vaak van mening dat stemmen hen invloed geeft op politieke beslissingen, op welke partijen aan de macht komen en hoe dingen om hen heen geregeld worden. Kortom, door te stemmen denken ze invloed te hebben op keuzes voor Nederland. Stemmen geeft hen het gevoel een goede burger te zijn en gehoord te worden. Ze vinden dat je door te stemmen de mensen steunt die zich politiek inzetten voor ons land. Als je niet stemt, moet je volgens deze Nederlanders ook niet klagen over de politiek. Deze houding hangt positief samen met opkomstgedrag: hoe meer Nederlanders het idee hebben dat stemmen hen invloed geeft, hoe vaker ze gaan stemmen.

Emoties niet-stemmen: negatief

Emoties niet-stemmen: negatief refereert naar de emoties die Nederlanders voelen als ze *niet gaan stemmen*. Hierbij gaat het om de emoties *schuldig*, *teleurgesteld*, *machteloos*, *boos* en *spijt*. We zien hier een positieve samenhang: hoe sterker Nederlanders negatieve emoties ervaren wanneer zij *niet gaan stemmen*, hoe vaker ze gaan stemmen.

Gedragmodel - Definities gedragbepalers voor opkomstgedrag

Weerstand: aversie, inertia, scepsis

Weerstand zien we terug in verschillende vormen: *inertia en scepsis*. Aversie refereert naar negatieve gevoelens of irritatie hebben rondom het stemproces zelf. Inertia is het niet tot actie komen door gewoonte, gemakzucht of vergeetachtigheid, ook al ben je niet per se tegen stemmen. Scepsis verwijst naar twijfels over het nut of de impact van stemmen. Weerstand hangt negatief samen met opkomstgedrag: hoe meer weerstand Nederlanders ervaren om te stemmen, hoe minder vaak ze gaan stemmen.

Houding: stemmen is leuk

Houding: stemmen is leuk houdt in dat Nederlanders die hier hoog op scoren, stemmen leuk vinden. Ze zien het als een leuk spel om aan deel te nemen (met winnaars en verliezers). De officiële sfeer in het stemlokaal spreekt hen aan. Hier zien we een positieve samenhang: Nederlanders die hoog scoren op de houding 'stemmen is leuk', gaan vaker stemmen.

Kennis van bestuurslagen

Kennis van bestuurslagen wordt gemeten aan de hand van het aantal verschillende onderwerpen dat Nederlanders zouden kunnen noemen waar diverse bestuurlijke organisaties zich mee bezig houden, namelijk de Tweede Kamer, de gemeenteraad, de Provinciale Staten, de waterschappen en het Europees Parlement. Hier zien we een positieve samenhang met opkomstgedrag: hoe meer onderwerpen Nederlanders kunnen noemen, hoe vaker ze stemmen.

Bewuste afweging per verkiezing

Nederlanders die hoog scoren op *bewuste afweging per verkiezing* stemmen niet automatisch maar beslissen per verkiezing of ze gaan stemmen. Hier zien we een negatieve samenhang: Nederlanders die hoog op deze gedragbepaler scoren, gaan minder vaak stemmen.

Locus of control: intern

Nederlanders die hoog scoren op *locus of control: intern* denken zelf invloed te hebben op hun leven. Zo denken ze dat wat zij bereiken in hun leven, vooral afhangt van hun eigen inzet en dat je succes vooral zelf in de hand hebt. Ze geloven zelf verantwoordelijk te zijn voor wat er met hen gebeurt. Hier zien we een negatieve samenhang: hoe meer Nederlanders dit idee hebben, hoe minder vaak ze stemmen.

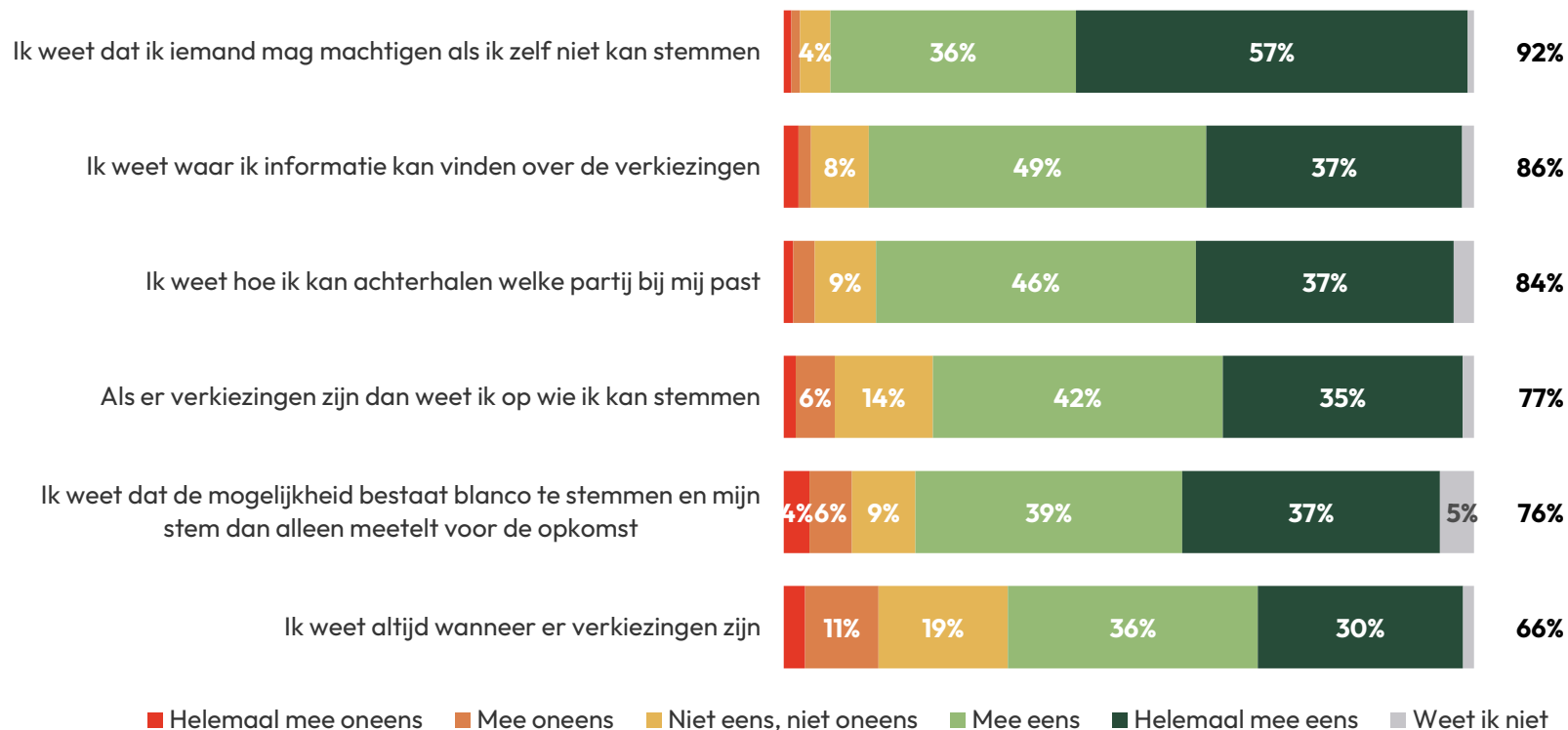
Resultaten van de gedragbepalers

Meerderheid voelt zich goed geïnformeerd over stemprocedures en partijkeuze, maar is wat minder op de hoogte van verkiezingsdata

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak?

(Basis – AP18+, n=541)

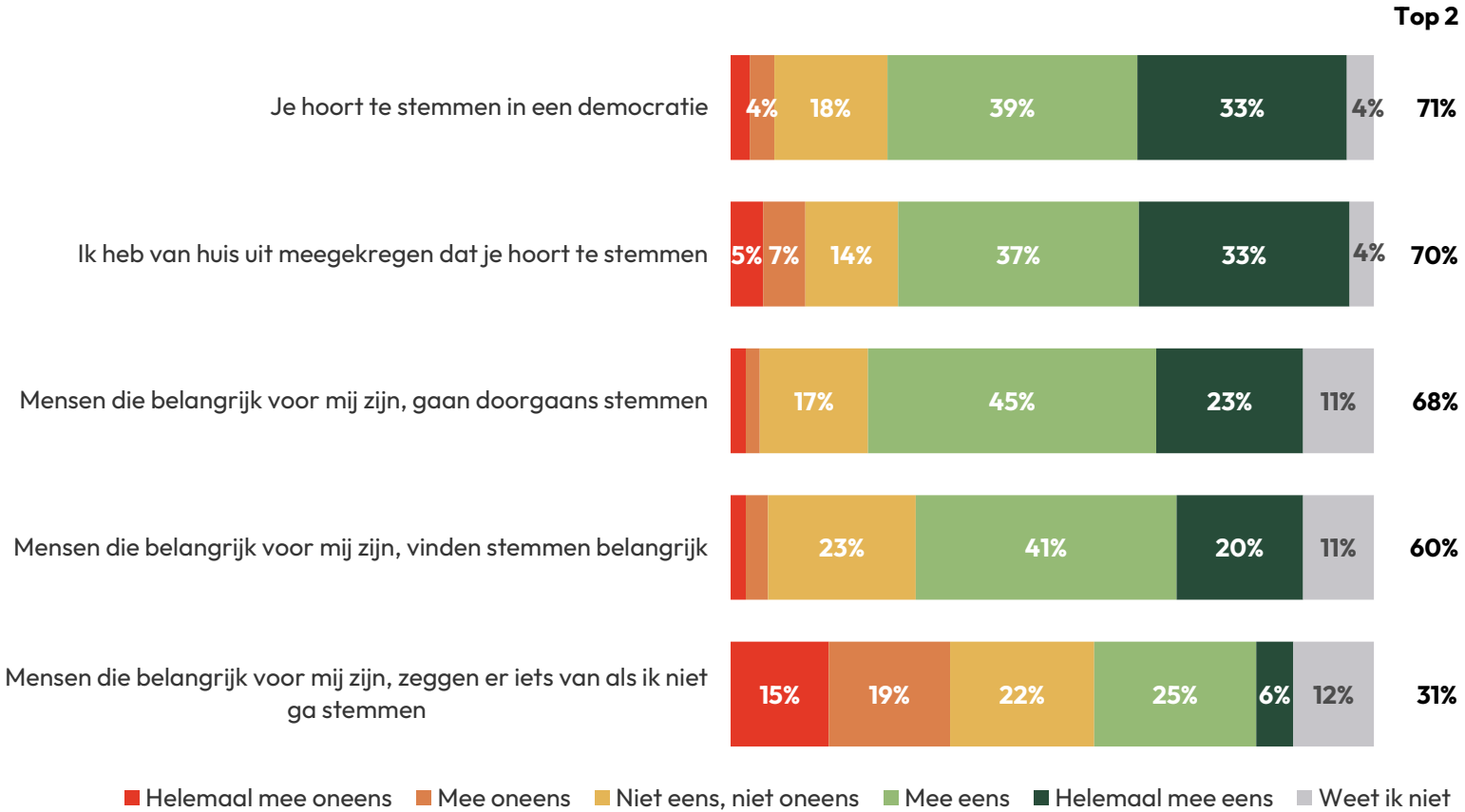
Top 2

Meerderheid ziet stemmen als norm, maar krijgen geen opmerkingen van naasten als ze niet gaan stemmen

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak?
(Basis – AP18+, n=541)

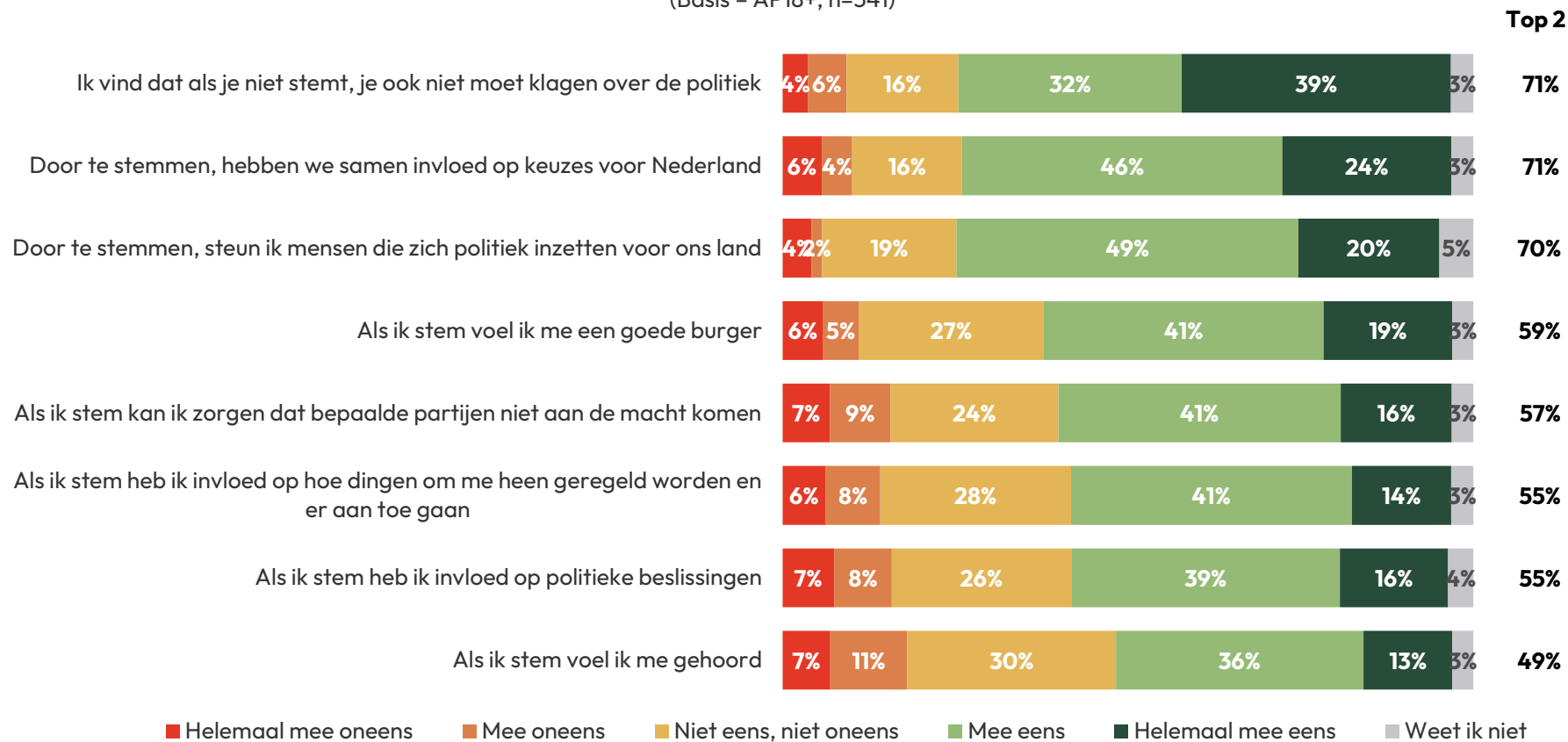

Houding: stemmen
geeft invloed

Meerderheid vindt dat stemmen invloed heeft; de helft voelt zich gehoord

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak?

(Basis – AP18+, n=541)

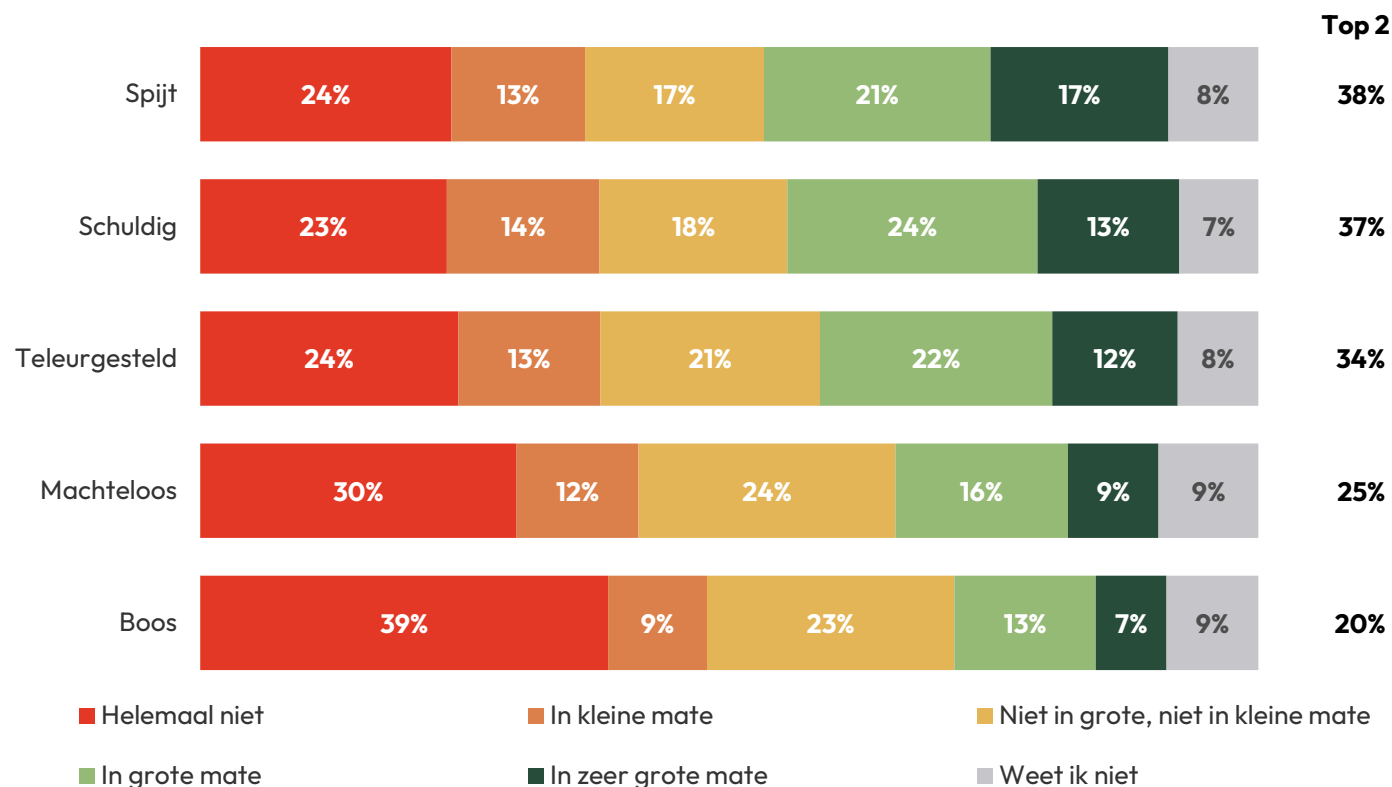

Emoties niet-stemmen: negatief

Ongeveer vier op de tien voelen spijt of schuld als ze niet zouden stemmen

Stel je voor dat je mag gaan stemmen en je bent ook in de gelegenheid om te gaan stemmen, maar je gaat niet stemmen. In hoeverre roept dit dan de volgende gedachten en gevoelens bij je op?

(Basis – AP18+, n=541)

Weerstand: aversie, inertia, scepsis (1/2)

Weerstand en praktische drempels bij stemmen beperkt aanwezig

Weerstand bestaat voornamelijk uit scepsis, aversie en inertia. De resultaten op deze aspecten staan verspreid over deze en de volgende sheet.

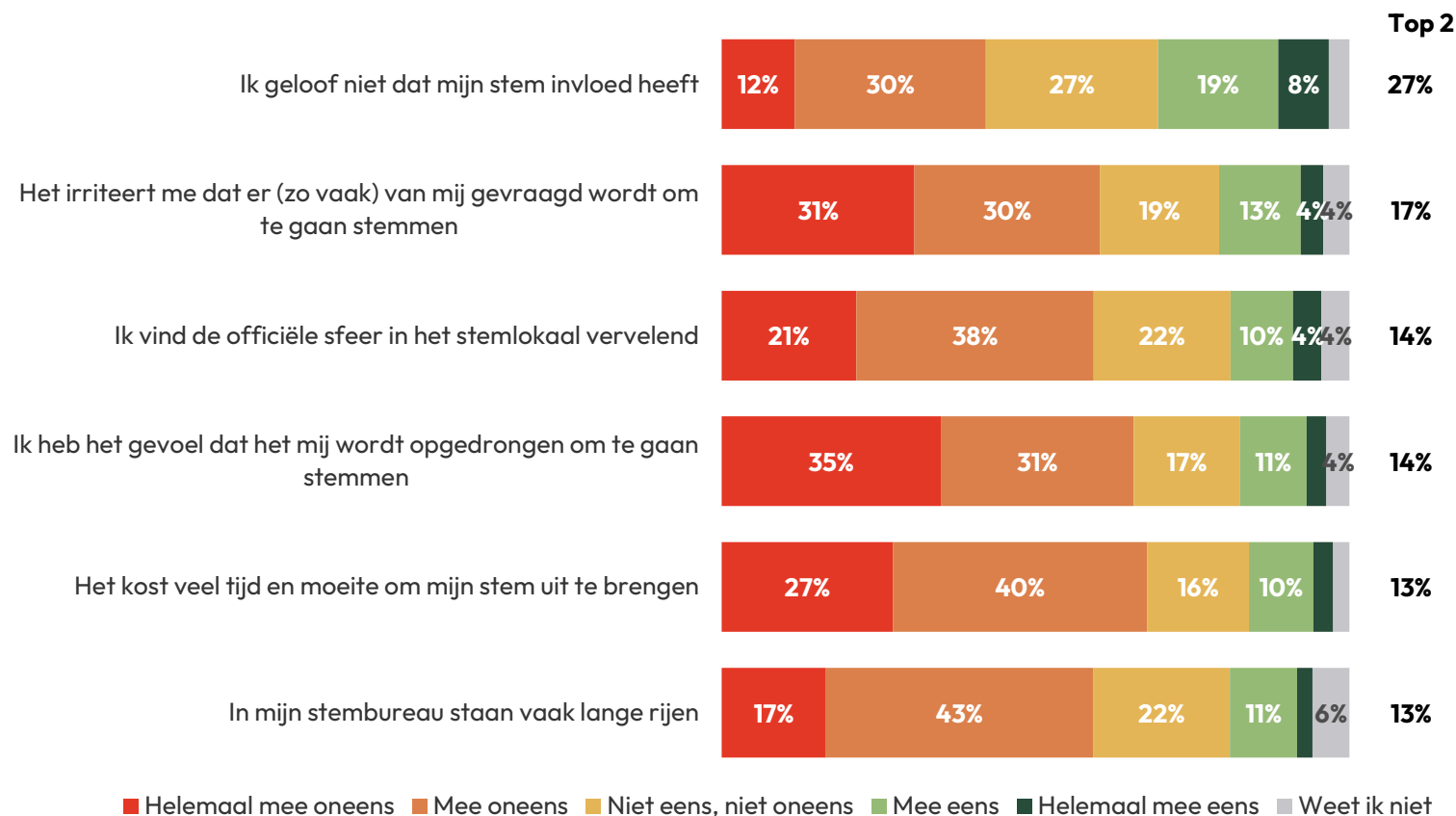
Voorals scepsis en aversie zijn zichtbaar aanwezig.

Scepsis houdt in dat mensen twijfelen aan het nut of de impact van hun stem en komt tot uiting in de stelling 'Ik geloof niet dat mijn stem invloed heeft' waar 27% het (helemaal) mee eens is.

Aversie verwijst naar negatieve gevoelens of irritatie rondom het stemproces zelf. Dit is terug te zien in de stellingen 'Het irriteert me dat er (zo vaak) van mij gevraagd wordt om te gaan stemmen' waar 17% het mee eens is, en 'Ik heb het gevoel dat het mij wordt opgedrongen om te gaan stemmen' (14%).

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak?

(Basis – AP18+, n=541)

Weerstand: aversie, inertia, scepsis (2/2)

Weerstand en praktische drempels bij stemmen beperkt aanwezig

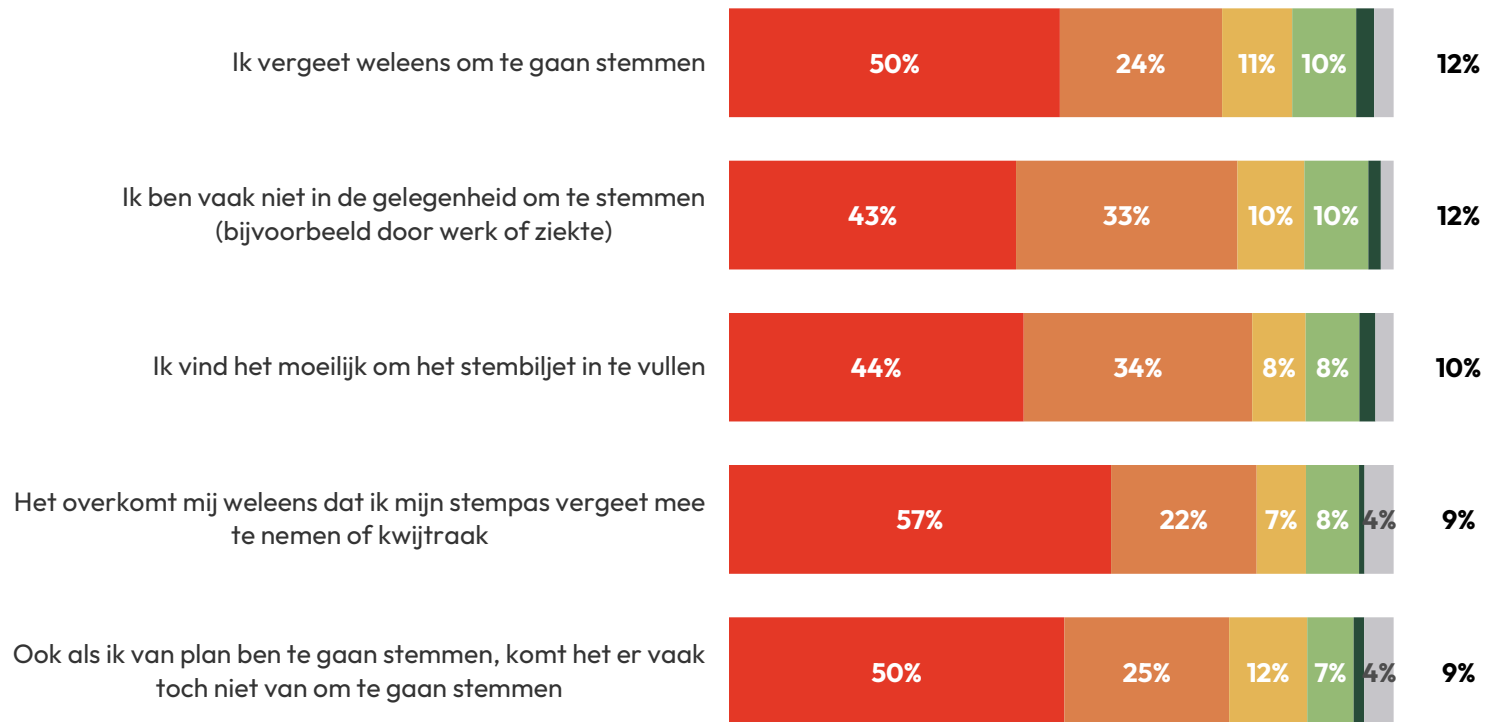
Inertia betekent dat mensen uit gewoonte, gemakzucht of vergeetachtigheid niet tot actie komen, ook al zijn ze niet perse tegen stemmen. Dit lijkt minder een rol te spelen bij het opkomstgedrag.

Inertia is terug te zien in de stellingen : 'Ik vergeet weleens om te gaan stemmen' (12%), 'Het overkomt mij weleens dat ik mijn stempas vergeet mee te nemen of kwijtraak' (9%) en 'Ook als ik van plan ben te gaan stemmen, komt het er vaak toch niet van om te gaan stemmen' (9%)

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak?

(Basis – AP18+, n=541)

Top 2

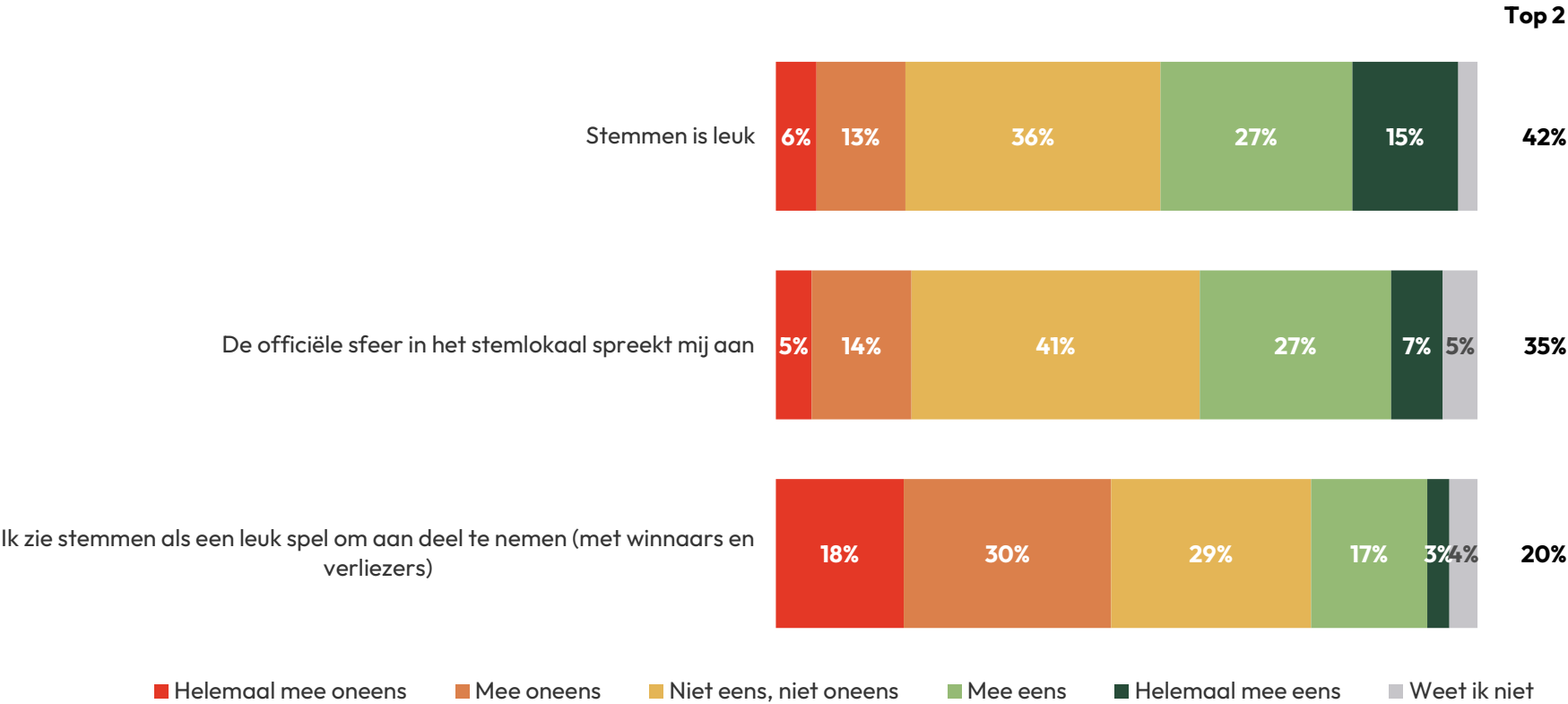

■ Helemaal mee oneens ■ Mee oneens ■ Niet eens, niet oneens ■ Mee eens ■ Helemaal mee eens ■ Weet ik niet

Vier op de tien Nederlanders vinden stemmen leuk

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak?
(Basis – AP18+, n=541)

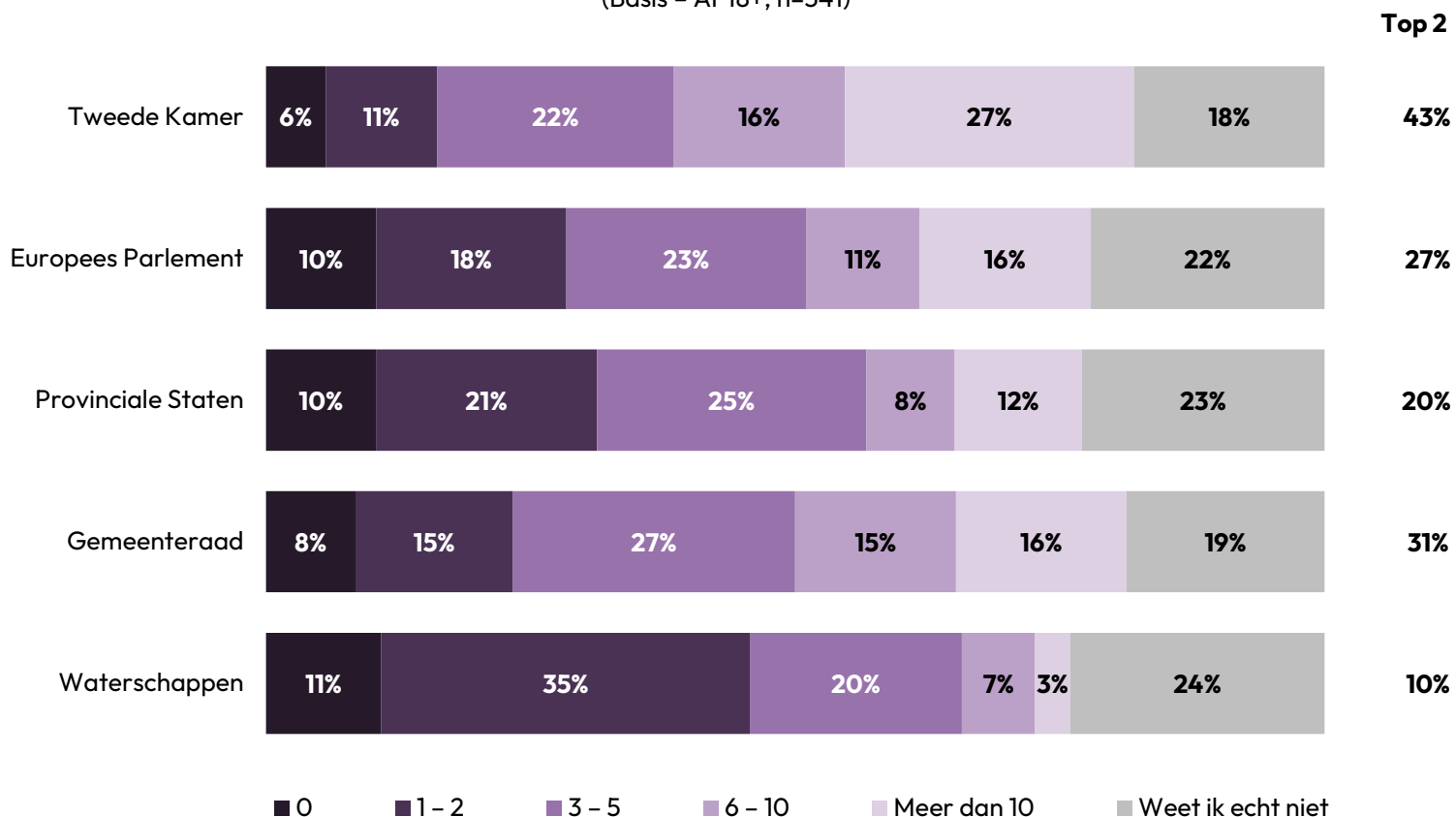

Meeste onderwerpen gekoppeld aan de Tweede Kamer, minste aan waterschappen

We vroegen respondenten om te benoemen hoeveel verschillende onderwerpen zij kennen waar de betreffende bestuursorganisatie zich mee bezig houdt. Uiteraard is het niet verwonderlijk dat mensen aangeven meer onderwerpen te associëren met de Tweede Kamer dan met waterschappen, gezien de taakstelling van beide bestuursorganen,

We hebben overigens niet gecontroleerd welke specifieke onderwerpen zij in gedachten hadden en of deze daadwerkelijk kloppen. Het is daarom mogelijk dat sommige respondenten onjuiste of niet-relevante onderwerpen hebben meegeteld.

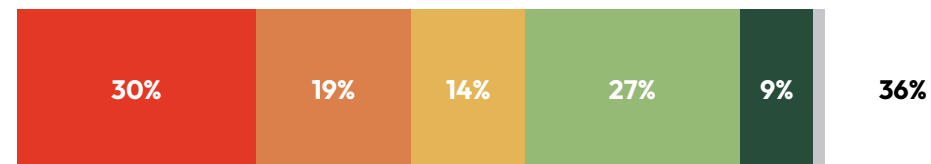
Hoeveel verschillende onderwerpen zou jij ongeveer kunnen noemen waar deze bestuurlijke organisatie zich mee bezig houdt?
(Basis – AP18+, n=541)

Ruim een derde beslist per verkiezing of ze gaan stemmen

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak?
(Basis – AP18+, n=541)

Stemmen doe ik niet automatisch, ik beslis bij elke verkiezing of ik dit keer
wel of niet ga stemmen

■ Helemaal mee oneens ■ Mee oneens ■ Niet eens, niet oneens ■ Mee eens ■ Helemaal mee eens ■ Weet ik niet

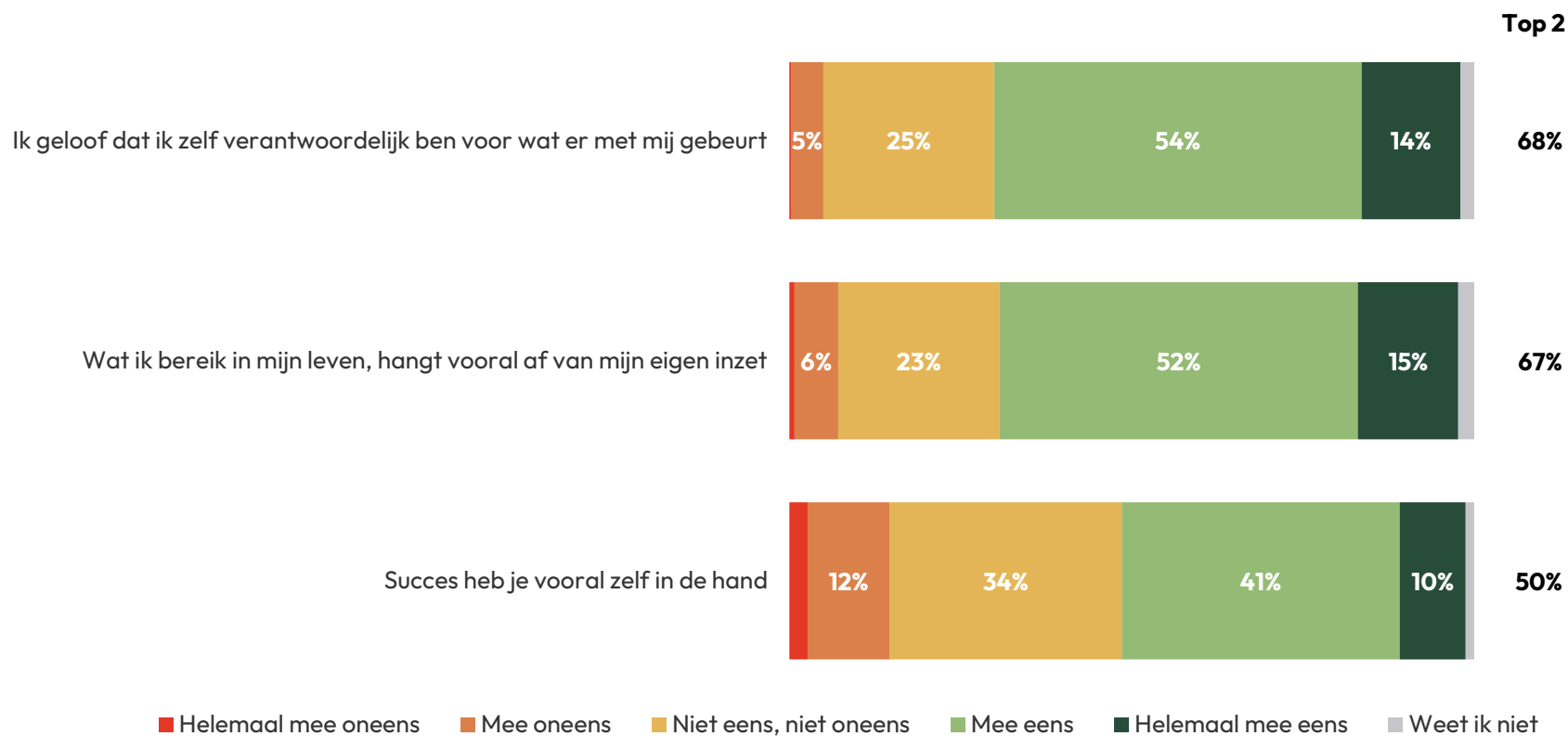

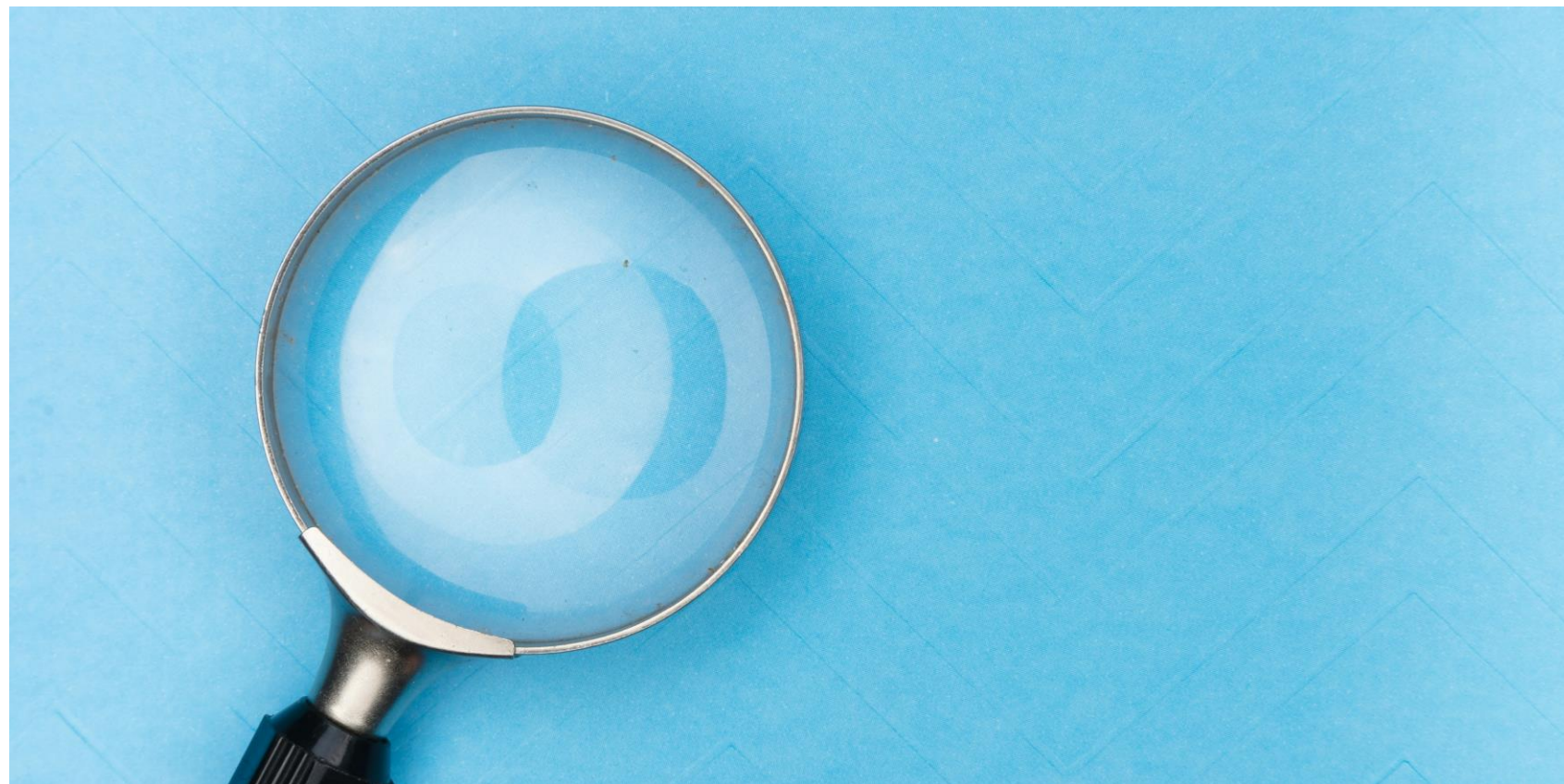
Locus of
control: intern

(Ruime) meerderheid denkt zelf invloed te hebben op hun leven

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak?

(Basis – AP18+, n=541)

Doelgroepen

Doelgroepen | Leeswijzer

Deelvragen

In dit hoofdstuk behandelen we de doelgroepen jongeren (18-28 jaar) en kwetsbare buitenstaanders (KB). We staan stil bij de volgende vragen:

- Wat is het opkomstgedrag en de stemintentie van deze doelgroepen bij de verschillende soorten verkiezingen;
- Hoe scoren zij op de gedragsbepalers?
- Hoe kijken ze aan tegen de politiek en de overheid?
- Hoe ziet hun leef- en beleavingswereld eruit? Hoe staan zij in het leven? Welke hobby's en interesses hebben zij?
- Wat is hun mediagebruik?

Onderzoeken en steekproef

Om deze vragen te beantwoorden maken we gebruik van de resultaten uit het huidige onderzoek en andere onderzoeken van Motivaction.

Voor de resultaten m.b.t. *opkomstgedrag, stemintentie en gedragsbepalers* is gebruik gemaakt van het huidige onderzoek. Daaraan hebben n=502 jongeren en n=578 KB deelgenomen.

De resultaten m.b.t. *burgerschap en houding tegenover politiek, politici en bestuurders* zijn afkomstig uit eerdere onderzoeken die wij uitvoerden, waaronder onderzoek voor BZK over betrokkenheid van burgers bij de ruimtelijke omgeving. Aan die onderzoeken hebben n=121 jongeren en n=518 KB deelgenomen.

De resultaten m.b.t. *de leefwereld* zijn afkomstig uit eerder onderzoek op eigen initiatief van Motivaction (vrije tijdsmodule). Daaraan hebben n=108 jongeren en n=502 KB deelgenomen.

Voor de *belevingswereld* is gebruik gemaakt van het laatste (schriftelijke) Mentality-onderzoek van Motivaction. Daaraan hebben n=246 jongeren en n=492 KB deelgenomen.

De resultaten m.b.t. *mediagebruik* zijn afkomstig uit eigen onderzoek van Motivaction (mediamodule). Daaraan hebben n=298 jongeren en n=1.291 KB deelgenomen. In verband met routing in de vragenlijst, wijkt de steekproefgrootte op sommige punten af van bovengenoemde steekproefgrootte.

Bij de resultaten uit de overige onderzoeken (over burgerschap tot en met mediagebruik) gaan we vooral in op onderscheidende punten cq. punten waarop resp. jongeren en KB afwijken van algemeen Nederlands publiek.

Doelgroepen – Jongeren (18 – 28 jaar)

 Niet afwijkend op
geslacht

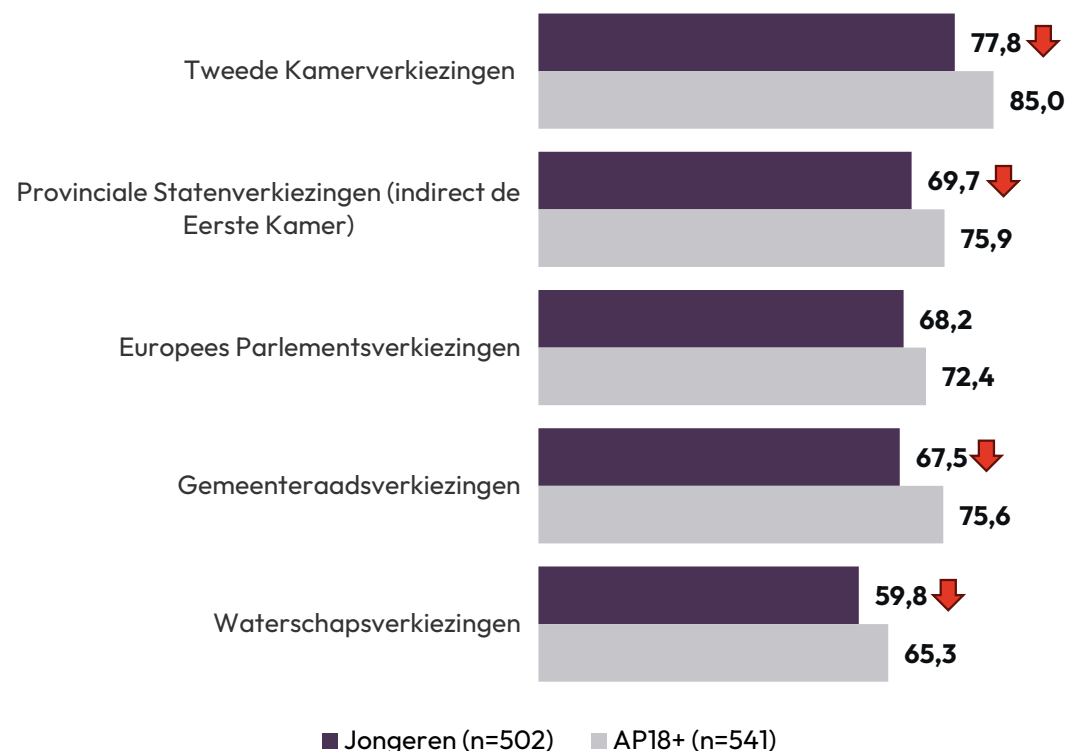
 18-28 jarigen

 Vaker hoge opleiding
volgend/gevolgd

 Niet afwijkend op
regio

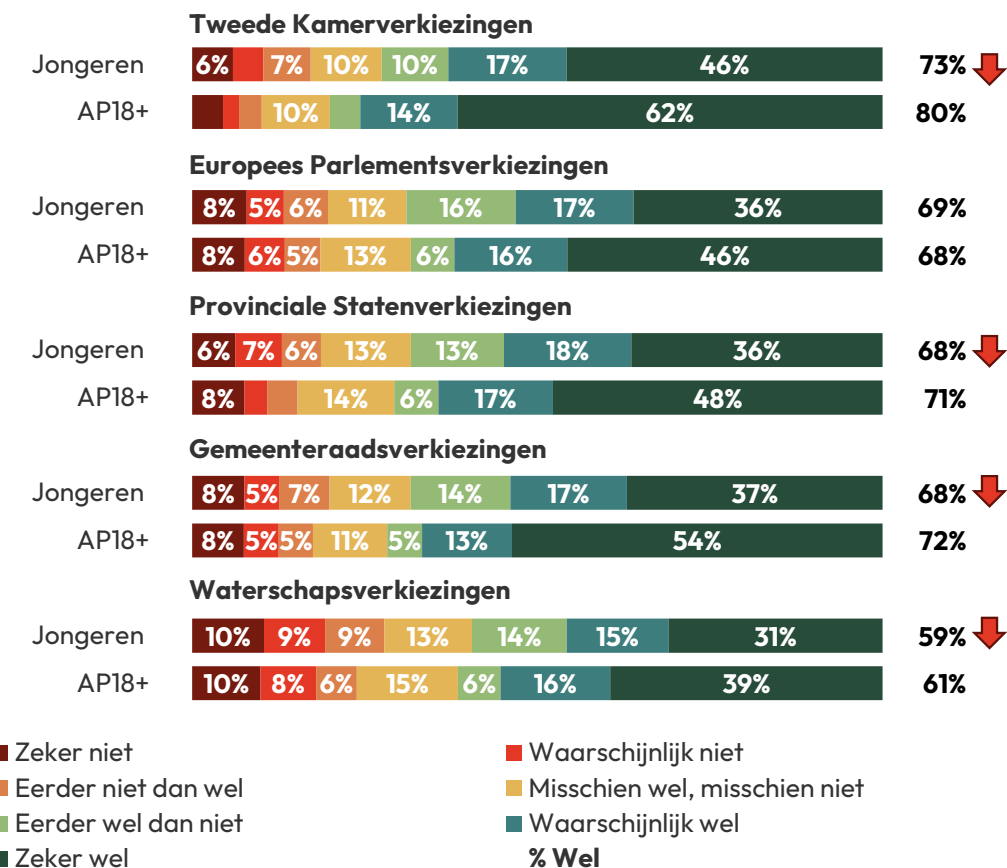
Jongeren - Opkomstgedrag / intentie

Kun jij per verkiezing aangeven hoe vaak jij gaat stemmen?
(gemiddelde, 0 = Ik stem nooit, 100 = Ik stem altijd)

↑ Hoger dan AP18+
↓ Lager dan AP18+

Verwacht je dat je bij de volgende verkiezingen gaat stemmen?

Jongeren - Score op de gedragsbepalers

Hiernaast tonen we de gemiddelde score van jongeren op de gedragsbepalers die samenhangen met opkomstgedrag, in vergelijking met het algemene publiek.

We zien dat jongeren over het algemeen **lagere kennis** hebben over de verkiezingen (gem. 3,9 vs. 4,1). Daarnaast geven ze ook aan minder te weten over de bestuurslagen (gem. 3,0 vs. 4,1).

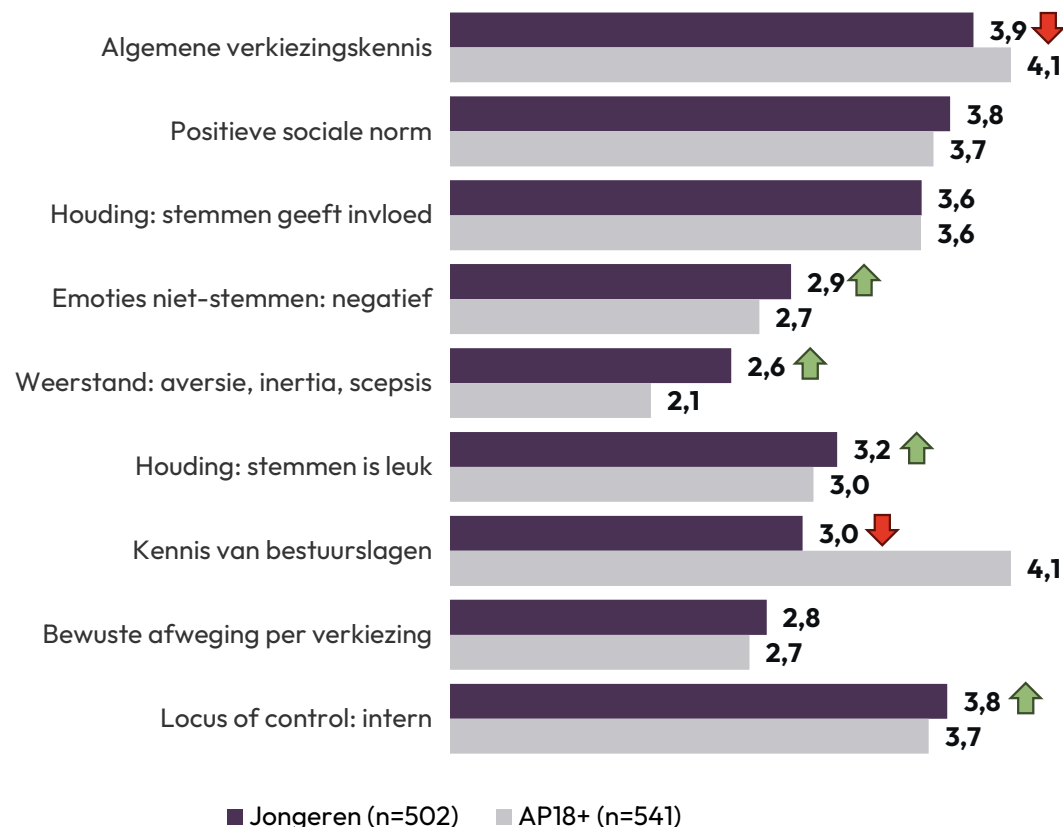
Jongeren ervaren **meer weerstand** tegenover stemmen dan het algemene publiek (gem. 2,6 vs. 2,1).

Verder zien we dat jongeren **vaker denken invloed op hun eigen leven** te hebben dan het algemene publiek (gem. 3,8 vs. 3,7).

Daarentegen zijn er ook factoren die hen er juist meer toe zet om te gaan stemmen: zo ervaren ze **vaker negatieve emoties als ze niet gaan stemmen** (gem. 2,9 vs. 2,7) en geven ze **vaker aan stemmen leuk te vinden** (gem. 3,2 vs. 3,0).

↑ Hoger dan AP18+
↓ Lager dan AP18+

Gedragsbepalers
(Gemiddelde, schaal van 1 tot 5)

Jongeren - Burgerschap en houding tegenover politiek, politici en bestuurders

Verbondenheid locaties

- Jongeren van 18 t/m 28 jaar voelen zich minder sterk verbonden met hun buurt, hun regio en Nederland dan gemiddeld*. Ze voelen zich sterker verbonden met Europa.

Bereidheid om zich in te zetten voor Nederland en andere delen van de wereld

- Jongeren zijn vaker dan gemiddeld 'sterk bereid' om zich in te zetten voor Europa (15% vs. 10%) en voor landen buiten Europa (13% vs. 7%).

Manier van bijdragen aan maatschappij

- Jongeren willen vaker dan gemiddeld bijdragen aan de maatschappij door mee te beslissen over plannen van de overheid (31% vs. 25%). Ze willen minder vaak bijdragen door het geven van mantelzorg (21% vs. 34%).

Verdediging van rechten

- Jongeren zijn het meest – en bovengemiddeld vaak – gemotiveerd om het recht op gelijke behandeling (verbod op discriminatie) te verdedigen (42% vs. 35%).
- Ze zijn minder vaak gemotiveerd om op te komen voor het recht op sociale zekerheid (25% vs. 34%).

Naleven burgerplichten

- Jongeren zijn relatief minder sterk bereid om burgerplichten na te leven, zoals belasting betalen, zich aan de wetten houden, naar werk zoeken als zij een bijstandsuitkering zouden krijgen en zich aan de verkeersregels houden. Zij zeggen niet dat zij hier helemaal *niet* toe bereid zijn, maar de weerstand is onder hen meer aanwezig.

Vertrouwen in organisaties en politiek

- Jongeren hebben bovengemiddeld hoog vertrouwen in de politiek, de overheid, bedrijven, maatschappelijke organisaties, de wetenschap, journalistiek en mensen in het algemeen.

Kwaliteiten politici in Nederland

- Jongeren verwachten vaker dat politici integer zijn, opkomen voor het algemeen en hun belang, zich goed kunnen inleven in gewone mensen en daadkrachtig zijn.

Typen bestuurders

- Jongeren staan gemiddeld iets positiever tegenover bestuurders die een duidelijke eigen visie hebben en van bovenaf de koers bepalen. Ze staan minder positief tegenover bestuurders die gebruik maken van de creativiteit die in de samenleving aanwezig is.

**In vergelijking met AP18+*

Jongeren - Leef- en belevingswereld t.o.v. AP18+

Vrijtijdsactiviteiten: bezochten vaker...:

- Bioscoop
- Strand
- Café
- Attractiepark
- Woonboulevard/outlet
- Dierentuin
- Bibliotheek
- Popconcert
- Kermis
- Muziekfestival
- Museum voor moderne kunst, fotografie of design
- Musical
- Nachtclub
- Filmhuis
- Sauna/wellnesscenter
- Foodfestival
- Arcade/speelhal
- Casino
- Circus

Sport

Beoefenen vaker:

- Fitness
- Hardlopen
- Wielrennen
- Gym & danssport
- Wintersport
- Hockey
- Paardensport

Kijken vaker op TV:

- Gym & danssport
- Yoga/pilates

Typen vakantie/trips

- Gingen vaker op **stedentrip**
- Overnachten** vaker liever in:
 - Appartement
 - Unieke accommodatie (bijv. watertoren, boomhut, wijnvat)
 - Luxe kampeer accommodatie/glamping
 - Groepsaccommodatie
- Jongeren vinden de volgende omschrijvingen **vaker aansprekend**:
 - Een roadtrip met één of meerdere overnachtingen (...) liefst met veel afwisseling tussen cultuur, natuur en sportieve activiteiten
 - Op reis naar een ver land (drukke stad en vervolgens door naar natuur of de kust)
 - Genieten van het onbijtbuffet in een all inclusive en daarna heerlijk liggen aan het zwembad of de zee, 's avonds kiezen uit een van de restaurants
 - Naar de camping waar jullie ieder jaar staan, elke dag iets leuks doen, zoals naar het zwembad, een dagje museum of een dagje strand, en verder lekker relaxen

Genres: kijken/luisteren vaker...:

Films:

- Tieners
- Familie

Muziek:

- Hiphop
- Techno
- Indie
- Hardcore

Onderstromen

Bovengemiddeld:

- Exhibitionisme
- Fomo
- Egocentrisme
- Dumbgame
- Puur hedonisme
- Tolerantie
- Tijds-klem
- Bonte wereld
- Sociale netwerken
- Prestatie motivatie
- Intracaptie
- Informatiedool

Ondergemiddeld:

- Sociaal vertrouwen
- Vitaliteit
- Collectief ervaren
- Angstcultuur
- Inzichtelijkheid
- Bewust leven
- Vrijwillige soberheid
- Nationale trots
- Milieuweten
- Huisvrede
- Individualiseringsangst
- Gemeenschapszin
- Maatschappijethiek
- Sterk leiderschap
- Lokale oriëntatie
- Law & order

N.B. definities van de onderstromen staan in de [bijlage](#).

Jongeren - Mediagebruik

TV-zenders: kijken vaker weleens... (n=278):

Tv-programma's: kijken vaker graag naar... (n=278):

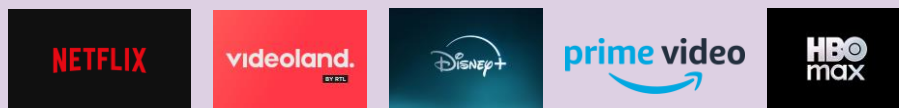
Kijken vaker naar amusementsprogramma's, familie- en spelshows

Apps/websites: gebruiken vaker... (n=289):

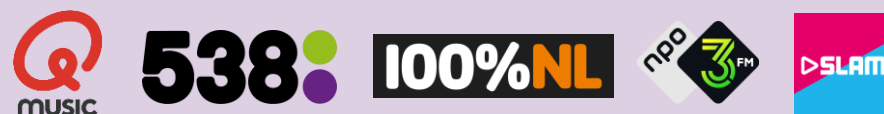

Gebruiken bijna alle websites/apps vaker dan AP18+

Streamingsdiensten: gebruiken vaker... (n=278):

Radiozenders: luisteren vaker... (n=216):

Podcasts (n=196):

Luisteren vaker naar:

- Humor en comedy
- True Crime
- Fictie

Sociale media: gebruiken vaker... (n=289):

Gebruiken bijna alle social media vaker dan AP18+

Dagbladen: zijn vaker geabonneerd op... (n=289):

- Geen dagbladen

Tijdschriften: zijn vaker geabonneerd op...(n=289):

N.B. hier worden de 3 – 5 meest bekeken/beluisterde/gelezen items weergegeven die significant afwijken van AP18+

Doelgroepen – Kwetsbare buitenstaanders

Niet afwijkend op
geslacht

Vaker 24 t/m 28 jaar

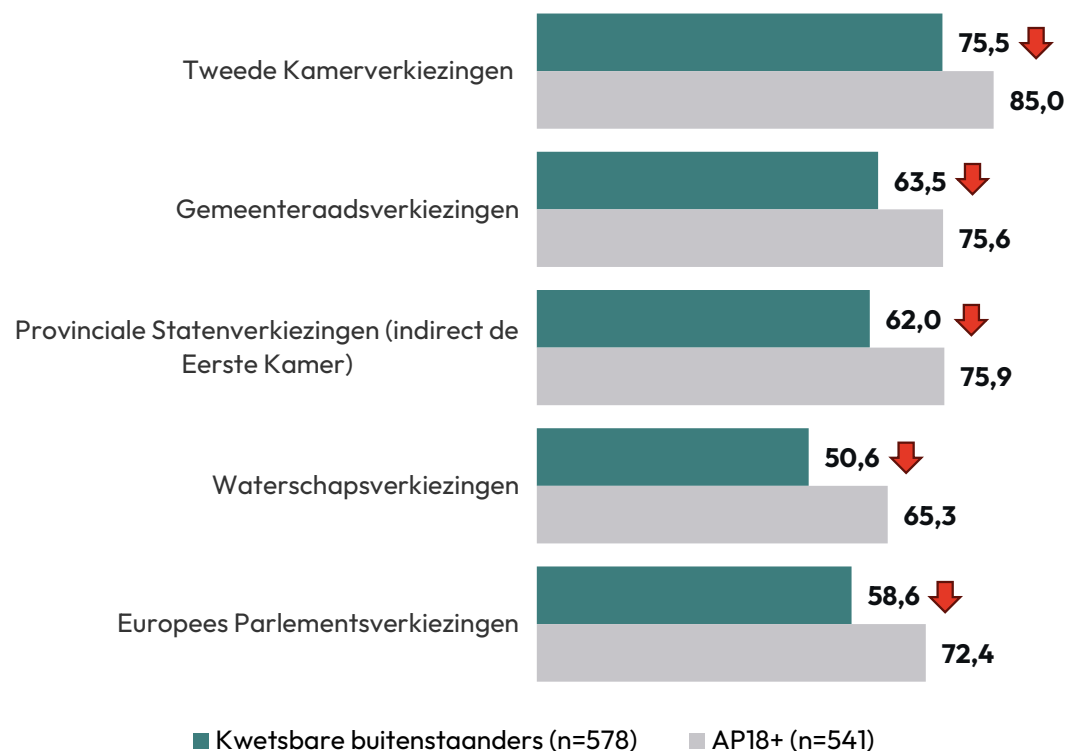
Vaker
middenopgeleid

Niet afwijkend op
regio

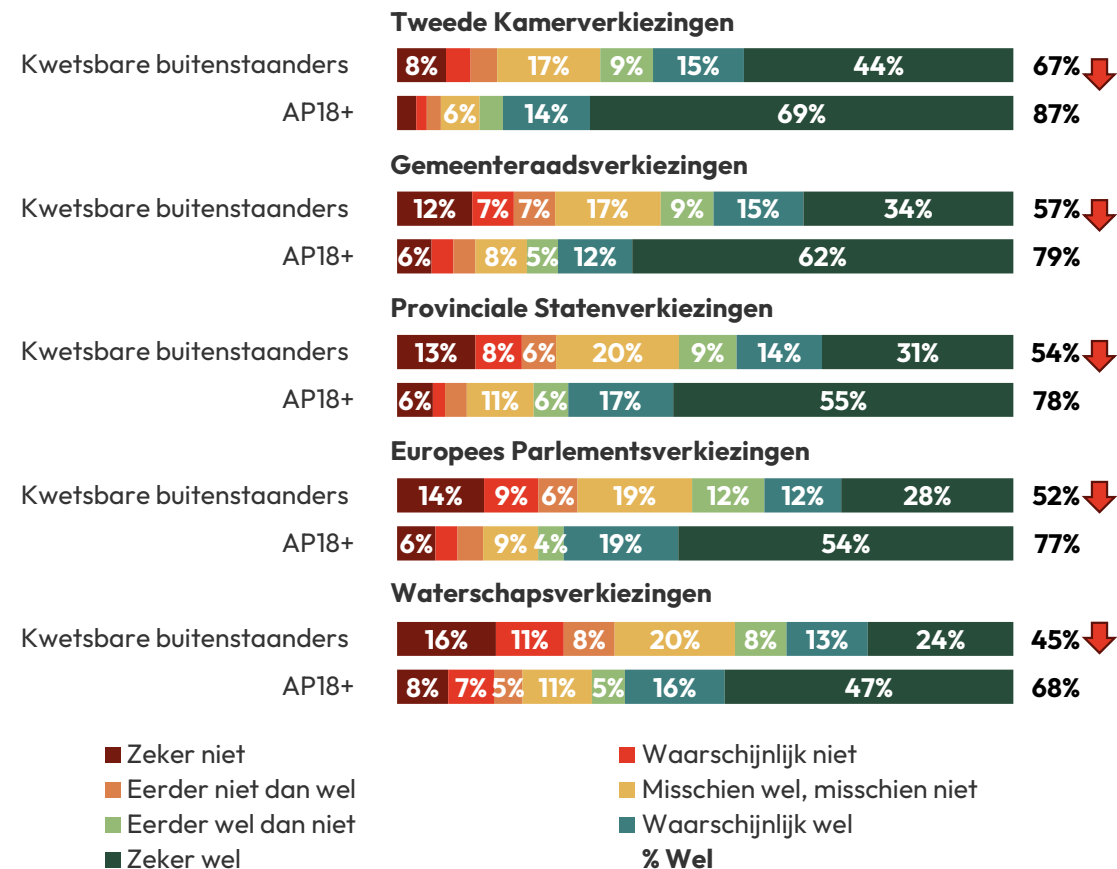
KB - Opkomstgedrag / intentie

Kun jij per verkiezing aangeven hoe vaak jij gaat stemmen?
(gemiddelde, 0 = Ik stem nooit, 100 = Ik stem altijd)

↑ Hoger dan AP18+
↓ Lager dan AP18+

Verwacht je dat je bij de volgende verkiezingen gaat stemmen?

KB - Scores op de gedragsbepalers

Hiernaast tonen we de gemiddelde score van kwetsbare buitenstaanders op de gedragsbepalers die samenhangen met opkomstgedrag, in vergelijking met het algemene publiek.

De kwetsbare buitenstaanders hebben **minder kennis**, zowel van **verkiezingen** (gem. 3,8 vs. 4,1) als **bestuurslagen** (gem. 2,8 vs. 4,1).

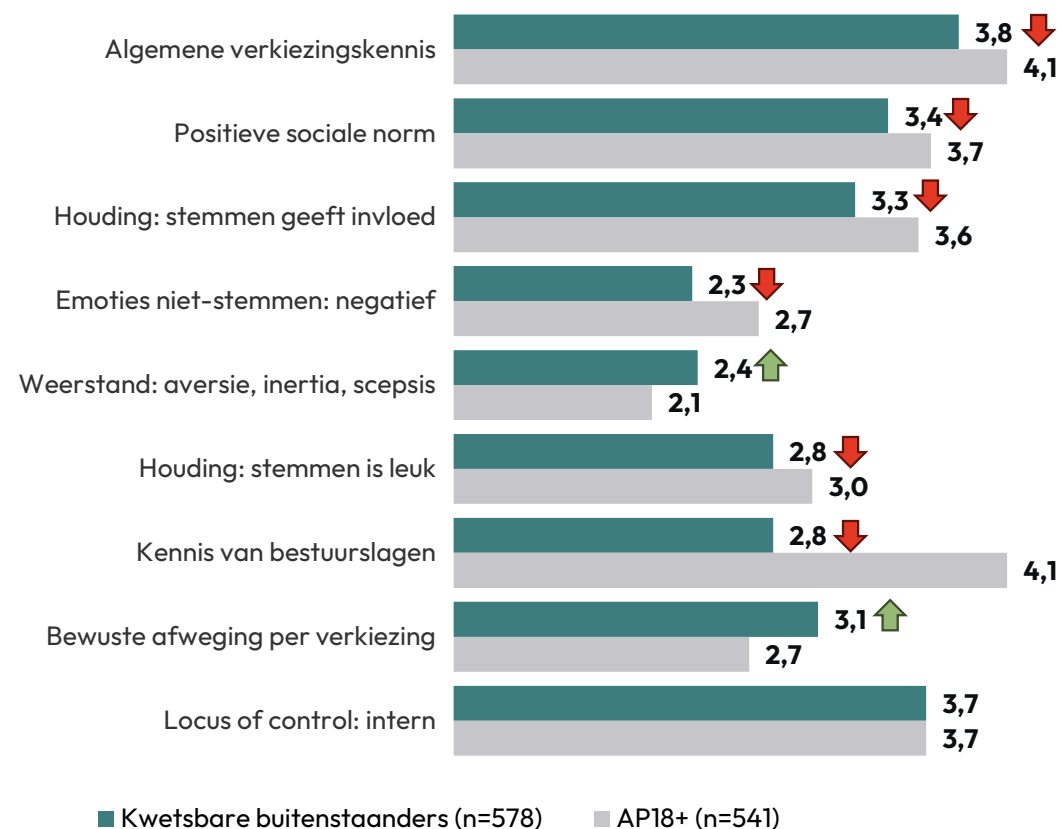
Daarnaast staan kwetsbare buitenstaanders negatiever tegenover stemmen dan het algemene publiek. Zo denken ze **minder vaak dat stemmen invloed geeft** (gem. 3,3 vs. 3,6) en dat stemmen leuk is (gem. 2,8 vs. 3,0). Ook ervaren ze **meer weerstand** (gem. 2,4 vs. 2,1). Verder ervaren ze **minder vaak negatieve emoties als ze niet stemmen** (gem. 2,3 vs. 2,7).

De **positieve sociale norm is minder aanwezig** onder kwetsbare buitenstaanders dan onder het algemene publiek (gem. 3,4 vs. 3,7).

Ze zeggen **vaker** dat ze **per verkiezing een bewuste afweging** maken of ze gaan stemmen (gem. 3,1 vs. 2,7).

↑ Hoger dan AP18+
↓ Lager dan AP18+

Gedragsbepalers
(Gemiddelde, schaal van 1 tot 5)

KB - Burgerschap en houding tegenover politiek, politici en bestuurders

Verbondenheid locaties

- Kwetsbare burgers voelen zich minder sterk verbonden met hun eigen buurt, hun eigen regio, Nederland, Europa en landen buiten Europa dan gemiddeld*.

Bereidheid om zich in te zetten voor Nederland en andere delen van de wereld

- Naast de lagere verbondenheid zijn kwetsbare buitenstaanders ook minder vaak dan gemiddeld 'sterk bereid' zich in te zetten voor hun eigen buurt (28% vs. 44%), hun eigen regio (19% vs. 28%), Nederland (10% vs. 18%), Europa (6% vs. 12%) en landen buiten Europa (3% vs. 10%).

Manier van bijdragen aan maatschappij

- Kwetsbare buitenstaanders zouden zich vaker op geen enkele manier inzetten voor de maatschappij (27% vs. 17%).

Verdediging van rechten

- Kwetsbare buitenstaanders zijn vaker dan gemiddeld gemotiveerd om het recht op privacy te verdedigen (32% vs. 23%).
- Ze zijn minder vaak gemotiveerd de vrijheid van godsdienst (12% vs. 18%), het recht op onderwijs (27% vs. 35%), recht op gelijke behandeling (20% vs. 43%) en kiesrecht (15% vs. 24%) te verdedigen.

Naleven burgerplichten

- Onder kwetsbare buitenstaanders is de bereidheid tot het naleven van burgerplichten lager dan gemiddeld. Zo zijn ze minder bereid belasting te betalen, zich aan wetten te houden, naar werk zoeken en dit aanvaarden als ze een bijstandsuitkering zouden krijgen, zich aan de verkeersregels te houden en getuigen in een rechtszaak als ze daartoe worden opgeroepen door de rechter. Zij zeggen niet dat zij hier helemaal *niet* toe bereid zijn, maar de weerstand is onder hen meer aanwezig.

Vertrouwen in organisaties en politiek

- Kwetsbare buitenstaanders hebben ondergemiddeld vertrouwen in de overheid, maatschappelijke organisaties, wetenschap, journalistiek en mensen in het algemeen. Ze hebben bovengemiddeld vertrouwen in bedrijven.

Kwaliteiten politici in Nederland

- Politici zijn volgens kwetsbare buitenstaanders minder deskundig, integer en daadkrachtig. Daarnaast vinden kwetsbare buitenstaanders minder vaak dat politici opkomen voor het algemeen belang en voor hun belang. Verder vinden zij minder vaak dat politici zich goed kunnen inleven in gewone mensen.

Typen bestuurders

- Kwetsbare buitenstaanders staan negatiever dan gemiddeld tegenover alle typen bestuurders.

*In vergelijking met AP18+

KB - Leef- en belevingswereld kwetsbare t.o.v. AP18+

Vrijtijdsactiviteiten: bezochten vaker....

- Kermis
- Woonboulevard/outlet
- Arcade/speelhal

Sport

Beoefenen vaker:

- Racketsporten anders dan tennis
- Vechtsport
- Extreme sports
- Geen enkele sport

Kijken vaker op tv:

- Extreme sports

Typen vakantie/trips

- Gingen vaker **niet op vakantie** de afgelopen 12 maanden
- Hebben vaker **geen voorkeur** voor type overnachting
- Kwetsbare buitenstaanders vinden de volgende omschrijvingen **vaker aansprekend**:
 - Genieten van het onbijtbuffet in een all inclusive en daarna heerlijk liggen aan het zwembad of de zee, 's avonds kiezen uit een van de restaurants

Genres: kijken/luisteren vaker....

Films:

- Nederlandse romantiek
- Nederlandse komedie
- Horror
- Actie
- Superheros
- Tieners
- True crime
- Familie

Muziek:

- Dance
- Hardcore
- House
- Levenslied
- Techno
- Hiphop

Onderstromen

Bovengemiddeld:

- Fatalisme

Ondergemiddeld:

- Vitaliteit
- Intraceptie
- Maatschappijethiek
- Gemeenschapszin
- Technoprogressie
- Authenticiteit
- Milieuweten
- Lokale oriëntatie
- Inzichtelijkheid
- Collectief ervaren
- Alternative trading
- Sociaal vertrouwen
- Culture of fear

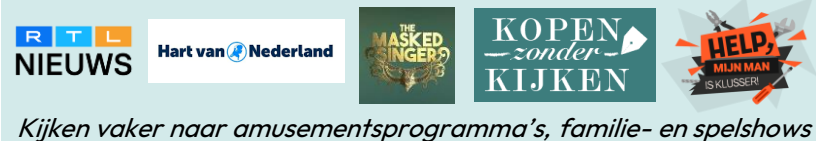
N.B. definities van de onderstromen staan in de [bijlage](#).

KB - Mediagebruik

TV-zenders: kijken vaker weleens... (n=1.243):

Tv-programma's: kijken vaker graag naar... (n=1.243):

Apps/websites: gebruiken vaker... (n=1.291):

Streamingsdiensten: gebruiken vaker... (n=1.243):

Radiozenders: luisteren vaker... (n= 1.036):

Podcasts (n=429):

- Luisteren vaker naar:**
- Drama
 - Geen podcasts

Sociale media: gebruiken vaker... (n=1.291):

Dagbladen: zijn vaker geabonneerd op... (n=1.291):

- Geen dagbladen

Tijdschriften: zijn vaker geabonneerd op... (n=1.291):

- Geen tijdschriften

N.B. hier worden de 3 – 5 meest bekeken/beluisterde/gelezen items weergegeven die significant afwijken van AP18+

Bijlage – Overzicht gevonden factoren

Bijlage - Factoranalyse onderliggende stellingen (1/3)

Houding: stemmen geeft invloed ($\alpha=.92$)

1. Als ik stem voel ik me een goede burger
2. Als ik stem heb ik invloed op politieke beslissingen
3. Als ik stem kan ik zorgen dat bepaalde partijen niet aan de macht komen
4. Als ik stem heb ik invloed op hoe dingen om me heen geregeld worden en er aan toe gaan
5. Door te stemmen, hebben we samen invloed op keuzes voor Nederland
6. Als ik stem voel ik me gehoord
7. Door te stemmen, steun ik mensen die zich politiek inzetten voor ons land
8. Ik vind dat als je niet stemt, je ook niet moet klagen over de politiek

Positieve sociale norm ($\alpha=.82$)

1. Je hoort te stemmen in een democratie
2. Ik heb van huis uit meegekregen dat je hoort te stemmen
3. Mensen die belangrijk voor mij zijn, vinden stemmen belangrijk
4. Mensen die belangrijk voor mij zijn, gaan doorgaans stemmen
5. Mensen die belangrijk voor mij zijn, zeggen er iets van als ik niet ga stemmen

Houding: stemmen is leuk ($\alpha=.71$)

1. Ik zie stemmen als een leuk spel om aan deel te nemen (met winnaars en verliezers)
2. De officiële sfeer in het stemlokaal spreekt mij aan
3. Stemmen is leuk

Weerstand: aversie, inertia, scepsis ($\alpha=.93$)

1. Ook als ik van plan ben te gaan stemmen, komt het er vaak toch niet van om te gaan stemmen
2. Het overkomt mij weleens dat ik mijn stempas vergeet mee te nemen of kwijtraak
3. Ik vergeet weleens om te gaan stemmen
4. Ik ben vaak niet in de gelegenheid om te stemmen (bijvoorbeeld door werk of ziekte)
5. Het kost veel tijd en moeite om mijn stem uit te brengen
6. In mijn stembureau staan vaak lange rijen
7. Ik heb het gevoel dat het mij wordt opgedrongen om te gaan stemmen
8. Het irriteert me dat er (zo vaak) van mij gevraagd wordt om te gaan stemmen
9. Ik vind de officiële sfeer in het stemlokaal vervelend
10. Ik geloof niet dat mijn stem invloed heeft
11. Ik vind het moeilijk om het stembiljet in te vullen

Algemene verkiezingskennis ($\alpha=.84$)

1. Ik weet altijd wanneer er verkiezingen zijn
2. Ik weet waar ik informatie kan vinden over de verkiezingen
3. Als er verkiezingen zijn dan weet ik op wie ik kan stemmen
4. Ik weet hoe ik kan achterhalen welke partij bij mij past
5. Ik weet dat ik iemand mag machtigen als ik zelf niet kan stemmen
6. Ik weet dat de mogelijkheid bestaat om blanco te stemmen en mijn stem dan alleen meetelt voor de opkomst

Emoties niet-stemmen: negatief ($\alpha=.93$)

Stel je voor je mag gaan stemmen en je bent ook in de gelegenheid om te gaan stemmen, maar je gaat niet stemmen. In hoeverre roept dit dan de volgende emoties bij je op?

1. Schuldig
2. Teleurgesteld
3. Machteloos
4. Boos
5. Spijt

Bijlage - Factoranalyse onderliggende stellingen (2/3)

Locus of control: intern ($\alpha=.75$)

1. Wat ik bereik in mijn leven, hangt vooral af van mijn eigen inzet
2. Ik geloof dat ik zelf verantwoordelijk ben voor wat er met mij gebeurt
3. Succes heb je vooral zelf in de hand

Kennis van bestuurslagen ($\alpha=.90$)

Hoeveel verschillende onderwerpen zou jij ongeveer kunnen noemen waar deze bestuurlijke organisatie zich mee bezig houdt?

1. Tweede Kamer
2. Gemeenteraad
3. Provinciale Staten
4. Waterschappen
5. Europees Parlement

Maatschappelijke betrokkenheid ($\alpha=.81$)

1. Ik doe vrijwilligerswerk
2. Ik ben actief voor mijn sportclub of vereniging
3. Ik ben actief in mijn buurt, drop of stad
4. Ik heb wel eens vrijwillig in een bestuur gezeten

Kunnen: politieke interesse ($\alpha=.87$)

1. Ik ben geïnteresseerd in politiek
2. Ik volg het nieuws over politiek
3. Ik begrijp de politiek
4. Politiek vind ik een saai onderwerp om me in te verdiepen (REC)
5. Ik zie mijzelf als politiek betrokken
6. Politiek vind ik een ingewikkeld onderwerp om me in te verdiepen (REC)

Institutioneel vertrouwen ($\alpha=.83$)

1. Ik heb vertrouwen in de wetenschap
2. Ik heb vertrouwen in de overheid
3. Ik heb vertrouwen in de media
4. Ik heb er vertrouwen in dat verkiezingen in Nederland eerlijk verlopen
5. Ik heb vertrouwen in de politiek

Kunnen: politiek zelfvertrouwen ($\alpha=.76$)

1. Het lukt mij om een stemhulp (zoals StemWijzer of KieksKompas) te gebruiken als ik dat wil
2. Ik heb er vertrouwen in dat het mij lukt een stem uit te brengen als ik dat wil (zelfstandig, of door een machtiging)
3. Ik heb voldoende tijd om mijn stemkeuze te bepalen
4. Ik zie mijzelf als iemand die verantwoordelijkheid neemt

Betrokken bij omgeving ($\alpha=.89$)

In hoeverre vind je het belangrijk of onbelangrijk hoe het er aan toe gaat in...

1. jouw woonbuurt?
2. jouw gemeente?
3. jouw provincie?
4. jouw waterschap?
5. Nederland?
6. Europa?
7. de wereld?

Bijlage - factoranalyse onderliggende stellingen (3/3)

Emoties stemmen: positief ($\alpha=.91$)

Stel je voor dat je gaat stemmen. In hoeverre roept dit dan de volgende gevoelens bij je op?

1. Trots
2. Nuttig
3. Verantwoordelijk
4. Sterk
5. Hoopvol
6. Verbonden

Emoties stemmen: negatief ($\alpha=.86$)

Stel je voor dat je gaat stemmen. In hoeverre roept dit dan de volgende gevoelens bij je op?

1. Competitief (willen winnen)
2. Gestrest
3. Boos
4. Bezorgd

Stel je voor je mag gaan stemmen en je bent ook in de gelegenheid om te gaan stemmen, maar je gaat niet stemmen. In hoeverre roept dit dan de volgende emoties bij je op?

1. Trots
2. Sterk

Bijlage - Factoranalyse overige stellingen die niet bij een factor horen/betrouwbare schaal vormen

Losse stellingen

1. Stemmen doe ik niet automatisch, ik beslis bij elke verkiezing of ik dit keer wel of niet ga stemmen
2. Het maakt niet uit wat ik doe, sommige dingen gebeuren gewoon
3. Invloedrijke mensen bepalen wat er met mij gebeurt
4. Wat je bereikt in het leven hangt vooral af van omstandigheden buiten jezelf
5. Ik geloof niet dat politici naar mij luisteren
6. Stemmen levert mij persoonlijk niets op
7. Ik vind het moeilijk om het stembiljet in te vullen
8. Er is altijd een stembureau dicht bij mij in de buurt

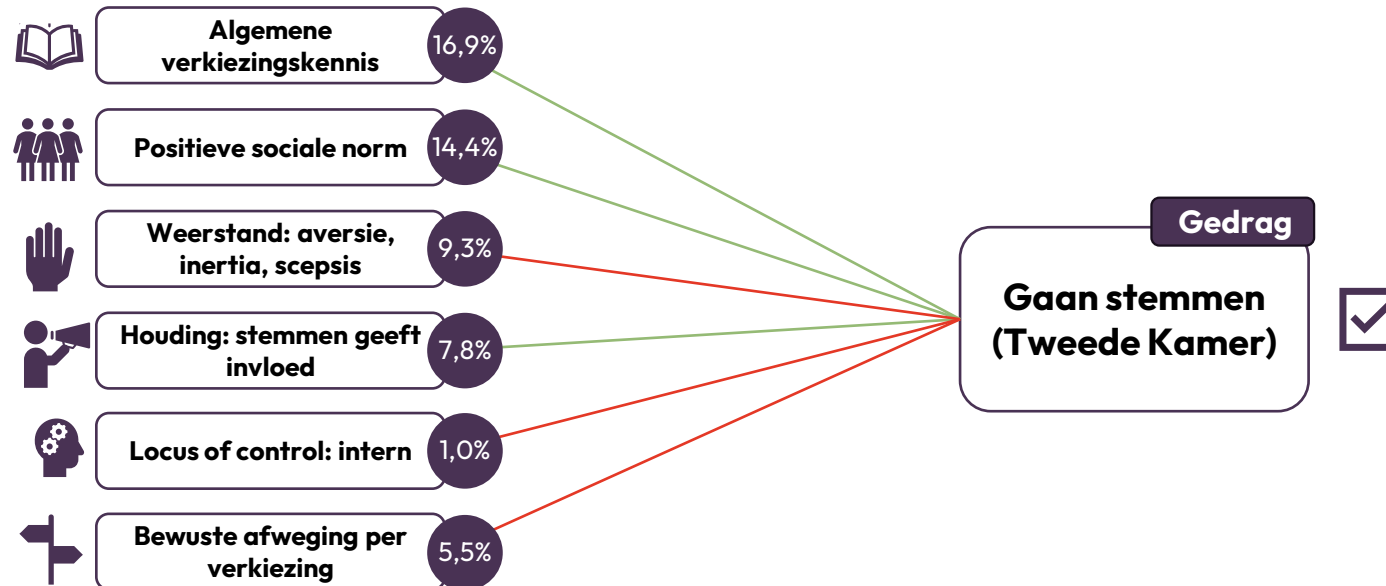

Bijlage – Overige onderzoeksresultaten

Bijlage - Visuele weergave van gedragsebepalers die samenhangen met opkomstgedrag

Tweede Kamerverkiezingen

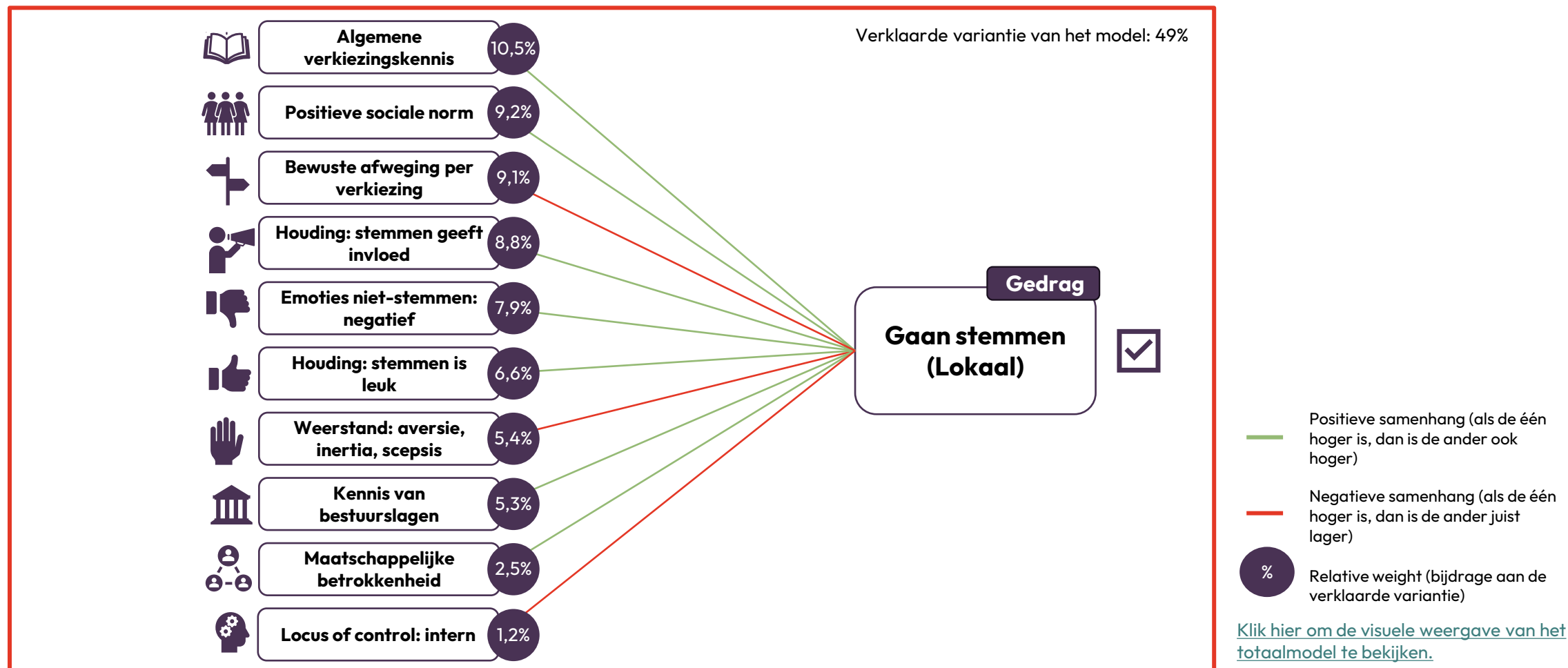
Verklaarde variantie van het model: 43%

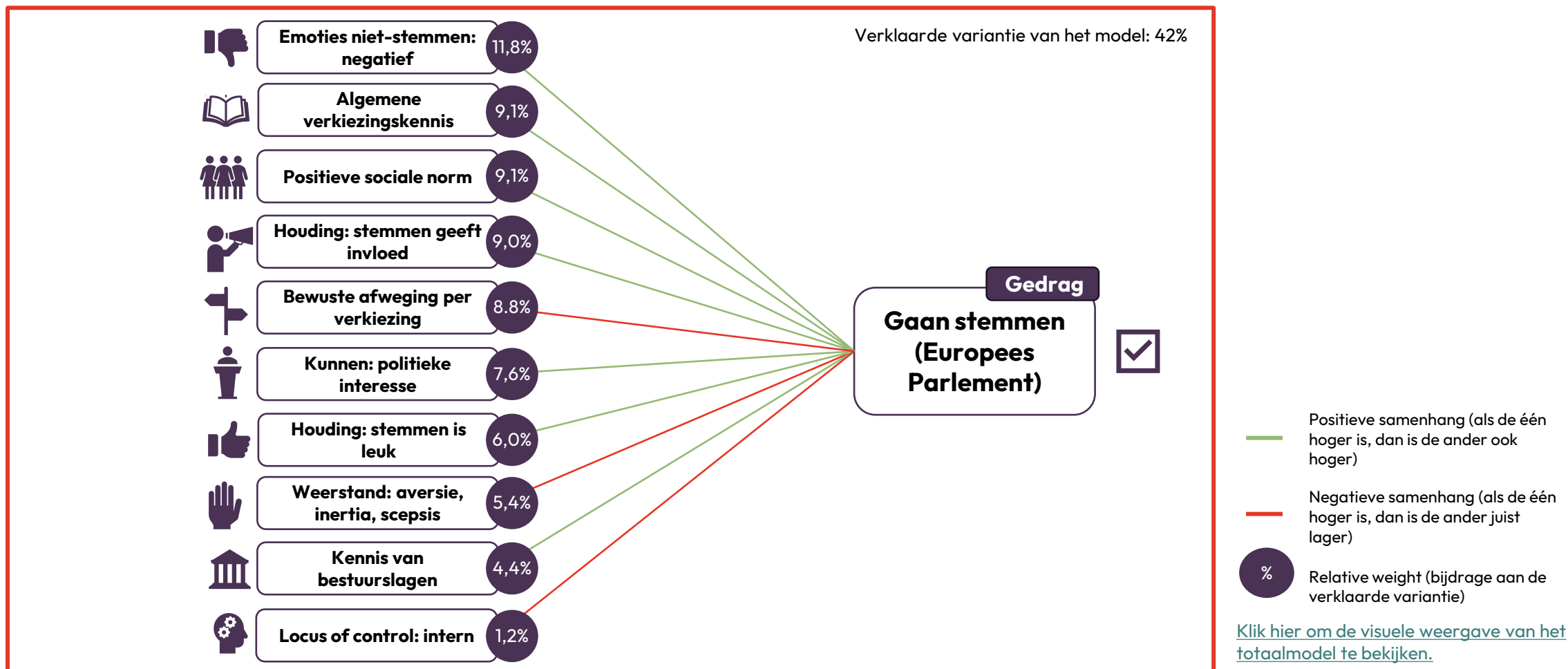
- Positieve samenhang (als de één hoger is, dan is de ander ook hoger)
- Negatieve samenhang (als de één hoger is, dan is de ander juist lager)
- % Relative weight (bijdrage aan de verklaarde variantie)

[Klik hier om de visuele weergave van het totaalmodel te bekijken.](#)

Bijlage - Visuele weergave van gedragsbepalers die samenhangen met opkomstgedrag lokale verkiezingen

Bijlage - Visuele weergave van gedragsbepalers die samenhangen met opkomstgedrag Europees Parlementsverkiezingen

Bijlage – Thema's (jongeren en KB)

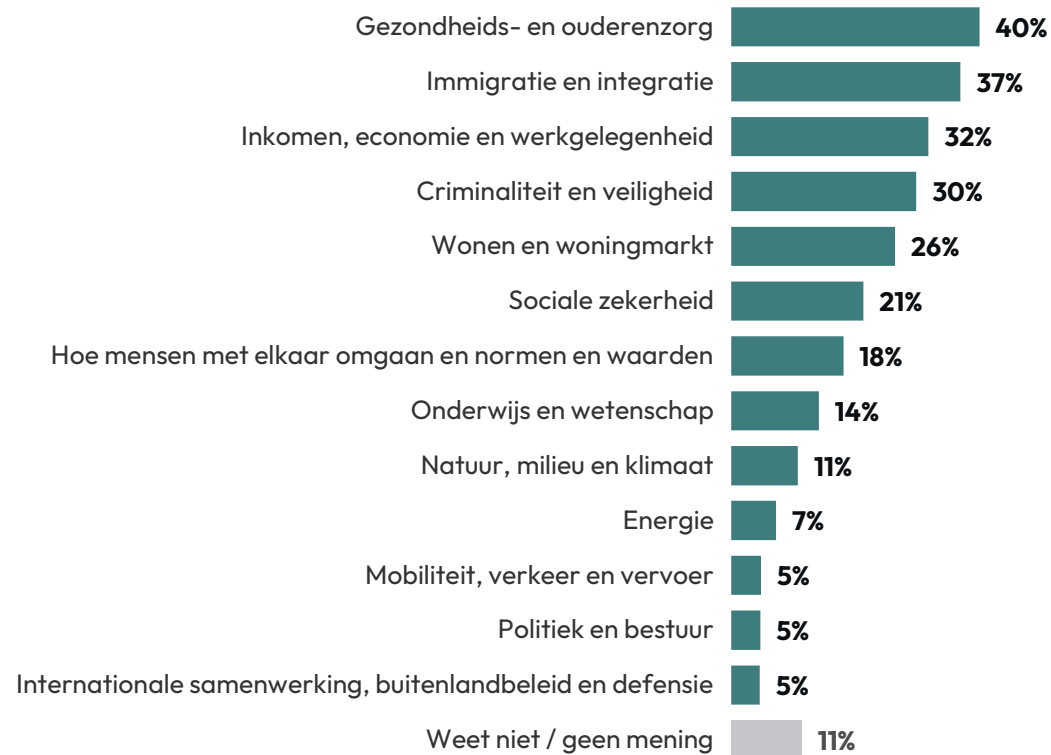
Welke van onderstaande onderwerpen zijn het belangrijkste bij jouw stemkeuze?

(Basis – Jongeren, n=502)

Welke van onderstaande onderwerpen zijn het belangrijkste bij jouw stemkeuze?

(Basis – KB, n=578)

[Klik hier voor de resultaten van AP18+.](#)

Bijlage – Motivators (jongeren en KB)

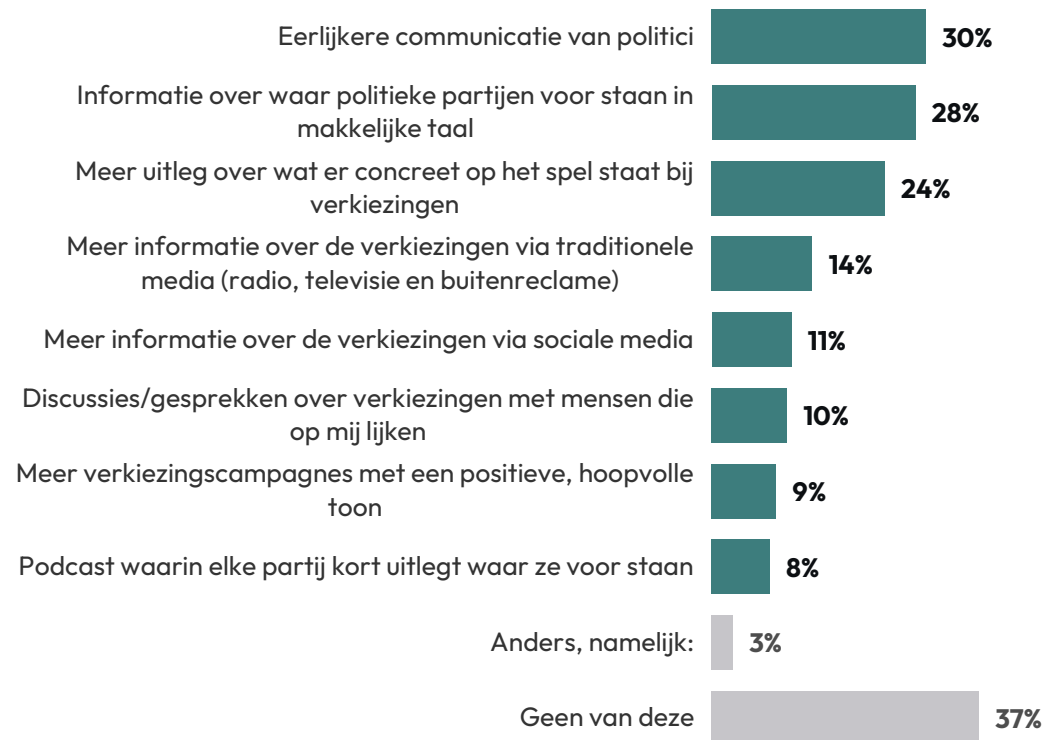
Wat zou de kans vergroten dat je gaat stemmen?

(Basis – Jongeren, n=502)

Wat zou de kans vergroten dat je gaat stemmen?

(Basis – KB, n=578)

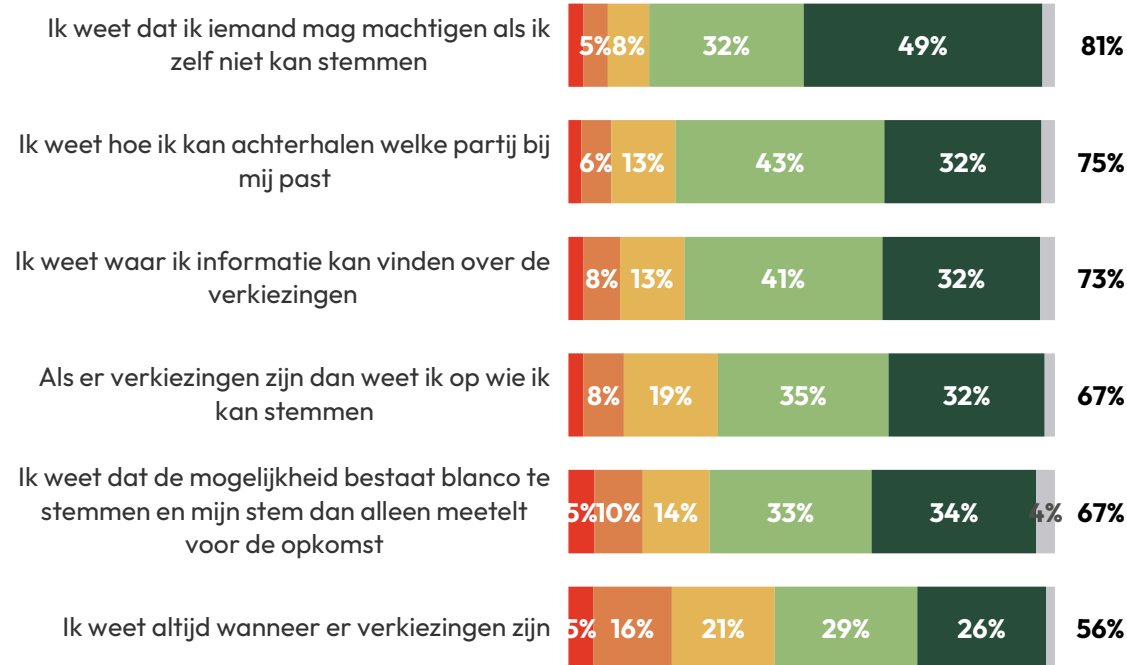
[Klik hier voor de resultaten van AP18+.](#)

Bijlage – Algemene verkiezingskennis (jongeren en KB)

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak?

(Basis - jongeren, n=502)

Top 2

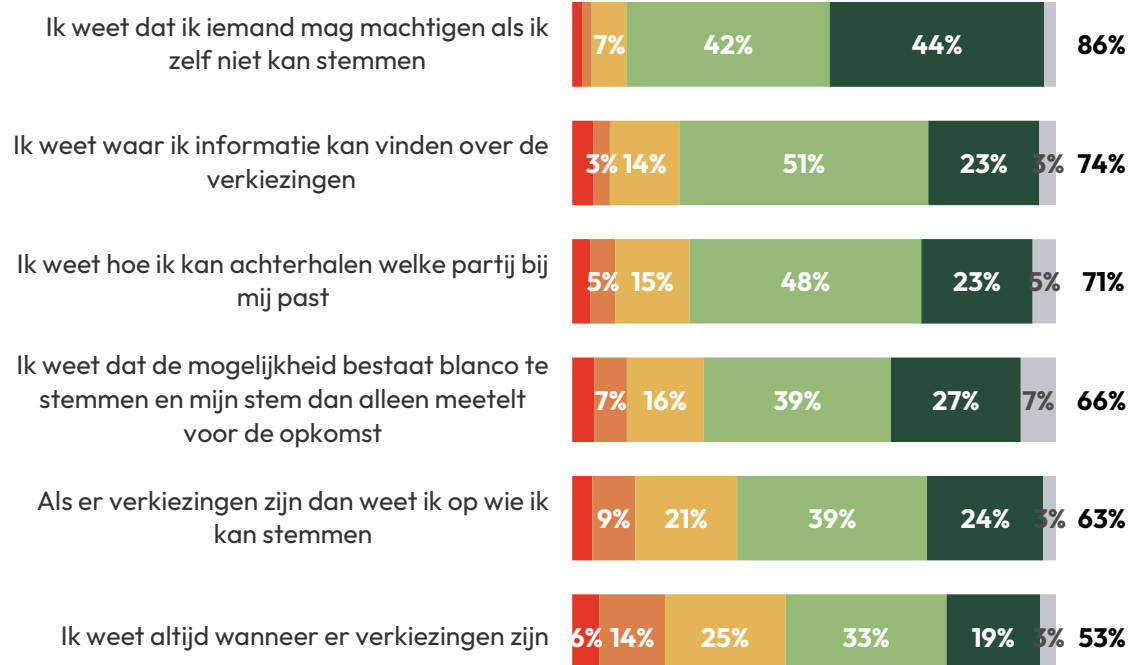

■ Helemaal mee oneens
 ■ Mee oneens
 ■ Niet eens, niet oneens
■ Mee eens
 ■ Helemaal mee eens
 ■ Weet ik niet

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak?

(Basis - KB, n=578)

Top 2

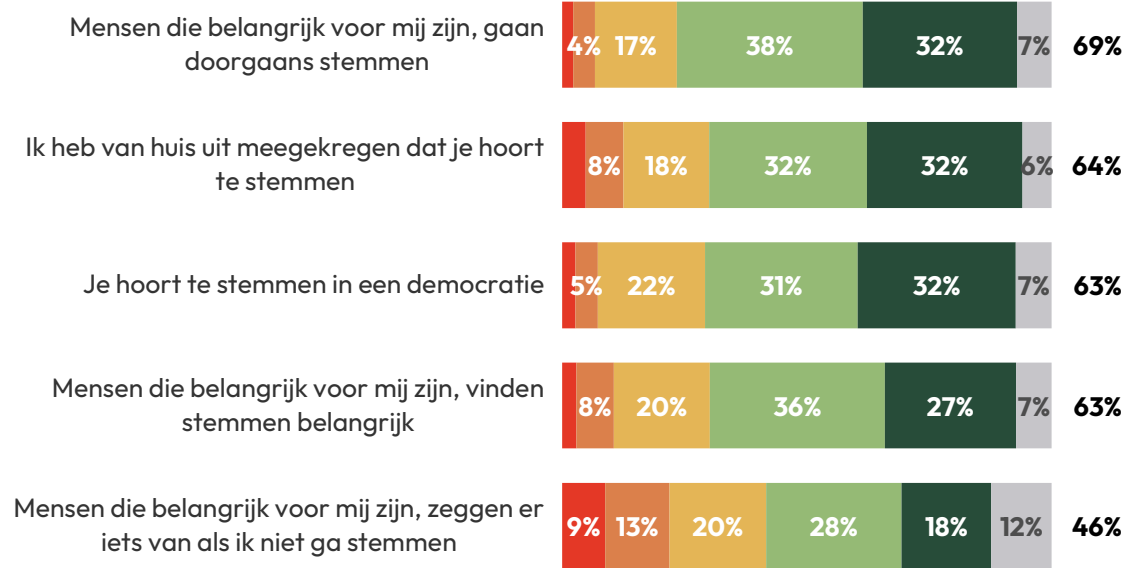
[Klik hier voor de resultaten van AP18+.](#)

Bijlage – Positieve sociale norm (jongeren en KB)

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak?

(Basis – jongeren, n=502)

Top 2

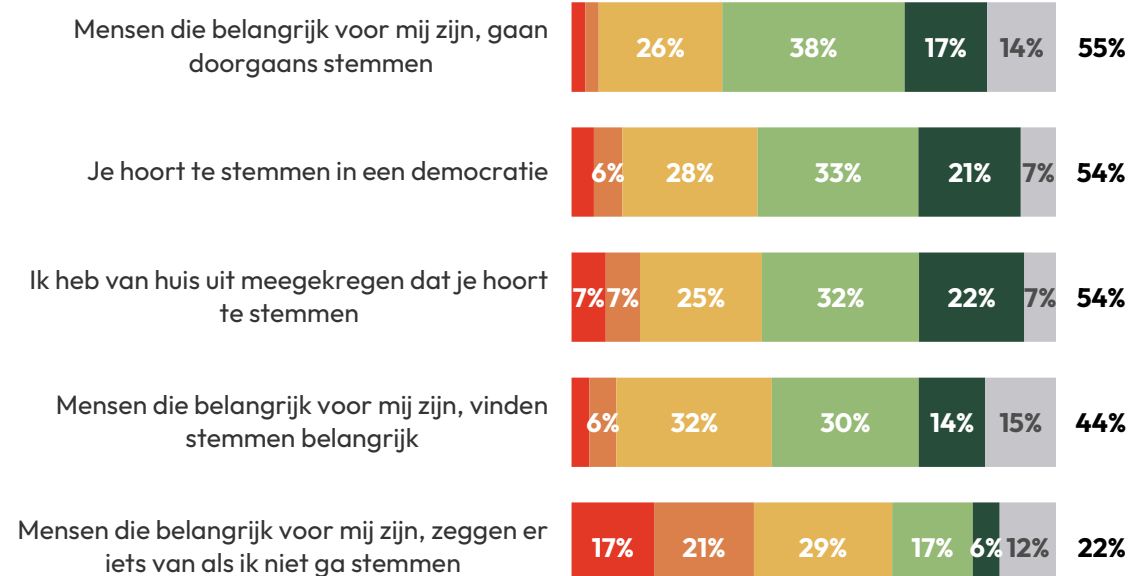

■ Helemaal mee oneens
 ■ Mee oneens
 ■ Niet eens, niet oneens
■ Mee eens
 ■ Helemaal mee eens
 ■ Weet ik niet

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak?

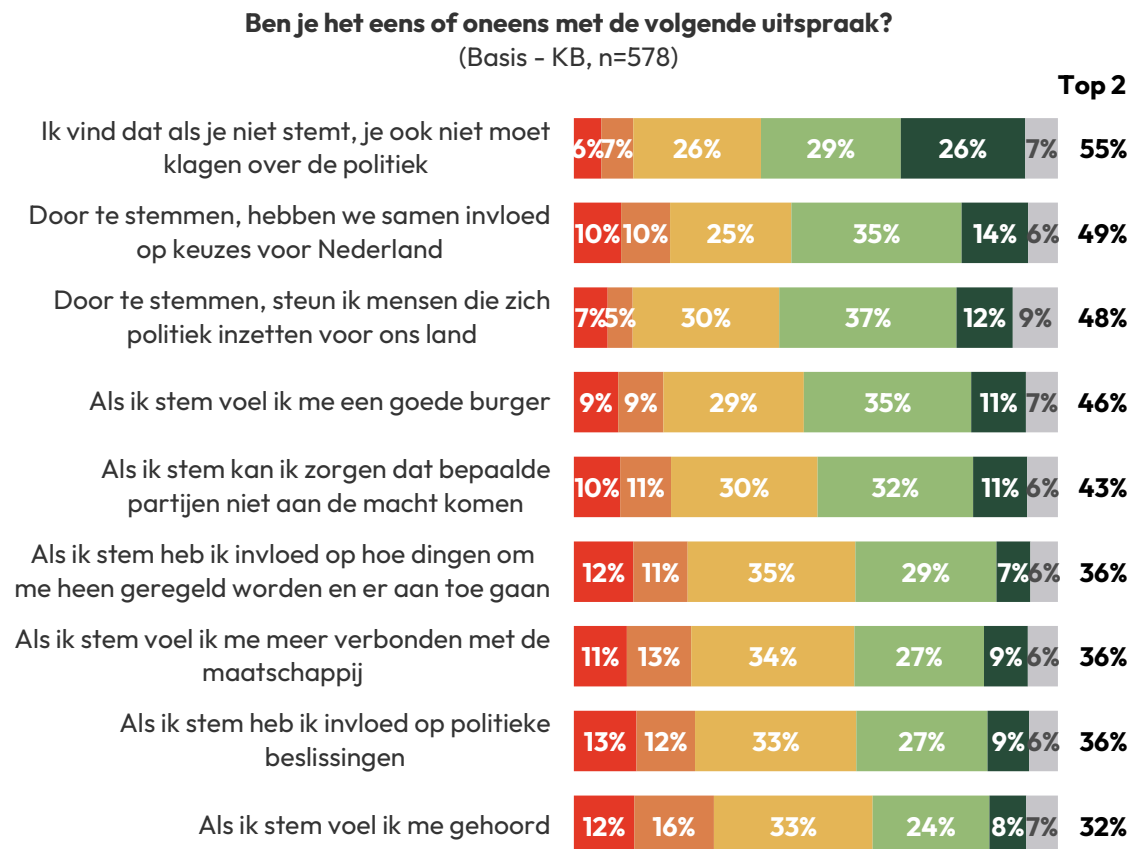
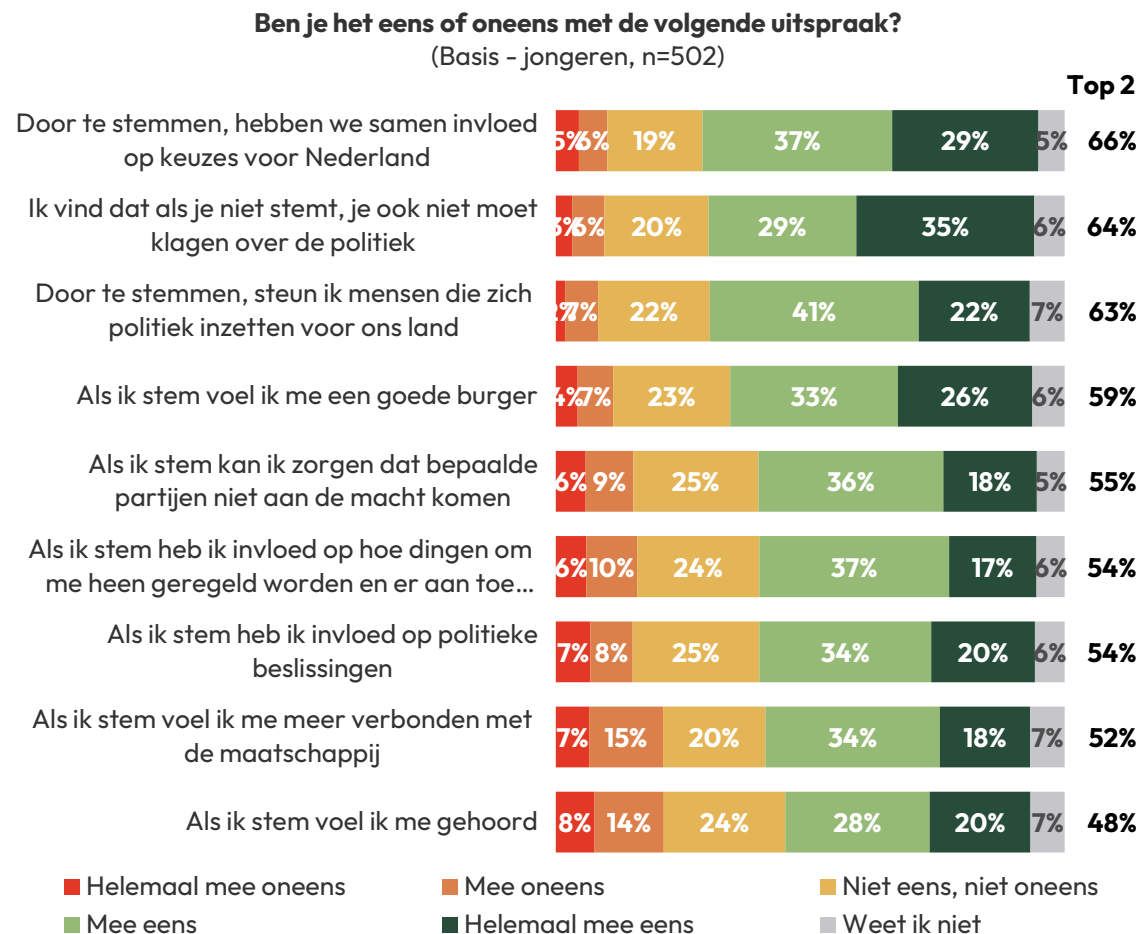
(Basis – KB, n=578)

Top 2

[Klik hier voor de resultaten van AP18+.](#)

Bijlage – Houding: stemmen geeft invloed (jongeren en KB)

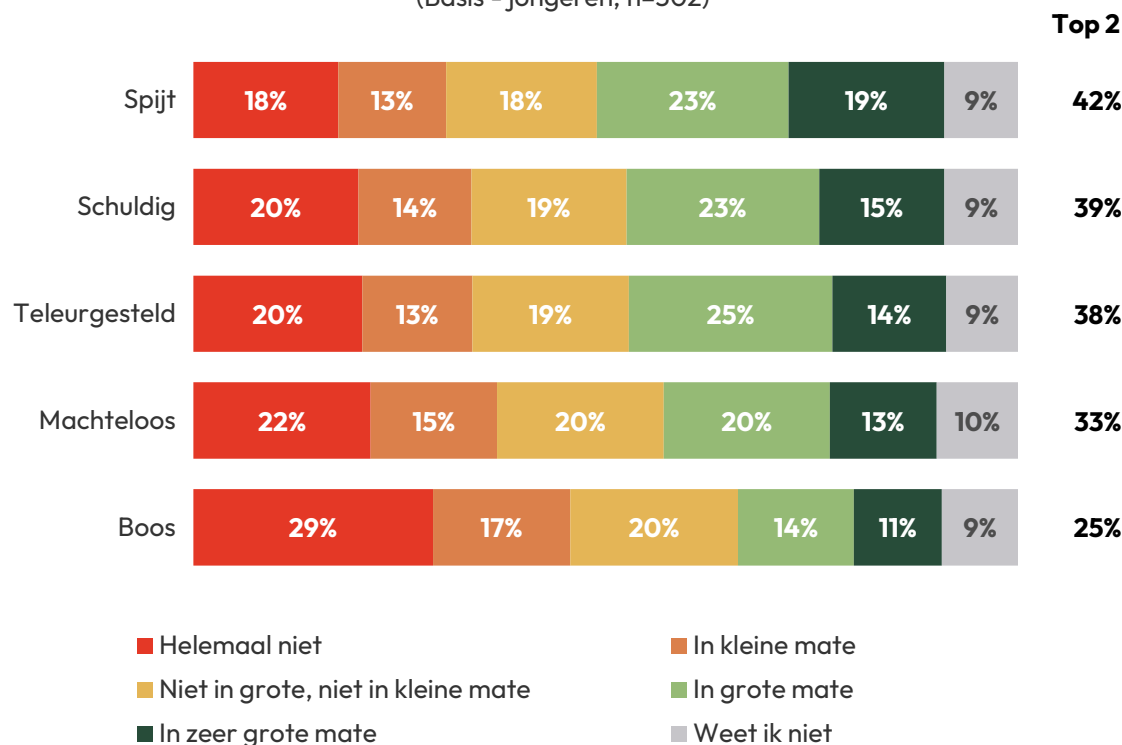

[Klik hier voor de resultaten van AP18+.](#)

Bijlage – Emoties niet-stemmen: negatief (jongeren en KB)

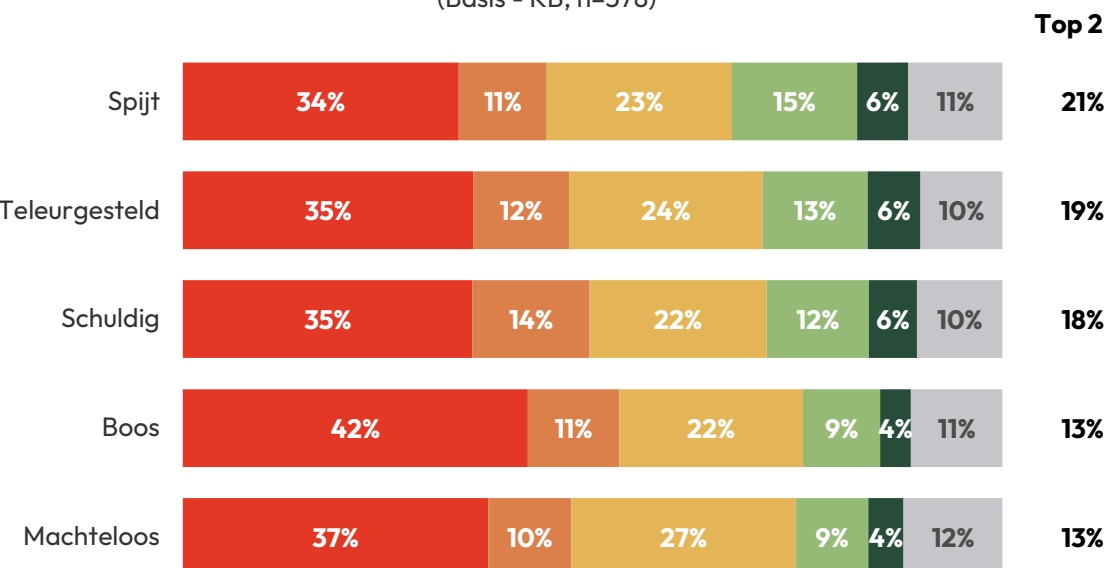
Stel je voor dat je mag gaan stemmen en je bent ook in de gelegenheid om te gaan stemmen, maar je gaat niet stemmen. In hoeverre roept dit dan de volgende gedachten en gevoelens bij je op?

(Basis – jongeren, n=502)

Stel je voor dat je mag gaan stemmen en je bent ook in de gelegenheid om te gaan stemmen, maar je gaat niet stemmen. In hoeverre roept dit dan de volgende gedachten en gevoelens bij je op?

(Basis – KB, n=578)

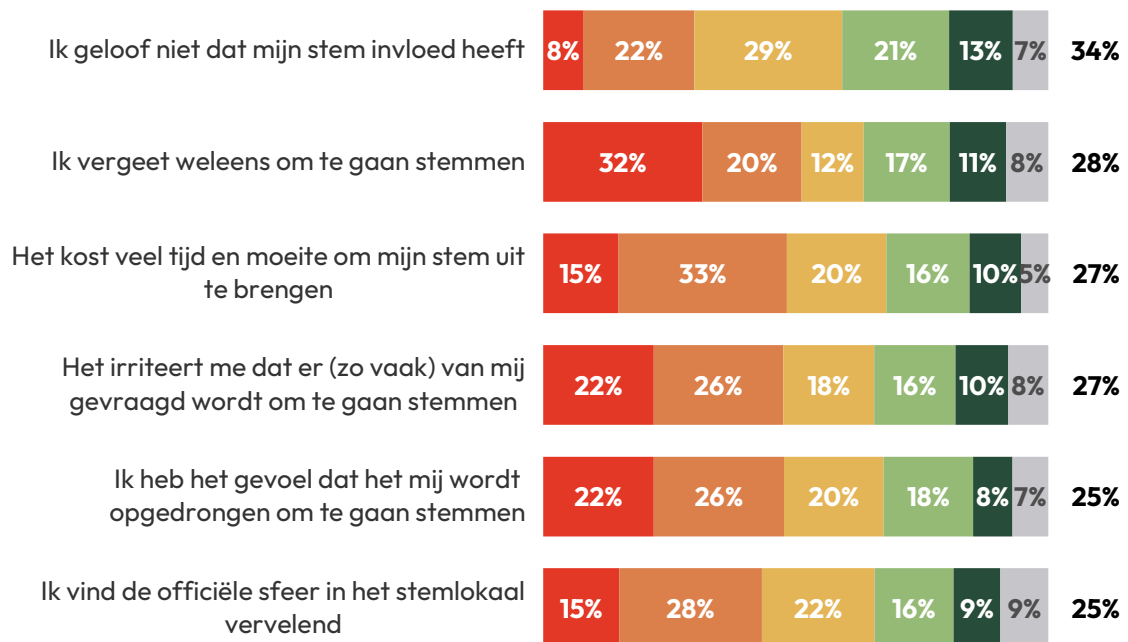

[Klik hier voor de resultaten van AP18+.](#)

Bijlage – Weerstand: aversie, inertia, scepsis (jongeren)

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak?
(Basis – jongeren, n=502)

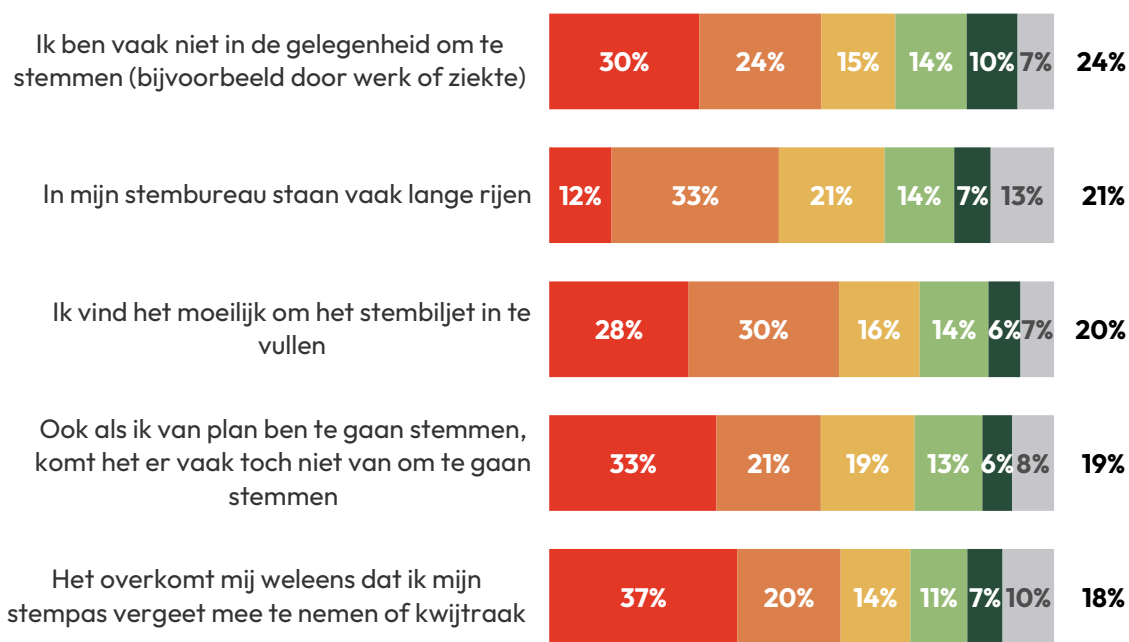
Top 2

■ Helemaal mee oneens
 ■ Mee oneens
 ■ Niet eens, niet oneens
■ Mee eens
 ■ Helemaal mee eens
 ■ Weet ik niet

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak?
(Basis – jongeren, n=502)

Top 2

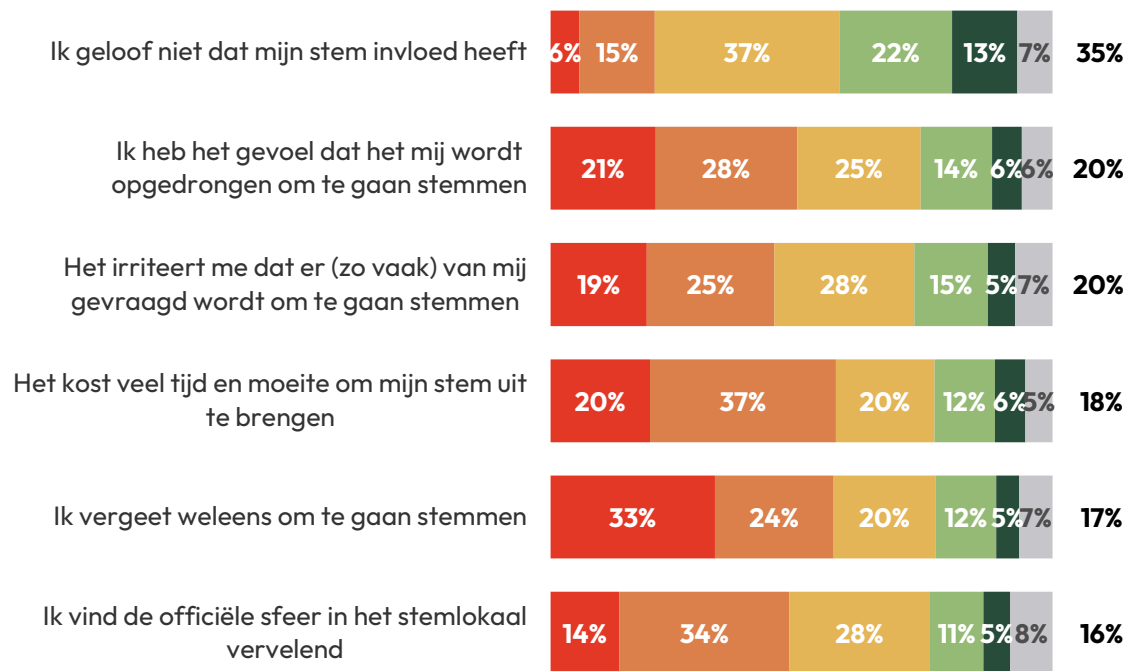
[Klik hier voor de resultaten van AP18+.](#)

Bijlage – Weerstand: aversie, inertia, scepsis (KB)

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak?

(Basis - KB, n=578)

Top 2

Helemaal mee oneens

Mee oneens

Niet eens, niet oneens

Mee eens

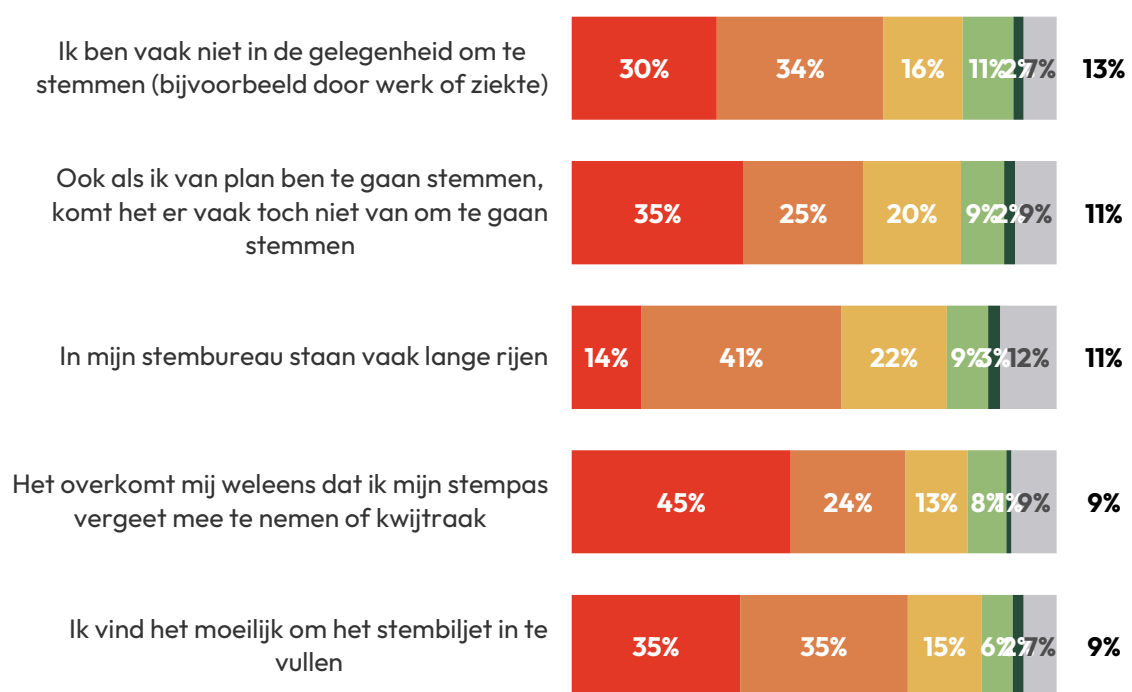
Helemaal mee eens

Weet ik niet

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak?

(Basis - KB, n=578)

Top 2

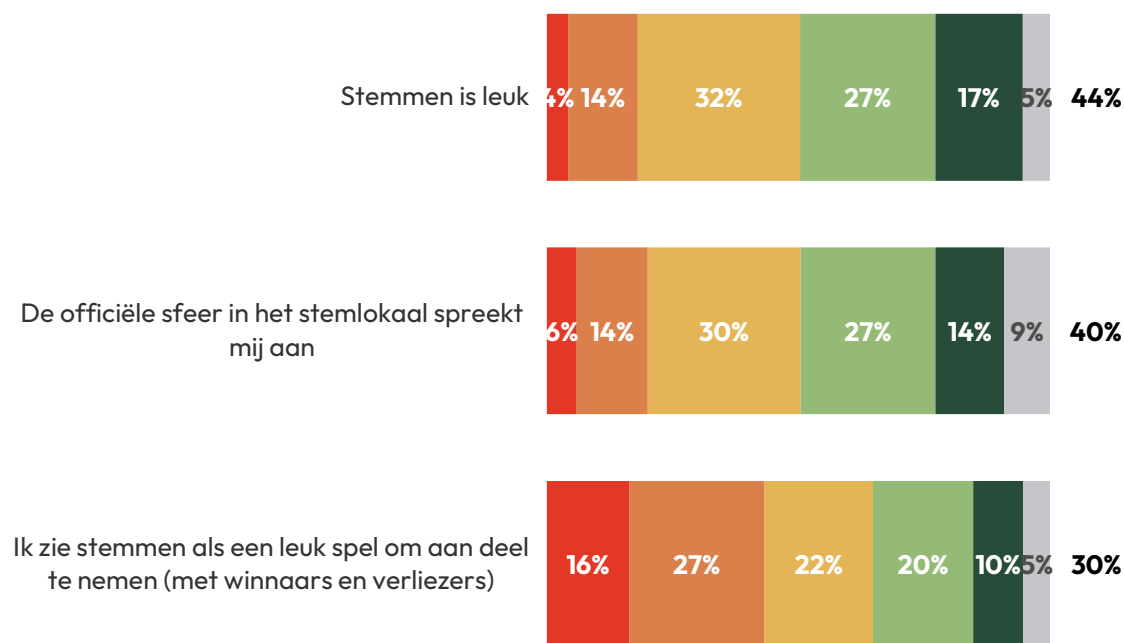

[Klik hier voor de resultaten van AP18+.](#)

Bijlage – Houding: stemmen is leuk (jongeren en KB)

In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak?
(Basis – jongeren, n=502)

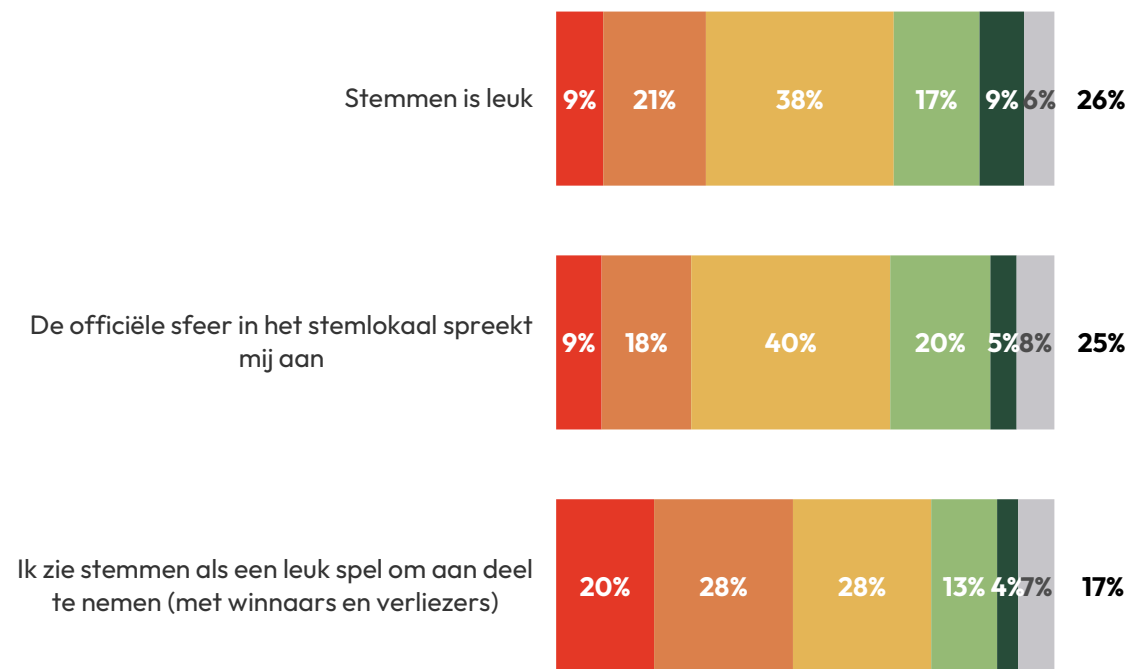
Top 2

■ Helemaal mee oneens
 ■ Mee oneens
 ■ Niet eens, niet oneens
■ Mee eens
 ■ Helemaal mee eens
 ■ Weet ik niet

In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak?
(Basis – KB, n=578)

Top 2

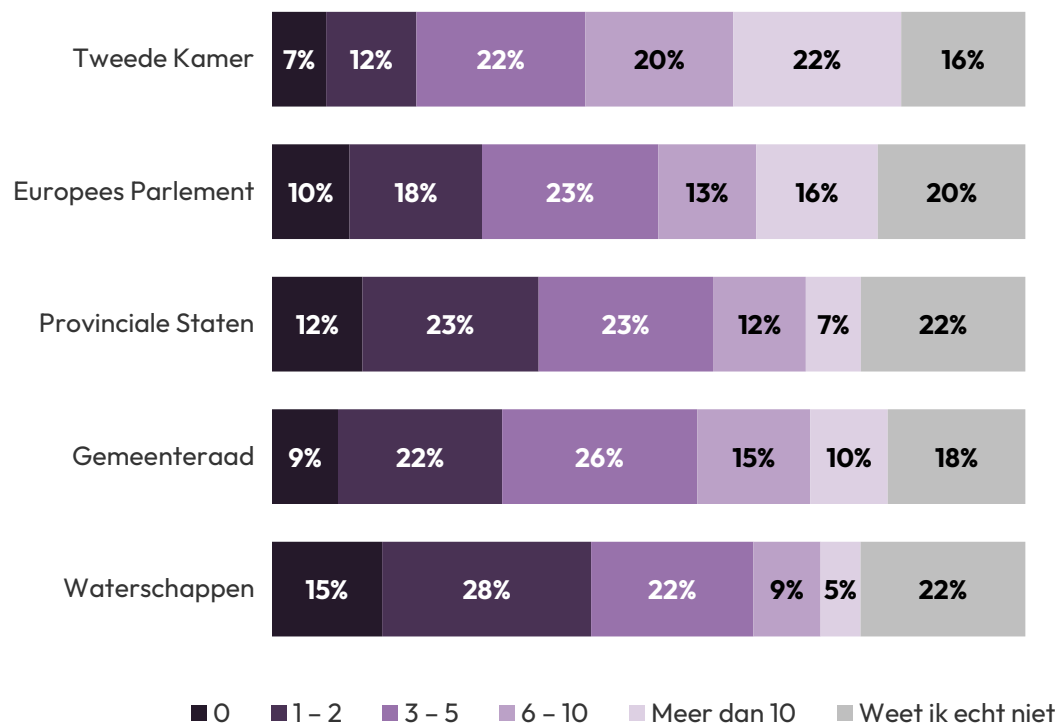
[Klik hier voor de resultaten van AP18+.](#)

Bijlage – Kennis bestuurslagen (jongeren en KB)

Hoeveel verschillende onderwerpen zou jij ongeveer kunnen noemen
waar deze bestuurlijke organisatie zich mee bezig houdt?

(Basis – jongeren, n=502)

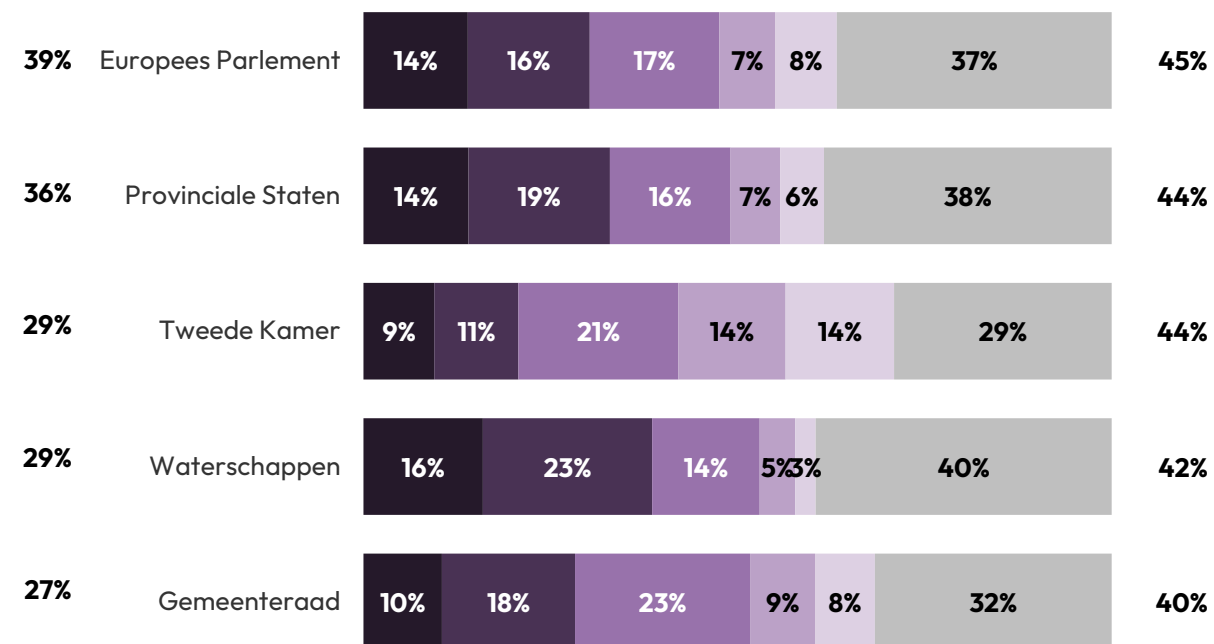
Top 2

Hoeveel verschillende onderwerpen zou jij ongeveer kunnen noemen
waar deze bestuurlijke organisatie zich mee bezig houdt?

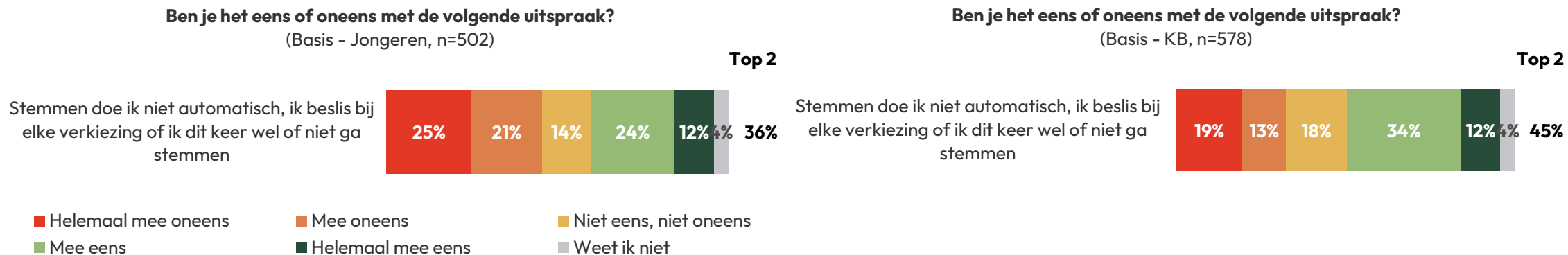
(Basis – KB, n=578)

Top 2

[Klik hier voor de resultaten van AP18+.](#)

Bijlage – Bewuste afweging per verkiezing (jongeren en KB)

[Klik hier voor de resultaten van AP18+.](#)

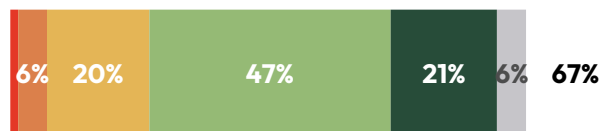
Bijlage – Locus of control: intern (jongeren en KB)

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak?

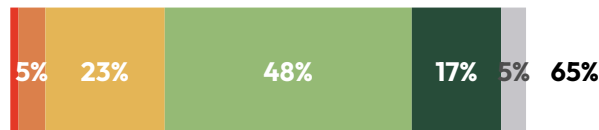
(Basis – jongeren, n=502)

Top 2

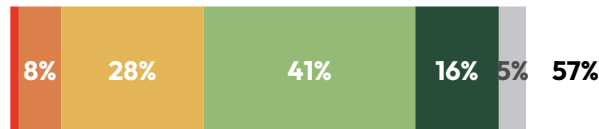
Wat ik bereik in mijn leven, hangt vooral af van mijn eigen inzet

Ik geloof dat ik zelf verantwoordelijk ben voor wat er met mij gebeurt

Succes heb je vooral zelf in de hand

■ Helemaal mee oneens

■ Mee oneens

■ Niet eens, niet oneens

■ Mee eens

■ Helemaal mee eens

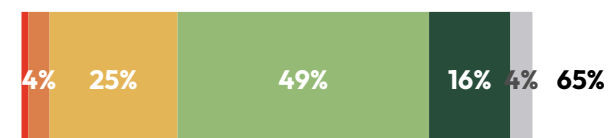
■ Weet ik niet

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak?

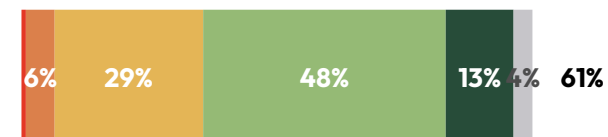
(Basis – KB, n=578)

Top 2

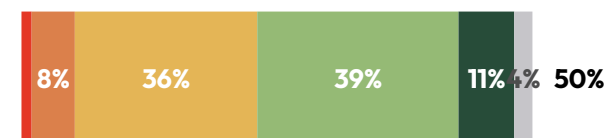
Wat ik bereik in mijn leven, hangt vooral af van mijn eigen inzet

Ik geloof dat ik zelf verantwoordelijk ben voor wat er met mij gebeurt

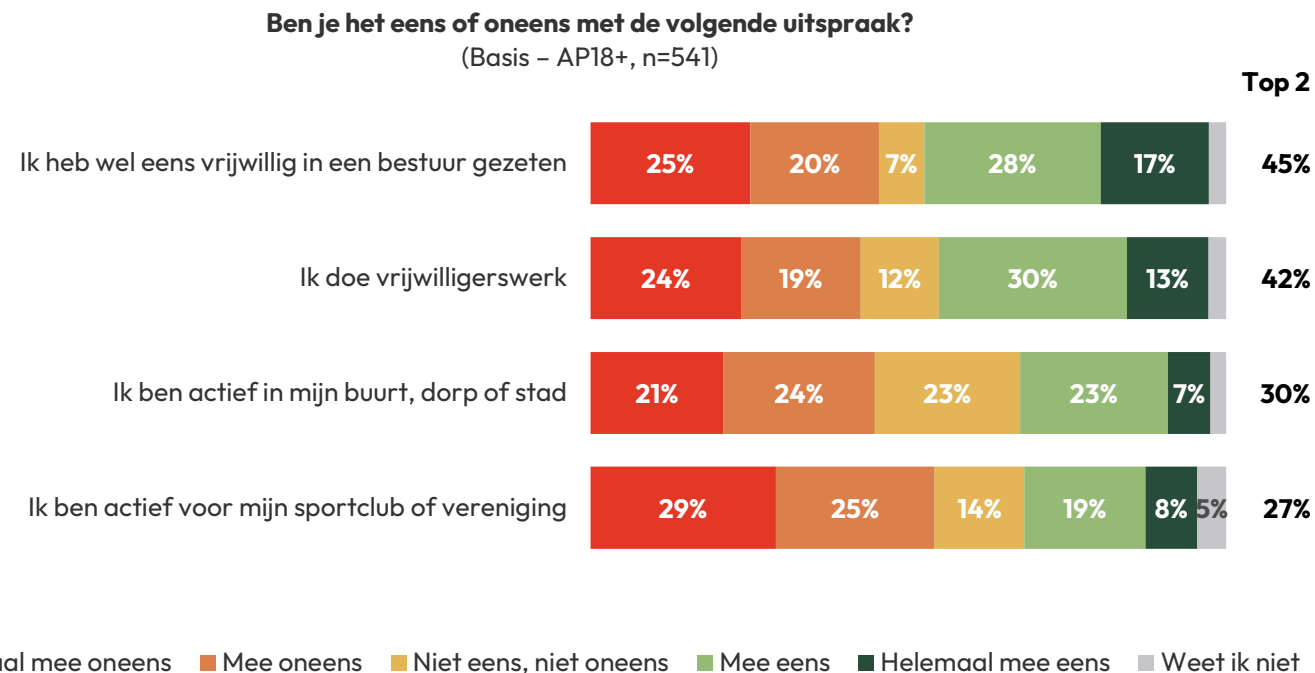
Succes heb je vooral zelf in de hand

[Klik hier voor de resultaten van AP18+.](#)

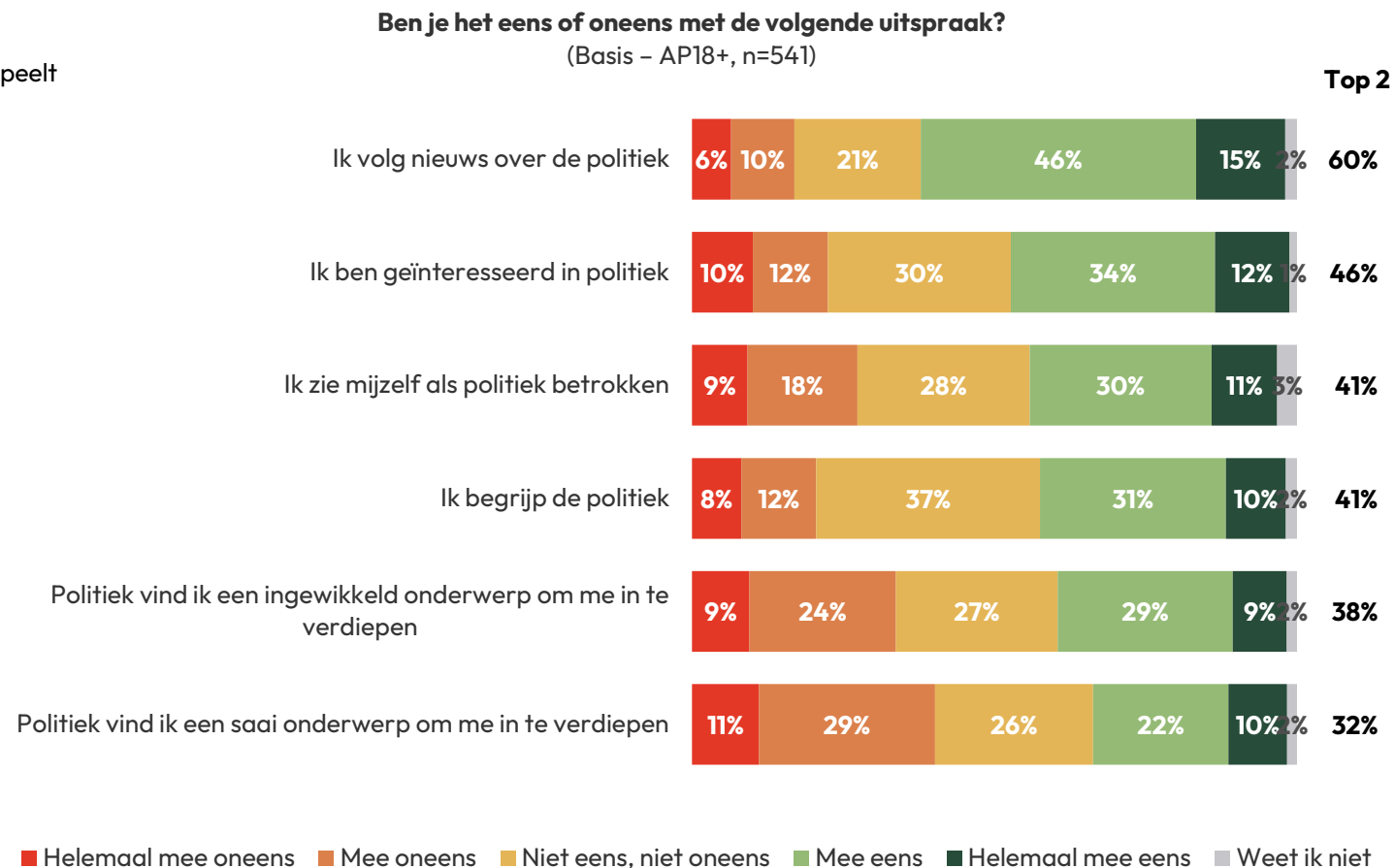
Bijlage - Resultaten maatschappelijke betrokkenheid

Dit betreft de resultaten op de gedragsbepaler 'maatschappelijke betrokkenheid'. Deze gedragsbepaler speelt alleen een rol bij lokale verkiezingen.

Bijlage - Resultaten kunnen: politieke interesse

Dit betreft de resultaten op de gedragsbepaler 'kunnen: politieke interesse'. Deze gedragsbepaler speelt alleen een rol bij Europees Parlementsverkiezingen.

Bijlage – Toegankelijke tabellen

Bijlage – tabellen opkomstgedrag

Kun jij per verkiezing aangeven hoe vaak jij gaat stemmen? Gemiddelde, 0 = Ik stem nooit, 100 = Ik stem altijd	AP18+ (n=541)	Jongeren (n=502)	KB (n=578)
Tweede Kamerverkiezingen	85,0	77,8 -	75,5 -
Provinciale Statenverkiezing	75,9	69,7 -	62,0 -
Gemeenteraadsverkiezingen	75,6	67,5	63,5 -
Europees Parlementsverkiezingen	72,4	68,2 -	58,6 -
Waterschapsverkiezingen	65,3	59,8 -	50,6 -

+ betekent hoger dan AP18+

- betekent lager dan AP18+

Bijlage – tabellen stemintentie

Verwacht je dat je bij de volgende verkiezingen gaat stemmen?(Basis – AP18+, n=541)	Zeker niet	Waarschijnlijk niet	Eerder niet dan wel	Misschien wel, misschien niet	Eerder wel dan niet	Waarschijnlijk wel	Zeker wel	% Wel
Tweede Kamerverkiezingen	4%	2%	3%	10%	4%	14%	62%	87%
Gemeenteraadsverkiezingen	8%	5%	5%	11%	5%	13%	54%	79%
Provinciale Statenverkiezingen	8%	3%	4%	14%	6%	17%	48%	78%
Europees Parlementsverkiezingen	8%	6%	5%	13%	6%	16%	46%	77%
Waterschapsverkiezingen	10%	8%	6%	15%	6%	16%	39%	68%
Verwacht je dat je bij de volgende verkiezingen gaat stemmen?(Basis – jongeren, n=541)	Zeker niet	Waarschijnlijk niet	Eerder niet dan wel	Misschien wel, misschien niet	Eerder wel dan niet	Waarschijnlijk wel	Zeker wel	% Wel
Tweede Kamerverkiezingen	6%	4%	7%	10%	10%	17%	46%	73% -
Gemeenteraadsverkiezingen	8%	5%	7%	12%	14%	17%	37%	68%
Provinciale Statenverkiezingen	6%	7%	6%	13%	13%	18%	36%	68% -
Europees Parlementsverkiezingen	8%	5%	6%	11%	16%	17%	36%	69% -
Waterschapsverkiezingen	10%	9%	9%	13%	14%	15%	31%	59% -
Verwacht je dat je bij de volgende verkiezingen gaat stemmen?(Basis – KB, n=541)	Zeker niet	Waarschijnlijk niet	Eerder niet dan wel	Misschien wel, misschien niet	Eerder wel dan niet	Waarschijnlijk wel	Zeker wel	% Wel
Tweede Kamerverkiezingen	8%	4%	4%	17%	9%	15%	44%	67% -
Gemeenteraadsverkiezingen	12%	7%	7%	17%	9%	15%	34%	57% -
Provinciale Statenverkiezingen	13%	8%	6%	20%	9%	14%	31%	54% -
Europees Parlementsverkiezingen	14%	9%	6%	19%	12%	12%	28%	52% -
Waterschapsverkiezingen	16%	11%	8%	20%	8%	13%	24%	45% -

+ betekent hoger dan AP18+

- betekent lager dan AP18+

Bijlage – tabellen thema's

Welke van onderstaande onderwerpen zijn het belangrijkst bij jouw stemkeuze? (Basis – AP18+, n=541)	AP18+
Gezondheids- en ouderenzorg	42%
Immigratie en integratie	28%
Inkomen, economie en werkgelegenheid	28%
Sociale zekerheid	27%
Wonen en woningmarkt	26%
Natuur, milieu en klimaat	24%
Criminaliteit en veiligheid	24%
Hoe mensen met elkaar omgaan en normen en waarden	23%
Onderwijs en wetenschap	22%
Internationale samenwerking, buitenlandbeleid en defensie	8%
Energie	7%
Mobiliteit, verkeer en vervoer	6%
Politiek en bestuur	6%
Weet niet / geen mening	4%

Bijlage – tabellen motivatie

Wat zou de kans vergroten dat je gaat stemmen? (Basis – AP18+, n=541)	AP18+
Eerlijkere communicatie van politici	38%
Informatie over waar politieke partijen voor staan in makkelijke taal	32%
Meer uitleg over wat er concreet op het spel staat bij verkiezingen	29%
Meer informatie over de verkiezingen via traditionele media (radio, televisie en buitenreclame)	17%
Discussies/gesprekken over verkiezingen met mensen die op mij lijken	13%
Meer informatie over de verkiezingen via sociale media	11%
Meer verkiezingscampagnes met een positieve, hoopvolle toon	11%
Podcast waarin elke partij kort uitlegt waar ze voor staan	10%
Anders, namelijk:	4%
Geen van deze	28%

Bijlage – tabellen algemene verkiezingskennis

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak? (Basis – AP18+, n=541)	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet eens, niet oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Weet ik niet
Ik weet dat ik iemand mag machtigen als ik zelf niet kan stemmen	1%	1%	4%	36%	57%	1%
Ik weet waar ik informatie kan vinden over de verkiezingen	2%	2%	8%	49%	37%	2%
Ik weet hoe ik kan achterhalen welke partij bij mij past	1%	3%	9%	46%	37%	3%
Als er verkiezingen zijn dan weet ik op wie ik kan stemmen	2%	6%	14%	42%	35%	2%
Ik weet dat de mogelijkheid bestaat blanco te stemmen en mijn stem dan alleen meetelt voor de opkomst	4%	6%	9%	39%	37%	5%
Ik weet altijd wanneer er verkiezingen zijn	3%	11%	19%	36%	30%	2%

Bijlage – tabellen positieve sociale norm

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak? (Basis – AP18+, n=541)	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet eens, niet oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Weet ik niet
Je hoort te stemmen in een democratie	3%	4%	18%	39%	33%	4%
Ik heb van huis uit meegekregen dat je hoort te stemmen	5%	7%	14%	37%	33%	4%
Mensen die belangrijk voor mij zijn, gaan doorgaans stemmen	2%	2%	17%	45%	23%	11%
Mensen die belangrijk voor mij zijn, vinden stemmen belangrijk	2%	3%	23%	41%	20%	11%
Mensen die belangrijk voor mij zijn, zeggen er iets van als ik niet ga stemmen	15%	19%	22%	25%	6%	12%

Bijlage – tabellen houding stemmen geeft invloed

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak? (Basis – AP18+, n=541)	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet eens, niet oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Weet ik niet
Ik vind dat als je niet stemt, je ook niet moet klagen over de politiek	4%	6%	16%	32%	39%	3%
Door te stemmen, hebben we samen invloed op keuzes voor Nederland	6%	4%	16%	46%	24%	3%
Door te stemmen, steun ik mensen die zich politiek inzetten voor ons land	4%	2%	19%	49%	20%	5%
Als ik stem voel ik me een goede burger	6%	5%	27%	41%	19%	3%
Als ik stem kan ik zorgen dat bepaalde partijen niet aan de macht komen	7%	9%	24%	41%	16%	3%
Als ik stem heb ik invloed op hoe dingen om me heen geregeld worden en er aan toe gaan	6%	8%	28%	41%	14%	3%
Als ik stem heb ik invloed op politieke beslissingen	7%	8%	26%	39%	16%	4%
Als ik stem voel ik me gehoord	7%	11%	30%	36%	13%	3%

Bijlage – tabellen emoties niet-stemmen negatief

Stel je voor dat je mag gaan stemmen en je bent ook in de gelegenheid om te gaan stemmen, maar je gaat niet stemmen. In hoeverre roept dit dan de volgende gedachten en gevoelens bij je op? (Basis – AP18+, n=541)	Helemaal niet	In kleine mate	Niet in grote, niet in kleine mate	In grote mate	In zeer grote mate	Weet ik niet
Spijt	24%	13%	17%	21%	17%	8%
Schuldig	23%	14%	18%	24%	13%	7%
Teleurgesteld	24%	13%	21%	22%	12%	8%
Machteloos	30%	12%	24%	16%	9%	9%
Boos	39%	9%	23%	13%	7%	9%

Bijlage – tabellen weerstand aversie, inertia, scepsis

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak? (Basis – AP18+, n=541)	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet eens, niet oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Weet ik niet
Ik geloof niet dat mijn stem invloed heeft	12%	30%	27%	19%	8%	3%
Het irriteert me dat er (zo vaak) van mij gevraagd wordt om te gaan stemmen	31%	30%	19%	13%	4%	4%
Ik vind de officiële sfeer in het stemlokaal vervelend	21%	38%	22%	10%	4%	4%
Ik heb het gevoel dat het mij wordt opgedrongen om te gaan stemmen	35%	31%	17%	11%	3%	4%
Het kost veel tijd en moeite om mijn stem uit te brengen	27%	40%	16%	10%	3%	3%
In mijn stembureau staan vaak lange rijen	17%	43%	22%	11%	2%	6%
Ik vergeet weleens om te gaan stemmen	50%	24%	11%	10%	3%	3%
Ik ben vaak niet in de gelegenheid om te stemmen (bijvoorbeeld door werk of ziekte)	43%	33%	10%	10%	2%	2%
Ik vind het moeilijk om het stembiljet in te vullen	44%	34%	8%	8%	2%	3%
Het overkomt mij weleens dat ik mijn stempas vergeet mee te nemen of kwijtraak	57%	22%	7%	8%	1%	4%
Ook als ik van plan ben te gaan stemmen, komt het er vaak toch niet van om te gaan stemmen	50%	25%	12%	7%	2%	4%

Bijlage – tabellen houding stemmen is leuk

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak? (Basis – AP18+, n=541)	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet eens, niet oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Weet ik niet
Stemmen is leuk	30%	19%	14%	27%	9%	1%
De officiële sfeer in het stemlokaal spreekt mij aan	5%	14%	41%	27%	7%	5%
Ik zie stemmen als een leuk spel om aan deel te nemen (met winnaars en verliezers)	18%	30%	29%	17%	3%	4%

Bijlage – tabellen kennis van bestuurslagen

Hoeveel verschillende onderwerpen zou jij ongeveer kunnen noemen waar deze bestuurlijke organisatie zich mee bezig houdt? (Basis – AP18+, n=541)	0	1 – 2	3 – 5	6 – 10	Meer dan 10	Weet ik echt niet
Tweede Kamer	6%	11%	22%	16%	27%	18%
Europees Parlement	10%	18%	23%	11%	16%	22%
Provinciale Staten	10%	21%	25%	8%	12%	23%
Gemeenteraad	8%	15%	27%	15%	16%	19%
Waterschappen	11%	35%	20%	7%	3%	24%

Bijlage – tabellen bewuste afweging per verkiezing

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak? (Basis – AP18+, n=541)	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet eens, niet oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Weet ik niet
Stemmen doe ik niet automatisch, ik beslis bij elke verkiezing of ik dit keer wel of niet ga stemmen	30%	19%	14%	27%	9%	1%

Bijlage – tabellen locus of control intern

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak? (Basis – AP18+, n=541)	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet eens, niet oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Weet ik niet
Ik geloof dat ik zelf verantwoordelijk ben voor wat er met mij gebeurt	0%	5%	25%	54%	14%	2%
Wat ik bereik in mijn leven, hangt vooral af van mijn eigen inzet	1%	6%	23%	52%	15%	2%
Succes heb je vooral zelf in de hand	3%	12%	34%	41%	10%	1%

Bijlage – tabellen gedragsbepalers

Gedragsbepalers (Gemiddelde, schaal van 1 tot 5)	AP18+ (n=541)	Jongeren (n=502)	Kwetsbare buitenstaanders (n=578)
Algemene verkiezingskennis	4,1	3,9 -	3,8 -
Positieve sociale norm	3,7	3,8	3,4 -
Houding: stemmen geeft invloed	3,6	3,6	3,3 -
Emoties niet-stemmen: negatief	2,7	2,9 +	2,3 -
Weerstand: aversie, inertia, scepsis	2,1	2,6 +	2,4 +
Houding: stemmen is leuk	3,0	3,2 +	2,8 -
Kennis van bestuurslagen	4,1	3,0 -	2,8 -
Bewuste afweging per verkiezing	2,7	2,8	3,1 +
Locus of control: intern	3,7	3,8 +	3,7

+ betekent hoger dan AP18+

- betekent lager dan AP18+

Bijlage – tabellen thema's KB en jongeren

Welke van onderstaande onderwerpen zijn het belangrijkst bij jouw stemkeuze?	Jongeren 18 t/m 28 (n=502)
Wonen en woningmarkt	35%
Natuur, milieu en klimaat	27%
Inkomen, economie en werkgelegenheid	27%
Gezondheids- en ouderenzorg	27%
Onderwijs en wetenschap	24%
Criminaliteit en veiligheid	20%
Hoe mensen met elkaar omgaan en normen en waarden	19%
Immigratie en integratie	17%
Sociale zekerheid	17%
Politiek en bestuur	13%
Energie	10%
Mobiliteit, verkeer en vervoer	7%
Internationale samenwerking, buitenlandbeleid en defensie	7%
Weet niet / geen mening	6%

Welke van onderstaande onderwerpen zijn het belangrijkst bij jouw stemkeuze?	KB (n=578)
Gezondheids- en ouderenzorg	40%
Immigratie en integratie	37%
Inkomen, economie en werkgelegenheid	32%
Criminaliteit en veiligheid	30%
Wonen en woningmarkt	26%
Sociale zekerheid	21%
Hoe mensen met elkaar omgaan en normen en waarden	18%
Onderwijs en wetenschap	14%
Natuur, milieu en klimaat	11%
Energie	7%
Mobiliteit, verkeer en vervoer	5%
Politiek en bestuur	5%
Internationale samenwerking, buitenlandbeleid en defensie	5%
Weet niet / geen mening	11%

Bijlage – tabellen motivators KB en jongeren

Wat zou de kans vergroten dat je gaat stemmen?	Jongeren 18 t/m 28 (n=502)
Informatie over waar politieke partijen voor staan in makkelijke taal	36%
Meer uitleg over wat er concreet op het spel staat bij verkiezingen	31%
Eerlijkere communicatie van politici	30%
Meer informatie over de verkiezingen via sociale media	22%
Meer informatie over de verkiezingen via traditionele media (radio, televisie en buitenreclame)	22%
Discussies/gesprekken over verkiezingen met mensen die op mij lijken	19%
Podcast waarin elke partij kort uitlegt waar ze voor staan	17%
Meer verkiezingscampagnes met een positieve, hoopvolle toon	14%
Anders, namelijk:	2%
Geen van deze	18%

Wat zou de kans vergroten dat je gaat stemmen?	KB (n=578)
Eerlijkere communicatie van politici	30%
Informatie over waar politieke partijen voor staan in makkelijke taal	28%
Meer uitleg over wat er concreet op het spel staat bij verkiezingen	24%
Meer informatie over de verkiezingen via traditionele media (radio, televisie en buitenreclame)	14%
Meer informatie over de verkiezingen via sociale media	11%
Discussies/gesprekken over verkiezingen met mensen die op mij lijken	10%
Meer verkiezingscampagnes met een positieve, hoopvolle toon	9%
Podcast waarin elke partij kort uitlegt waar ze voor staan	8%
Anders, namelijk:	3%
Geen van deze	37%

Bijlage – tabellen algemene verkiezingskennis KB en jongeren

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak? (Basis - jongeren, n=502)	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet eens, niet oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Weet ik niet
Ik weet dat ik iemand mag machtigen als ik zelf niet kan stemmen	3%	5%	8%	32%	49%	3%
Ik weet hoe ik kan achterhalen welke partij bij mij past	3%	6%	13%	43%	32%	3%
Ik weet waar ik informatie kan vinden over de verkiezingen	3%	8%	13%	41%	32%	3%
Als er verkiezingen zijn dan weet ik op wie ik kan stemmen	3%	8%	19%	35%	32%	2%
Ik weet dat de mogelijkheid bestaat blanco te stemmen en mijn stem dan alleen meetelt voor de opkomst	5%	10%	14%	33%	34%	4%
Ik weet altijd wanneer er verkiezingen zijn	5%	16%	21%	29%	26%	2%

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak? (Basis - KB, n=578)	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet eens, niet oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Weet ik niet
Ik weet dat ik iemand mag machtigen als ik zelf niet kan stemmen	2%	2%	7%	42%	44%	2%
Ik weet waar ik informatie kan vinden over de verkiezingen	4%	3%	14%	51%	23%	3%
Ik weet hoe ik kan achterhalen welke partij bij mij past	4%	5%	15%	48%	23%	5%
Ik weet dat de mogelijkheid bestaat blanco te stemmen en mijn stem dan alleen meetelt voor de opkomst	5%	7%	16%	39%	27%	7%
Als er verkiezingen zijn dan weet ik op wie ik kan stemmen	4%	9%	21%	39%	24%	3%
Ik weet altijd wanneer er verkiezingen zijn	6%	14%	25%	33%	19%	3%

Bijlage – tabellen positieve sociale norm KB en jongeren

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak? (Basis – jongeren, n=502)	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet eens, niet oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Weet ik niet
Mensen die belangrijk voor mij zijn, gaan doorgaans stemmen	2%	4%	17%	38%	32%	7%
Ik heb van huis uit meegekregen dat je hoort te stemmen	5%	8%	18%	32%	32%	6%
Je hoort te stemmen in een democratie	3%	5%	22%	31%	32%	7%
Mensen die belangrijk voor mij zijn, vinden stemmen belangrijk	3%	8%	20%	36%	27%	7%
Mensen die belangrijk voor mij zijn, zeggen er iets van als ik niet ga stemmen	9%	13%	20%	28%	18%	12%

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak? (Basis – KB, n=578)	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet eens, niet oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Weet ik niet
Mensen die belangrijk voor mij zijn, gaan doorgaans stemmen	3%	3%	26%	38%	17%	14%
Je hoort te stemmen in een democratie	5%	6%	28%	33%	21%	7%
Ik heb van huis uit meegekregen dat je hoort te stemmen	7%	7%	25%	32%	22%	7%
Mensen die belangrijk voor mij zijn, vinden stemmen belangrijk	4%	6%	32%	30%	14%	15%
Mensen die belangrijk voor mij zijn, zeggen er iets van als ik niet ga stemmen	17%	21%	29%	17%	6%	12%

Bijlage – tabellen houding: stemmen geeft invloed KB en jongeren

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak? (Basis - jongeren, n=502)	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet eens, niet oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Weet ik niet
Door te stemmen, hebben we samen invloed op keuzes voor Nederland	5%	6%	19%	37%	29%	5%
Ik vind dat als je niet stemt, je ook niet moet klagen over de politiek	3%	6%	20%	29%	35%	6%
Door te stemmen, steun ik mensen die zich politiek inzetten voor ons land	2%	7%	22%	41%	22%	7%
Als ik stem voel ik me een goede burger	4%	7%	23%	33%	26%	6%
Als ik stem kan ik zorgen dat bepaalde partijen niet aan de macht komen	6%	9%	25%	36%	18%	5%
Als ik stem heb ik invloed op hoe dingen om me heen geregeld worden en er aan toe gaan	6%	10%	24%	37%	17%	6%
Als ik stem heb ik invloed op politieke beslissingen	7%	8%	25%	34%	20%	6%
Als ik stem voel ik me meer verbonden met de maatschappij	7%	15%	20%	34%	18%	7%
Als ik stem voel ik me gehoord	8%	14%	24%	28%	20%	7%

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak? (Basis - KB, n=578)	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet eens, niet oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Weet ik niet
Ik vind dat als je niet stemt, je ook niet moet klagen over de politiek	6%	7%	26%	29%	26%	7%
Door te stemmen, hebben we samen invloed op keuzes voor Nederland	10%	10%	25%	35%	14%	6%
Door te stemmen, steun ik mensen die zich politiek inzetten voor ons land	7%	5%	30%	37%	12%	9%
Als ik stem voel ik me een goede burger	9%	9%	29%	35%	11%	7%
Als ik stem kan ik zorgen dat bepaalde partijen niet aan de macht komen	10%	11%	30%	32%	11%	6%
Als ik stem heb ik invloed op hoe dingen om me heen geregeld worden en er aan toe gaan	12%	11%	35%	29%	7%	6%
Als ik stem voel ik me meer verbonden met de maatschappij	11%	13%	34%	27%	9%	6%
Als ik stem heb ik invloed op politieke beslissingen	13%	12%	33%	27%	9%	6%
Als ik stem voel ik me gehoord	12%	16%	33%	24%	8%	7%

Bijlage – tabellen emoties niet-stemmen: negatief KB en jongeren

Stel je voor dat je mag gaan stemmen en je bent ook in de gelegenheid om te gaan stemmen, maar je gaat niet stemmen. In hoeverre roept dit dan de volgende gedachten en gevoelens bij je op? (Basis - jongeren, n=502)	Helemaal niet	In kleine mate	Niet in grote, niet in kleine mate	In grote mate	In zeer grote mate	Weet ik niet
Spijt	18%	13%	18%	23%	19%	9%
Schuldig	20%	14%	19%	23%	15%	9%
Teleurgesteld	20%	13%	19%	25%	14%	9%
Machteloos	22%	15%	20%	20%	13%	10%
Boos	29%	17%	20%	14%	11%	9%

Stel je voor dat je mag gaan stemmen en je bent ook in de gelegenheid om te gaan stemmen, maar je gaat niet stemmen. In hoeverre roept dit dan de volgende gedachten en gevoelens bij je op? (Basis - KB, n=578)	Helemaal niet	In kleine mate	Niet in grote, niet in kleine mate	In grote mate	In zeer grote mate	Weet ik niet
Spijt	34%	11%	23%	15%	6%	11%
Teleurgesteld	35%	12%	24%	13%	6%	10%
Schuldig	35%	14%	22%	12%	6%	10%
Boos	42%	11%	22%	9%	4%	11%
Machteloos	37%	10%	27%	9%	4%	12%

Bijlage – tabellen weerstand: aversie, inertia, scepsis jongeren

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak? (Basis – jongeren, n=502)	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet eens, niet oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Weet ik niet
Ik geloof niet dat mijn stem invloed heeft	8%	22%	29%	21%	13%	7%
Ik vergeet weleens om te gaan stemmen	32%	20%	12%	17%	11%	8%
Het kost veel tijd en moeite om mijn stem uit te brengen	15%	33%	20%	16%	10%	5%
Het irriteert me dat er (zo vaak) van mij gevraagd wordt om te gaan stemmen	22%	26%	18%	16%	10%	8%
Ik heb het gevoel dat het mij wordt opgedrongen om te gaan stemmen	22%	26%	20%	18%	8%	7%
Ik vind de officiële sfeer in het stemlokaal vervelend	15%	28%	22%	16%	9%	9%
Ik ben vaak niet in de gelegenheid om te stemmen (bijvoorbeeld door werk of ziekte)	30%	24%	15%	14%	10%	7%
In mijn stembureau staan vaak lange rijen	12%	33%	21%	14%	7%	13%
Ik vind het moeilijk om het stembiljet in te vullen	28%	30%	16%	14%	6%	7%
Ook als ik van plan ben te gaan stemmen, komt het er vaak toch niet van om te gaan stemmen	33%	21%	19%	13%	6%	8%
Het overkomt mij weleens dat ik mijn stempas vergeet mee te nemen of kwijtraak	37%	20%	14%	11%	7%	10%

Bijlage – tabellen weerstand: aversie, inertia, scepsis KB

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak? (Basis – KB, n=578)	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet eens, niet oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Weet ik niet
Ik geloof niet dat mijn stem invloed heeft	6%	15%	37%	22%	13%	7%
Ik heb het gevoel dat het mij wordt opgedrongen om te gaan stemmen	21%	28%	25%	14%	6%	6%
Het irriteert me dat er (zo vaak) van mij gevraagd wordt om te gaan stemmen	19%	25%	28%	15%	5%	7%
Het kost veel tijd en moeite om mijn stem uit te brengen	20%	37%	20%	12%	6%	5%
Ik vergeet weleens om te gaan stemmen	33%	24%	20%	12%	5%	7%
Ik vind de officiële sfeer in het stemlokaal vervelend	14%	34%	28%	11%	5%	8%
Ik ben vaak niet in de gelegenheid om te stemmen (bijvoorbeeld door werk of ziekte)	30%	34%	16%	11%	2%	7%
Ook als ik van plan ben te gaan stemmen, komt het er vaak toch niet van om te gaan stemmen	35%	25%	20%	9%	2%	9%
In mijn stembureau staan vaak lange rijen	14%	41%	22%	9%	3%	12%
Het overkomt mij weleens dat ik mijn stempas vergeet mee te nemen of kwijtraak	45%	24%	13%	8%	1%	9%
Ik vind het moeilijk om het stembiljet in te vullen	35%	35%	15%	6%	2%	7%

Bijlage – tabellen houding: stemmen is leuk KB en jongeren

In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak? (Basis - jongeren, n=502)	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet eens, niet oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Weet ik niet
Stemmen is leuk	4%	14%	32%	27%	17%	5%
De officiële sfeer in het stemlokaal spreekt mij aan	6%	14%	30%	27%	14%	9%
Ik zie stemmen als een leuk spel om aan deel te nemen (met winnaars en verliezers)	16%	27%	22%	20%	10%	5%

In hoeverre ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak? (Basis - KB, n=578)	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet eens, niet oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Weet ik niet
Stemmen is leuk	9%	21%	38%	17%	9%	6%
De officiële sfeer in het stemlokaal spreekt mij aan	9%	18%	40%	20%	5%	8%
Ik zie stemmen als een leuk spel om aan deel te nemen (met winnaars en verliezers)	20%	28%	28%	13%	4%	7%

Bijlage – tabellen kennis van bestuurslagen KB en jongeren

Hoeveel verschillende onderwerpen zou jij ongeveer kunnen noemen waar deze bestuurlijke organisatie zich mee bezig houdt? (Basis - jongeren, n=502)	0	1 – 2	3 – 5	6 – 10	Meer dan 10	Weet ik echt niet
Tweede Kamer	7%	12%	22%	20%	22%	16%
Europees Parlement	10%	18%	23%	13%	16%	20%
Provinciale Staten	12%	23%	23%	12%	7%	22%
Gemeenteraad	9%	22%	26%	15%	10%	18%
Waterschappen	15%	28%	22%	9%	5%	22%

Hoeveel verschillende onderwerpen zou jij ongeveer kunnen noemen waar deze bestuurlijke organisatie zich mee bezig houdt? (Basis - KB, n=578)	0	1 – 2	3 – 5	6 – 10	Meer dan 10	Weet ik echt niet
Europees Parlement	14%	16%	17%	7%	8%	37%
Provinciale Staten	14%	19%	16%	7%	6%	38%
Tweede Kamer	9%	11%	21%	14%	14%	29%
Waterschappen	16%	23%	14%	5%	3%	40%
Gemeenteraad	10%	18%	23%	9%	8%	32%

Bijlage – tabellen bewuste afweging per verkiezing KB en jongeren

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak? (Basis - Jongeren, n=502)	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet eens, niet oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Weet ik niet
Stemmen doe ik niet automatisch, ik beslis bij elke verkiezing of ik dit keer wel of niet ga stemmen	25%	21%	14%	24%	12%	4%

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak? (Basis - KB, n=578)	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet eens, niet oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Weet ik niet
Stemmen doe ik niet automatisch, ik beslis bij elke verkiezing of ik dit keer wel of niet ga stemmen	19%	13%	18%	34%	12%	4%

Bijlage – tabellen locus of control: intern KB en jongeren

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak? (Basis - jongeren, n=502)	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet eens, niet oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Weet ik niet
Wat ik bereik in mijn leven, hangt vooral af van mijn eigen inzet	2%	6%	20%	47%	21%	6%
Ik geloof dat ik zelf verantwoordelijk ben voor wat er met mij gebeurt	2%	5%	23%	48%	17%	5%
Succes heb je vooral zelf in de hand	2%	8%	28%	41%	16%	5%

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak? (Basis - KB, n=578)	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet eens, niet oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Weet ik niet
Wat ik bereik in mijn leven, hangt vooral af van mijn eigen inzet	1%	4%	25%	49%	16%	4%
Ik geloof dat ik zelf verantwoordelijk ben voor wat er met mij gebeurt	1%	6%	29%	48%	13%	4%
Succes heb je vooral zelf in de hand	2%	8%	36%	39%	11%	4%

Bijlage – tabellen maatschappelijke betrokkenheid

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak? (Basis – AP18+, n=541)	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet eens, niet oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Weet ik niet
Ik heb wel eens vrijwillig in een bestuur gezeten	25%	20%	7%	28%	17%	3%
Ik doe vrijwilligerswerk	24%	19%	12%	30%	13%	3%
Ik ben actief in mijn buurt, dorp of stad	21%	24%	23%	23%	7%	2%
Ik ben actief voor mijn sportclub of vereniging	29%	25%	14%	19%	8%	5%

Bijlage – tabellen kunnen politieke interesse

Ben je het eens of oneens met de volgende uitspraak? (Basis – AP18+, n=541)	Helemaal mee oneens	Mee oneens	Niet eens, niet oneens	Mee eens	Helemaal mee eens	Weet ik niet
Ik volg nieuws over de politiek	6%	10%	21%	46%	15%	2%
Ik ben geïnteresseerd in politiek	10%	12%	30%	34%	12%	1%
Ik zie mijzelf als politiek betrokken	9%	18%	28%	30%	11%	3%
Ik begrijp de politiek	8%	12%	37%	31%	10%	2%
Politiek vind ik een ingewikkeld onderwerp om me in te verdiepen	9%	24%	27%	29%	9%	2%
Politiek vind ik een saai onderwerp om me in te verdiepen	11%	29%	26%	22%	10%	2%

Bijlage – Definities onderstromen

Bijlage – Definities onderstromen

- **Alternative trading:** open staan voor het gebruiken en verkrijgen van goederen via lenen, ruilen en gezamenlijk bezit.
- **Angstcultuur:** risico zo veel mogelijk mijden en voorzorgsmaatregelen nemen.
- **Authenticiteit:** een voorkeur hebben voor ambachtelijke en oorspronkelijke producten
- **Bewust leven:** verlangen naar een leven met meer diepgang en reflectie.
- **Bonte wereld:** interesse tonen voor en het eigen leven verrijken met gebruiken en gewoonten uit andere culturen.
- **Collectief ervaren:** bijzondere gebeurtenissen willen ervaren of gedenken in een groot sociaal verband.
- **Culture of fear:** risico zo veel mogelijk mijden en voorzorgsmaatregelen nemen
- **Dumbgame:** complexiteit vermijden en het initiatief aan anderen laten.
- **Egocentrisme:** jezelf voorop stellen en rekening houden met anderen vervelend vinden.
- **Exhibitionisme:** graag opvallen en zichzelf tonen aan anderen.
- **Fatalisme:** het geloof in het bestaan van een onvermijdelijk noodlot en je daarbij neerleggen
- **Fomo:** fear of missing out. De angst om nieuwtjes of gebeurtenissen te missen.
- **Gemeenschapszin:** maatschappelijk betrokken zijn en jezelf verantwoordelijk voelen voor de gemeenschap.
- **Huisvrede:** thuis rust en geborgenheid zoeken.
- **Individualiseringsangst:** bezorgd zijn over individualisme en egocentrisme, en vinden dat mensen te weinig rekening houden met elkaar.
- **Informatiedool:** bang zijn om te verdwalen in de complexiteit en keuzevrijheid in de hedendaagse samenleving.
- **Intraceptie:** empathisch zijn ingesteld en je willen inleven in gevoelens en denkbeelden van anderen.
- **Inzichtelijkheid:** een kritische of wantrouwende houding hebben tegenover informatie.
- **Law & order:** voor strenger optreden tegen criminaliteit zijn
- **Lokale oriëntatie:** zich verbonden voelen met en inzetten voor de directe leefomgeving.
- **Maatschappijethiek:** maatschappelijk verantwoord ondernemen en consumeren belangrijk vinden.
- **Milieuweten:** het belangrijk vinden om milieubewust te leven en consumeren.
- **Nationale trots:** trots zijn op de Nederlandse identiteit.
- **Prestatie motivatie:** een ambitieuze instelling hebben en een sterke gedrevenheid om te presteren.
- **Puur hedonisme:** genieten als doel op zichzelf beleven.
- **Sociale netwerken:** het snel en gemakkelijk aangaan van contacten met mensen uit verschillende sociale netwerken.
- **Sociaal vertrouwen:** een basisvertrouwen hebben in de eerlijkheid van anderen.
- **Sterk leiderschap:** behoefte hebben aan sterke leiders.
- **Technoprogressie:** geloof in vooruitgang door technologie
- **Tijdsdruk:** een continue tijdsdruk ervaren door de vele verplichtingen en afstemmingsproblemen in het dagelijkse leven.
- **Tolerantie:** open staan tegenover andere nationaliteiten en etnische groepen in Nederland.
- **Vitaliteit:** ernaar streven fit en gezond te zijn.
- **Vrijwillige soberheid:** streven naar een sober leven.

Wij verminderen onze footprint

Motivaction gebruikt uitsluitend papier met een FSC-label

Motivaction gebruikt energiezuinige auto's

Motivaction gebruikt groene stroom

Auteursrecht

Het auteursrecht op dit rapport ligt bij de opdrachtgever. Voor het vermelden van de naam Motivaction in publicaties op basis van deze rapportage – anders dan integrale publicatie – is echter schriftelijke toestemming vereist van Motivaction International bv

Beeldmateriaal

Motivaction heeft datgene gedaan wat redelijkerwijs van ons verwacht kan worden om de rechthebbenden op beeldmateriaal te achterhalen. Mocht u desondanks menen recht te kunnen doen gelden op gebruikt beeldmateriaal, neem dan contact op met Motivaction.

Pers- en publicatiebeleid

Het vermelden van de naam van Motivaction in persberichten en/of andere publicaties over door Motivaction uitgevoerd onderzoek is gebonden aan een aantal voorwaarden, zoals vastgelegd in ons [Pers- en publicatiebeleid](#).

**meer zien
meer weten
meer betekenen**

motivaction
insights and strategy

Motivaction International bv

Marnixkade 109F
1015ZL Amsterdam

Postbus 15262
1001MG Amsterdam

020 589 83 83

info@motivaction.nl
www.motivaction.nl